

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ
BİR GRUP HELLENİSTİK DÖNEM SİKKELERİ**

Orhan YÜKLER

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Duygu Sevil Akar TANRIVER

İZMİR – 2018

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“İzmir Arkeoloji Müzesi’ndeki Bir Grup Hellenistik Dönem Sikkeleri”** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02.08.2018

Orhan YÜKLER

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Bir Grup Hellenistik Dönem Sikkeleri
Orhan YÜKLER

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Arkeoloji Programı

Bu çalışmada, İzmir Arkeoloji Müzesi'nin depo bölümünde yer alan Hellenistik Dönem'e ait olan sikkeler incelenmiştir. Müze içinde yapılan incelemede; farklı bölge ve kentte darp edilmiş 68 adet sikke çalışmaya dahil edilmiştir. Sikkelerin büyük bir çoğunluğu müzeye bağış yoluyla getirilmiş ve kazılardan ele geçen sikkeler çalışma dışında tutulmuştur. Sikkeler, kentlere ve tiplerine göre sınıflandırılmış ve uluslararası kataloglar ve kaynaklar yardımı ile incelenmiştir. Sikkelerin büyük bir kısmının İonia Bölgesi'deki kentlerde (Ephesos, Magnesia Ad Meandrum, Miletos, Myous, Smyrna, Kolophon) darp edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada; Aiolis (Kyme, Larissa, Elaia, Tisna, Boinie), Karia (Laodikeia, Kos, Rhodos), Mysia (Pergamon), Lydia (Sardeis), Kilikia (Korikos, Seleukia Am Kalykadnos), Phrygia (Apameia), Thrakia (Neonteikhos), Bithynia (Kios), Troas (Alexandria Troas, Biryti), Makedonia (İskender Sikkeleri) bölgelerinde bulunan kentlerde de darp edilen sikkeler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hellenistik Dönem, İskender Sikkesi, sikke kataloğu, İzmir Arkeoloji Müzesi

ABSTRACT
Master's Thesis
A Group Of Coins From The Hellenistic Period İn Izmir Archeologie Museum
Orhan YÜKLER

Dokuz Eylöl University
Graduate School of Social Sciences
Department of Archaeology
Archaeology Program

In this study, some coins from Hellenistic Period which is currently kept in the storage of İzmir Archaeology Museum is examined. This examination conducted in the museum includes 68 different coins minted in different regions and ancient cities. The majority of the coins was brought to the museum by donations or court orders. The coins found during excavations are not included in this study. The coins are classified according to their types and the cities where they were unearthed and examined with the help of international catalogs and sources. In this study, It has been identified that most of the coins were minted in the cities in Ionia (Ephesos, Magnesia ad Meandrum, Miletos, Myous, Smyrna, Kolophon). In addition to this, the study also includes the coins from another neighboring and farther regions such as Aiolis (Kyme, Larissa, Elaia, Tisna, Boinie), Karia (Laodikeia, Kos, Rhodos), Mysia (Pergamon), Lydia (Sardeis), Kilikia (Korykos, Seleukia am Kalykandos), Phrygia (Apameia), Thrakia (Neonteikhos), Bithynia (Kios), Troas (Alexandria Troas, Biryti), Makedonia (Alexander the Great Coins).

Keywords: Hellenistic Period, Alexander the Great coins, Coin catalogue, İzmir Archaeology Museum.

**İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEKİ
BİR GRUP HELLENİSTİK DÖNEM SİKKELERİ
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TOBLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
SİKKELER HAKKINDAN GENEL BİLGİLER**

1.1. NÜMİZMATİK VE SİKKENİN TANIMI	2
1.1.1. Nümizmatik	2
1.1.2. Sikkenin Tanımı	3
1.2. İLK SİKKELER VE ANTİK DÖNEMDE SİKKENİN GELİŞİMİ	3
1.2.1. İlk Sikkeler	3
1.2.2. Antik Dönemde Sikkenin Gelişimi	4
1.3. SİKKENİN İŞLEVİ, SİKKE METALİ VE BASIM TEKNİKLERİ	9
1.3.1. Sikkenin İşlevi	9

1.3.2. Sikke Metali ve Basım Tekniği	11
1.3.2.1. Sikke Metali	11
1.3.2.1.1. Sikke Basımında Kullanılan Metaller	13
1.3.2.1.1.1. Elektron	13
1.3.2.1.1.2. Gümüş	13
1.3.2.1.1.3. Altın	14
1.3.2.1.1.4. Nikel	14
1.3.2.1.1.5. Bronz	14
1.3.2.1.1.6. Kalay	15
1.3.2.1.1.7. Demir	15
1.3.2.2. Basım Tekniği	15
1.3.3. Sikke Ağırlık Sistemleri	20
1.3.3.1. Talent	21
1.3.3.2. Drahmi	21
1.3.3.3. Obol	22
2.1. GENEL HATLARIYLA HELLENİSTİK DÖNEM’DE SİKKE	23
2.1.1. Hellenistik Sikke	24
2.1.2. Sanatsal Açıdan Hellenistik Sikke	26
2.1.3. Hellenistik Sikkede Yazı	27
3.1. SİKKELERİN BASILDIğI KENTLER	28
3.1.1. Aleksandria Troas	29
3.1.2. Apameia (Phrygia)	30
3.1.3. Elaia	31
3.1.4. Ephesos	32
3.1.5. Kios (Bithynia)	34
3.1.6. Kolophon	34

3.1.7. Korykos	35
3.1.8. Kos	35
3.1.9. Kyme	37
3.1.10. Larissa Phrikonis	37
3.1.11. Laodikeia	38
3.1.12. Magnesia Ad Meandrum	39
3.1.13. Makedon Krallığı	40
3.1.14. Miletos	41
3.1.15. Myous	43
3.1.16. Neonteikhos	44
3.1.17. Pergamon	44
3.1.18. Rhodos	45
3.1.19. Sardeis	47
3.1.20. Selevkia Am Kalykandos	48
3.1.21. Smyrna	49
3.1.22. Tisna (Aiolis)	51

İKİNCİ BÖLÜM

KATALOG

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	120
KAYNAKÇA	123

KISALTMALAR

Ağ.	Ağırlık
AE	Bronz
AR	Gümüş
AY.	Arka yüz
Bk.	Bakınız
Ç.	Çap
Çev.	Çeviren
D.	Doktora
Ed.	Editör
gr.	Gram
h.	Saat (Sikkenin darp yönü)
mm.	Milimetre
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
ÖY.	Ön yüz
PL.	Plate (Levha)
s.	Sayfa
ss.	Sayfa (Yararlanılan ardışık sayfalar için)
TFL.	Tafel (Tablo)
vb.	Ve benzeri

Y.L.

Yüksek Lisans

yy.

Yüzyıl

TOBLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Attika Ağırılık Sisteminde Basılan Birimler	s.21
Tablo 2: Duodezimal – Dezimal (On iki ve Onlu Sayı Sistemine Göre)	s.22
Tablo 3: Doğu Hellenistik Sikke Ağırılık Ölçüleri	s.23

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sikke darp yöntemi

s.19

EKLER LİSTESİ

Ek. 1 RESİMLER

Resim 1: Sikkeden önce kullanılan alışveriş araç – gereçleri	ek.1 s.1
Resim 2: Antik Dönem sikke kalıp örnekleri	ek.1 s.3
Resim 3: Magnesia Ad Meandrum Sikkesi (Tetradrahmi) MÖ 170 – 140	ek.1.s.4
Resim 4: Sardeis Sikkesi MÖ 610 – 560	ek.1 s.5
Resim 5: Pergamon, Kistophor Sikkesi MÖ 133 – 67	ek.1 s.5
Resim 6: İskender Sikkesi, Makedon Krallığı MÖ 336 – 323	ek.1 s.6
Resim 7: İskender Sikkesi, Makedon Krallığı MÖ 336 – 323	ek.1 s.6
Resim 8: Smyrna Sikkesi (Tetradrahmi) MÖ 180 – 140	ek.1 s.7
Resim 9: Baktria Sikkesi (Tetradrahmi) MÖ 239-230	ek.1.s.7
Resim 10: Arkaik Dönem Ephesos Sikkesi MÖ 6. Yüzyıl	ek.1.s.7
Resim 11: Klasik Dönem Ephesos Sikkesi MÖ 394-387	ek.1.s.8

Ek.2 HARİTALAR

Harita 1: Büyük İskender'in Fetih Haritası	ek.2 s.1
Harita 2: Büyük İskender İmparatorluğu Haritası	ek.2 s.2
Harita 3: Büyük İskender Sonrası Krallıklar	ek.2 s.3
Harita 2: Hellenistik Dönem'de Yunanistan ve Anadolu, MÖ 4 – 1 yy	ek.2 s.4

Ek.3 GRAFİKLER

Grafik 1: Basım yerlerine göre sikkelerin dağılım grafiği

ek.3 s.1

Grafik 2: Sikkelerin bölgelere dağılımı grafiği

ek.3 s.2

Ek. 4 TABLO

Tablo 1: Antik Yunan alfabesi

ek.4 s.1

GİRİŞ

Arkeolojik çalışmaların ve kazıların en önemli veri kaynaklarından olan sikkeler, antik dönemlerle ilgili bilgileri gün yüzüne çıkarmada oldukça önemli rol oynar. Yapılan kazılarda ele geçen sikkeler, o alanın tarihlendirilmesi ve evrelere ayrılmasına yardımcı öğelerdir. Bulundukları dönemin siyasi, ekonomik ve dini özelliklerini yansıtmaları açısından da önemli olan sikkeler; aynı zamanda dönemim imparatorları ve kralları için oldukça etkili propaganda aracıdır. Ayrıca sikkeler; diğer ülkelerle olan ticari ve siyasi bağlantıları ortaya çıkarmaya ve kanıtlamaya yarayan önemli arkeolojik öğelerdir.

Yapılan çalışmanın amacı, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve değişik kentlerde basılmış Hellenistik Döneme ait daha önce yayımlanmamış 68 sikkeyi irdelemek ve bilimsel olarak ortaya koymaya çalışmaktır. Çalışma, ilk olarak İzmir Arkeoloji Müzesi yönetiminden alınan resmi izinden sonra sikkelerin ayıklanması ve fotoğraflanması ile birlikte ağırlık, ebat ve basım yeri olarak sınıflandırma ve kayıt altına alma yöntemi ile başlamıştır. Daha sonra çekilen fotoğrafların bilgisayar ortamında düzenlenmesi, sikkelerin ön ve arka yüzlerindeki figür, lejant, yazılar ve basım yerlerine göre tarihlendirilmesi olarak devam etmiştir. Tarihlendirme, uluslararası yayımlanmış kataloglardan (SNG, BMC, WEBER) ve daha önce yayımlanmış kaynaklardan yararlanılarak yapılmıştır. Çalışmada, Berlin Bode Müzesi elektronik kataloğu ve Nürnberg Şehir Kütüphanesi'ndeki kaynakları da taranmıştır. Bunun yanında, Münih Glyptothek Müzesi, Berlin'de bulunan Neues Müzesi, Pergamon Müzesi ve Bode Müzesi'nde teşhir edilen sikkelerden de yararlanılmıştır. Yapılan hazırlıklardan sonra yazı yazma kısmına geçilerek, sikkeler hakkında genel bilgi verildi. Sikke kataloğu belirlenen şekilde hazırlandı. Bu çalışmada, katalogda bulunan sikkelerin basım yerleri ile ilgili bilgi ve haritalara da yer verilmiştir. Ayrıca, sikkelerin sınıflandırılmasını içeren grafik çalışması da kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİKKELER HAKKINDAN GENEL BİLGİLER

1.1. NÜMİZMATİK VE SİKKENİN TANIMI

1.1.1. Nümizmatik

Nümizmatik, Grekçe sikke anlamına gelen Nomisma ile Latince Numisma kelimesinden türemiş sikke ile ilgilenen bilim dalıdır. Yunanca Nomos "kanun" Nomisma "gelenek, ölçü ve sikke" kelimelerinden türeyen sözcük, sikke bilimi anlamına gelmektedir¹. Nümizmatik bilimi, ticari ve kanuni değiş tokuş işlemlerinde ödeme aracı olarak kullanılan, yetkili kamu mercileri tarafından bastırılan ve üzerinde bir betim bulunan darp edilmiş metal parçalarının incelenmesini esas alır. Ayrıca dış görünüşleri itibariyle sikke ve para gibi işlem gören madalyon, jeton, para yerine kullanılan ağırlıklar ve bazı toplumlar tarafından sikkenin yerini doldurma görevindeki çeşitli nesneler de nümizmatik bilimi kapsamındadır. Sikkenin nerede, ne zaman, nasıl basıldığı, sayısı ve dolaşımı, ekonomik yaşamdaki rolü ve yasaya uygunluğu tartışıldığında nümizmatiğin tarihlendirme için de önemli yardımcı bir bilim dalı olduğu anlaşılmaktadır². Ayrıca, insanlık tarihinin en kapsamlı maddi kalıntılarından biri olan ve diğer kaynaklardan az şey öğrendiğimiz dönemleri, yerleri ve insanların olduğu dönemleri aydınlatması sikkeleri tarihsel kaynaklar olarak benzersiz bir şekilde önemli hale getirmektedir. Buna bağlı olarak nümizmatik disiplinin görevlerinin içinde; sikkeleri kronolojik olarak yorumlama da yer alır³. Nümizmatik disiplinin, en eski bilimlerden biri olduğunu söylenebilir.

¹ Sabahat Atlan, **Grek Sikkeler**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993, s.11

² Zeliha Demirel Gökalp, **Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri**, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2009, s.1

³ Bernd Kluge, **Münzen, Eine Geschichte von der Antike bis zur Gegenwart**, Verlag C.H.Beck oHG, München, 2016, s.15

1.1.2. Sikkenin Tanımı

Sikke, Alman numizmatlardan Kurt Regling'in tarifine göre; ticarete ve günlük alışverişlerde ödeme aracı olarak kullanılan, ağırlığı ve içindeki değerli maden miktarı onu basan devlet tarafından üzerine konan resim ve yazı ile garanti altına alınmış küçük madeni bir parçadır.⁴ Diğer bir tanıma göre sikke; belli bir ölçüye göre basılan madeni bir paradır ve ilkel devirlerden beri olan trampa yöntemleri yerine daha kullanışlı bir değişim aracı olarak icat edilmiştir⁵. Ayrıca sikke, ağırlığı ayarlanmış ve üzerinde kendisini darp edip tedavüle çıkaran, istediğinde tekrar geri almayı taahhüt eden yetkili iradenin ya da devletin arması veya işaretini taşıyan yuvarlak (disk şeklinde) ufak bir metal parçası olarak da tanımlanabilir⁶. Sikkenin icadı, MÖ 7. yy.'da özel üretim şeklinde Lydia Bölgesi'nde gerçekleşmiştir. İlk elektronlar gümüş ve altın karışımından oluşmuş ve devletin simgesi ve garantisini taşımıştır⁷.

Ayrıca sikkeler, kaybolmuş uygarlıkların kentlerin ve yerleşim yerlerinin kesin olarak belirlenmesi, aile adı ve ünvanları, kullanılan madene göre o dönem devletin ekonomisi hakkında ipuçları, dinsel inançları ve egemenlik sınırları hakkında bilgi verir⁸.

1.2. İLK SİKKELER VE ANTİK DÖNEMDE SİKKENİN GELİŞİMİ

1.2.1. İlk Sikkeler

İnsanların henüz yerleşik düzene geçmedikleri dönemlerde para düşüncesi bilinmiyordu. Kendi gereksinimlerini kendileri karşılamaya çalıştıkları için, mal değişimi veya malın değerini saptamak, ancak yerleşik düzene (Neolitik Dönem)

⁴ Atlan, s.12

⁵ Stefan Karwiese, **Antik Nümizmatik Giriş**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,1995, s. 12

⁶ Oğuz Tekin, **Antik Nümizmatik ve Anadolu**, 3.Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,2008, s.19

⁷ Robert Göbl, **Antikte Numismatik**, Bald I, Battenberg Verlag ,München ,1978, s.59

⁸ Gökalp, 2009, s.1

geçildikten sonra ortaya çıkmıştır⁹. Neolitik Dönem insanların belli bir toprağa sürekli yerleştiklerini, tarımla uğraştıklarını, hayvan yetiştirdiklerini ve köyler meydana getirerek aralarında bir iş bölümü yapmaktaydı. Bu dönemin ticaret şekli, değiş-tokuş ticaretidir yani insanlar kendilerinde olmayan fakat elde etmek istedikleri şeyleri birbirleriyle değiştirmektedirler.¹⁰

Daha sonraki dönemlerde insanlar değiştirmek istedikleri şeyi karşısındakinde bulmayınca, onun yerine aynı değerde başka bir şey almaya başlamışlar, bunun sonucunda eşyanın değerini tespit etme zorunluluğu doğmuş ve hayvanlar, uçayaklı kazanlar, baltalar, şişler, kürekler, silahlar gibi madeni aletler ve yüzük, bilezik gibi süs eşyaları para olarak kullanılmaya başlanmıştır (Bk. Ek1 Resimler, Resim 1). Uzak Doğu’da istiridye kabukları ve tunç aletler, Eski Mısır’da altın yüzükler gibi. Bunlara ilaveten, Orta Doğu’nun eski uygarlıkları gerçek sikkelerin öncüleri olan ağırlığı saptanmış metal parçalar kullanıyorlardı. Mezopotamya’da ele geçen ve MÖ 3. binyıl ortalarına tarihlenen en erken çivi yazılı tabletlerde, hesaplamalarda belli ağırlıkta gümüş parçalarının kullanıldığına ilişkin kayıtlar vardır¹¹.

1.2.2. Antik Dönemde Sikkelerin Gelişimi

Belli bir ağırlığa ve ayara uyan resimsel ve işaretsel tasarıma sahip bir metal parçası olan ilk sikkeler, arkeolojik bağlamda yapılan araştırmalarda geçen bilgilere göre; Lydia bölgesinde altın ile gümüşten oluşan doğal alaşım elektrondan yapılmıştır¹². Şekilleri baklaya yakın en ilkel sikkelerin büyük bir kısmı, bir zamanlar Lydia devleti sınırları içinde yer almış memleketlerde bulundukları için, bu bilimle uğraşanlar, sikkelerin Lydialılar tarafından icat edildiğini kabul etmişlerdir¹³. Sikkelerin ortaya çıkması her ne kadar Lydia Krallığı sınırları içinde olmuşsa da, ona kimlik ve

⁹ Tekin,2008,s. 13

¹⁰ Altan, 1993, s. 12

¹¹ Kasım Oyarçın, **2008 Yılı Kelenderis Agora Bazilikası Kazısında Bulunan Geç Antik Çağ (M.S. 3 – M.S. 7) Sikkeleri**, (Y.L Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010

¹² Christopher Howgego, **Geld in der Antiken Welt**, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2000, s. 1

¹³ Altan, s.14

kullanım alışkanlığı kazandıran, başka bir deyişle model oluşturan Batı Anadolu'daki İonia Bölgesi kentleri olmuştur¹⁴.

Sikkenin icat edilmesinden sonra MÖ 5-4-3. yüzyıllar boyunca, sikke kullanımı hemen her tarafa yayıldı; kuzeyde bugünkü güney Rusya'nın bulunduğu kesime, güneyde Mısır'a, doğuda Pers Ülkesi'ne ve batıda Akdeniz kıyıları boyunca İspanya'ya kadar. Çok sayıda ve farklı üsluptaki sikkelerin tümü "Helen Sikkeleri" başlığı altında toplandı; çünkü, Akdeniz dünyası ve ötesine yayılmış olan söz konusu sikkelerin üzerindeki resimler ve bu sikkelerin darp teknikleri Helen kültürünün etkisi altındaydı¹⁵.

Lydia Bölgesi'nde ele geçen ilk elektron sikkeler, bir Yunan (İonia) kenti olan Ephesos'ta ele geçirilmiştir¹⁶. Artemis Tapınağı'nın bulunduğu yerde yapılan kazılarda büyük bir kısmı ufak birimde olmak üzere 93 elektron sikke bulundu¹⁷. MÖ 6. yüzyılın ortalarında, bölgenin zengin yatakları sayesinde; altın ve gümüş alışımından oluşan doğal elektrondan basılan sikkeler daha sonra Kral Kroisos tarafından alışım içeriğinin açıkça tanımlandığı bir karışımla oluşan elektron sikkelere, altın sikkelere ve daha büyük gümüş sikkelere yerini bıraktı. Kroisos altın sikkeleri, MÖ 546'da Perslerin Lydia Krallığı'nı fethetmesinden sonra da Persler tarafından popülerite ve ticaret sikkesi olarak kullanılmaya devam etti¹⁸. İlk sikkelerin işlevi hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Sikkenin ilk olarak askerlerin ücretlerini ödemek ya da devlet tarafından ve devlete yapılan standart ödemeler gibi geniş bir alanda kullanıldığına ilişkin teoriler, sikkenin karakterine uygundur¹⁹.

Bazı bilim adamları, ilk sikkelerin devletlerden (krallıklar ya da kent devletleri) ziyade bireyler tarafından basıldığına inanmaktadır. Onları bu düşünceye götüren, sikke tiplerinin çeşitliliğidir. Bir zamanlar aynı sonuç, aynı nedenden dolayı Atina'nın ilk gümüş sikkelerinden de çıkarılmıştır. Bu görüşün aksi ispat edilmemekle birlikte, eski çağın bütün sikkelerinin bireyler tarafında basıldığı gibi

¹⁴ Tekin, s. 20

¹⁵ Ian Carradice, Martin Price, **Hellen Dünyasında Sikke**, çev. Oğuz Tekin, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 14

¹⁶ Howgego, 2000, s. 1

¹⁷ Carradice, Price, 2001, s. 18

¹⁸ Kluge, s.22

¹⁹ Cristopher Howgego, **Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi**, çev. Oğuz Tekin, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.2

kesin bir durum da söz konusu olamaz. Bu dönemde devletler de bireyler için sikke basmışlardır.²⁰

Antik sikkeler Grek, Roma ve Bizans olmak üzere üç büyük grupta toplanmaktadır. Bunlar özellikleri, görünüşleri ve problemleri ele alış biçimleri bakımından farklılık gösterirler. Grekler tarafından sikke; büyük krallıklar, Grek şehir devletleri, şehirlerin oluşturduğu birlikler, bazı zengin kabile reisleri ve satraplıklar olmak üzere 1600'e yakın kurum tarafından basılmış ve MÖ 7. yüzyılın ortasından MS 3. yüzyılın sonuna kadar yaklaşık bin yıllık bir süre içerisinde kullanılmıştır. Bu dönem sikkeleri üzerindeki yazı genellikle Grekçe'dir. Fakat üzerlerinde basıldıkları memleketlerin yerli yazısı bulunan sikkeler de teknik ve stillerinden dolayı Grek sikkeleri içerisinde incelenirler²¹.

Arkaik Dönem'de sikke basan kurumların başında Lydia kralları gelir. Grek şehir devletleri ile Pers kralları da onları takip eder. Önceleri bu sikkelerin yalnızca ön yüzünde resim vardır. Arka yüzde başlangıçta düzgün olmayan, fakat zamanla gelişen derin bir dört köşe olan "*Quadratum Incusum*" yer alır. MÖ 6. yy. ortasından itibaren Quadratum Incusum'un içine resim de konur. Bu dönemde sikkelerin üslubu, diğer sanat dalarını takip eder. Saçlar, sakallar, hayvan yeleleri noktalarla gösterilir, elbiseler paralel çizgilerle belirtilir. Kalın dudaklarda Arkaik gülüş dediğimiz gülüş vardır²². Ayrıca, Arkaik Dönem'in vazo resimleri ve heykellerinde görüldüğü gibi bir tanrı başı profilden gösterildiği halde, göz sanki cepheden gibi işlenmiştir. Kalabalık figürler çift konturlarla gösterilir, karşı karşıya tasvir şekli sevilmektedir. Sikke resimleri sikke yuvarlağına uydurabilmek için, duran figürden ziyade başı geriye döndürülmüş, eğilmiş, diz çökmüş veya otlayan hayvanlar tercih edildi. Tam insan figürü çok azdır ve daha ziyade dizkapağı koşusu tarzında gösterilmiştir²³. İki taraflı resim şekli başlayınca, önyüzde tanrı başı yer almış, çoğunlukla onun sembolü olan önyüz resmi ise arkaya geçmiştir. Sikke resminde amaç, sikkeyi basanı belli etmektir. Bunun için bu resmin durmadan tekrarlanan bir resim olması, yani arma

²⁰ Howgego, 1998, s.4

²¹ Oyarçin, 2010, s.8

²² Atlan, 1993, s.17

²³ Oyarçin, 2010, s.9

olması gerekir²⁴. MÖ 6. yy. ait bir definede, aynı tipli (resimli) fakat üç birimde basılmış 906 adet gümüş sikke bulunmuştur. Bu sikkelerin 400 ön yüz kalıbından basılmış oldukları saptanmıştır²⁵. Kentin arması, o kentin içinde veya çevresindeki bitki veya hayvan aleminden seçilirdi (Bk. Ek1. Resimler, Resim 10, ek.1 s.7). Fakat bazen de şehirde ibadet gören tanrının sembolü, o şehrin arması olurdu. Sonraları, bazı şehirlerde sikkenin bir taraf ya da iki taraf resmi değiştirilince, arma bu resimlerin yanında sembol olarak yer almaya başlamıştır²⁶.

Klasik Dönem'in başlıca özelliklerinden birisi, Arkaik dönemde sikke basmış olan bölgelerin genişlemiş olmasıdır. Böylece Küçük Asya'da önceleri sikke basan şehirlere yenileri eklenmiş, diğer taraftan Anadolu'nun kuzey kıyıları (Trapezos, Amissos) ile Kırım yarımadası (Pantikapaion) ve güney kıyıları (Pamphylia ve Kilikia) ile Fenike'de birçok şehir (Sidon, Tyros) ve kral sikke basmaya başlamıştır. Neticede, Küçük Asya'da sikke basan şehirlerin sayısı 48'den 118'e yükselmiştir. Durum Yunanistan'da da aynıydı ve Arkaik Dönem'de sikke basan şehir sayısı 41'den 157'ye yükselmiştir²⁷. Klasik sikkede, ön yüzde yine kent simgesi, yani özellikle tanrı başı, arka yüzünde ise incusum'dan tamamen vazgeçildikten sonra oldukça düz bir alanda kentin ya da tanrının işareti bulunmaktadır²⁸. Bazı şehirlerde eski dönemin tipleri olduğu gibi devam etmiş, tiplerin çok değiştiği sikkelerde ise başka şehirlerin sevilen ve beğenilen tipleri ile heykel, kabartma ve tablolar, taklit edilmiştir²⁹. Sikke sanatkarları, artık sikke yüzüne tamamen hakim bulunmakta ve yürüyen, diz çöken, atlayan ve sıçrayan figürlerin hepsi tasvir edilmektedir (Bk. Ek.1 Resimler, Resim 11, ek.1 s.8). Resimler yüksek kabartma olarak işlenmekte; yüz, göz ve kulaklar doğal şekilleriyle gösterilmektedir. Saçlar da dönemin modasına uygun olarak başın üzerinde toplanmış, örgü veya dağınık bir şekilde tasvir edilmektedir³⁰.

MÖ 5. yy. sonlarına doğru içine bir miktar kalay karıştırılarak bronz haline getirilen bakırdan sikke basılmaya başlanmıştır. Bunda demokratik hareketlerin

²⁴ Atlan, 1993. S.18

²⁵ Howgego, 1998, s.8

²⁶ Atlan, 1993, s.18

²⁷ Atlan, 1993, s.31

²⁸ Krwiese, 1995, ss. 43,44

²⁹ Oyarçin, 2010, s.10

³⁰ Atlan, 1993, s.38

ilerlemesinin büyük rolü olmuştur³¹. MÖ 479'da tedavüldeki sikkelerin büyük bir çoğunluğu gümüştü. Klasik Dönem'in sonuna gelindiğinde gümüş, Hellen sikkelerinin basımında hakim bir metaldi. Fakat MÖ 4. yy. ortalarında, daha değerli altın sikkeler ve daha az değerli bronz sikkelerin basımı da yaygınlık kazanmıştı. Birim yelpazesi ve dolayısıyla sikkelerin kullanışlılığı daha çok genişledi. Bu dönemin bir diğer önemli özelliği, sikke basma adetinin, daha önce sikke basılmayan bölgelere de ulaşarak oralarda da benimsenmesi olmuştur; yani özellikle doğuda Levant'a ve güneyde Mısır'a kadar sürekli bir yayılma olmuştur³².

Bu dönemde yazı, basan kurumu (topluluğu) göstermek için, geçen döneme göre daha fazla kullanılmıştır. Şehirlerin ismini veren harfler önceleri sikke yüzündeki boş yerlere yerleştirilmiş, sonra şehir halkını gösteren yazı, resmin sağına ve soluna tam olarak yazılmıştır³³.

Hellenistik sikke, geleneksel olarak; Büyük İskender ve ondan sonra bağımsızlık kazanan ardıllarının hakim olduğu bölgelerde basılan sikke anlamına gelir³⁴. İskender tahta geçer geçmez Makedonya'da yeni bir gümüş tetradrahmi tedavüle soktu. Bu sikkenin ön yüzünde, Zeus'un defne çelenkli başı yer alırken, arka yüzünde bir şimşek demeti üzerinde duran başını geriye çevirmiş bir kartal ve ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ yazısı bulunmaktaydı. En önemli yenilik kuşkusuz, bundan böyle gümüş sikkelerin aynı zamanda Attika ağırlık ölçüsünde de basılmış olmasıdır; oysa Philippos zamanında sadece altın sikkeler bu ağırlık ölçüsüne göre basılıyordu. Bu yolla İskender, kendi gümüş sikkelerini dönemin en yaygın sikkeleri olan Atina "baykuşlu" tetradrahmileriyle doğrudan değiştirebilir hale getirmiştir. Kısa süre içinde, İskender'in ve ardıllarının kontrolünde olan zengin metal kaynakları sayesinde bu gümüş para, Atina sikkelerinden piyasa üstünlüğünü ele aldı ve İskender İmparatorluğu'nun en önemli ticari parası durumuna geldi³⁵. İskender sikkeleri, çok geniş coğrafik alanda tedavülde olup aynı zamanda çok sayıda basılmışlardır. Bu dönemde darphaneler, satraplık merkezlerine ve Makedonya'ya

³¹ Atlan, 1993, s. 41

³² Carradice, Price, 2001, s.69

³³ Atlan, 1993, s. 41

³⁴ Gölb, 1978, s. 65

³⁵ Otto Morkholm, **Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar (M.Ö. 366 – 188)**, çev.Oğuz Tekin, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, İstanbul, 2000, ss. 46 - 47

değın uzanan iletişim noktalarında kurulmuştu. Makedonya'dan Mısır ve Susa'ya değın uzanan bölgede, İskender'in hayatta olduğu dönemde aktif olan 26 darphane saptanmıřtır³⁶.

İskender MÖ 336/5 kışında Makedonya kralı sikkelerinde büyük bir reform gerçekleştirdi. Yeni sistemin esas sikkeleri şunlardır;

Altın: Distater ve Stater, 17.28 gr. ve 8.67 gr.

ÖY.: Athena başı, sağa, sorguğu Korinthos Miğferli; miğferinde yılan bezeme

AY.: Kanatlı Nike, ayakta sola, sağ elinde çelenk, sol elinde stylis tutuyor; ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Gümüş: Tetrдраhmi ve Драhmi, 17.28 gr. ve 4.33 gr.

ÖY.: Herakles başı, sağa, aslan başı postu içinde

AY: Zeus, tahtta oturuyor, sola, sağ elinde kartal, sol elinde uzun asa tutuyor; ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. (Bk. Katalog No: 64)

Bronz: Birim

ÖY.: Herakles başı, sağa, aslan postu içinde

AY.: Sadak içinde yay ve Herakles'in sopası; ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.³⁷
(Bk. Ek 1 Reimler, Resim 6)

1.3. SİKKENİN İŞLEVİ, SİKKE METALİ VE BASIM TEKNİKLERİ

1.3.1. Sikkenin İşlevi

Sikkenin işlevine ilişkin iki yaygın görüş vardır. Birincisi, sikkenin savaş giderleri (askerlerin ücreti, silah yapımı, vb.) veya kamu çalışanlarının ücretlerinin

³⁶ Howgego, 1998, s.58

³⁷ Morkholm, 2000, s. 46

ödenmesi, kamu harcamaları (yol, köprü, ve bina yapımı vb.) ve vergi ödeme aracı olduğu. İkincisi ise; sikkenin icadının en basit nedeni olan, günlük ihtiyaçlar için yapılan ödemelerde standart bir ödeme aracına duyulan ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkmasıdır. Sikkenin icadı ile bir anlamda malın malla değiştirilmesi kolaylaşmıştır. Eldeki mal önce para ile değiştirilerek satış işlemi gerçekleştirilmiş daha sonra da elde edilen para ile de gerekli olan ihtiyaç malzemesi başka bir yerden para karşılığında satın alınmıştır. Paradan önce, malın mal ile değiştirilmesinin belli bazı güçlükleri vardı. Çünkü, değiş-tokuşta gereksinim duyulan malın karşı taraftan alınabilmesi için, karşı tarafından ihtiyacı olan malın sizin elinizde olması gerekirdi³⁸. Ticaret hacmindeki büyümeyle beraber mal ve hizmetlere ilişkin ödemelerin standartlaştırılmasında daha kolay bir yöntem ihtiyacı duyulduğundan sikke icat edilmişti. Sikkenin üzerindeki tip, sikke metalinin değerini garanti ediyor ve böylece tüccarlara güven vererek onları sikkeyi her bir işlemde tartma külfetinden kurtarıyordu³⁹.

Sikkelerin en eski işlevine ilişkin bilgi, onların Ephesos'taki Arkaik Artemis Tapınağı'nın temel tabakalarında bulunmalarından elde edilmiştir. Söz konusu sikkelerin, buradaki rolü; tanrıçaya sunulma amacıyla tapınağın altına yerleştirilmiş bir armağan olmalarıdır. Sunular, servet, acil ödemeler ve rüşvetler sikkeyle veya sikkenin kullanım alanlarıyla ilişkilidir⁴⁰.

Büyük İskender'in Pers İmparatorluğu'nu fethinden sonra, Pers hazinelerinden sağladığı büyük miktardaki değerli metali sikke basımından kullanarak ticareti ve üretimi teşvik ettiği sık sık ileri sürülür. Fakat Hellenistik Krallıklar arasındaki bitmek tükenmek bilmeyen siyasal rekabet ve sayısız savaş yüzünden, askeri harcamaların bütçeye yükü oldukça fazlaydı. Aynı zamanda kral, yönetici olarak modaya uygun yaşamak ve tebaasındaki kişiler ile kentlere cömertçe para yardımı yapmak zorundaydı⁴¹. İskender ve Diadokhlar, askeri ve sivil masrafları karşılamak gibi basit bir nedenden dolayı bu kadar çok sayıda sikke bastırdılar⁴².

³⁸ Gökalp, 2009, ss. 4 -5

³⁹ Morkholm, 2000, s.25

⁴⁰ Carradice, Price, 2001, ss.101-102

⁴¹ Morkholm, 2000, s. 25

⁴² Morkholm, 2000, s. 26

Sonuçta, propaganda ve prestij kazanma da bazen sikke basımını etkileyen faktörlerdi. Krallıklarda, (hanedanlık duygusunun yoğun olduğu Mısır ve Bergama hariç) her yeni kral kendi sikkesini basmaktaydı çünkü; gerçek bir kralın ayırt edici işaretlerinden birisi sikke basmaktı. Aynı şekilde hür ve otonom kentler bu statülerini göstermek için büyük birimlerde sikke basmaya çaba gösteriyordu⁴³.

1.3.2. Sikke Metali ve Basım Tekniği

1.3.2.1. Sikke Metali

Antik dönemde sikke ve maden ocakları ile güç arasında her zaman açık bir bağlantı vardı. Atina'nın antik dönemdeki ihtişamı, imparatorluğun sınırları içerisinde sahip olduğu gümüş ve maden yataklarının sayesinde⁴⁴. Ayrıca Atina, ihtişamını müttefiklerinden aldığı gümüş vergilere de borçludur⁴⁵. Atina'nın antik dönemdeki sikkeleri için Laurion gümüşünün kullanımı MÖ 500'den önce seyrekti. Atina sikkelerinin, keramik kaplardan farklı olarak, ancak MÖ 5. yy.'dan itibaren yabancı pazara egemen olması, kuşkusuz bir rastlantı değildir. MÖ 480'lerin refah dönemini, aynı zamanda Hellen Nümizmatik tarihin en yoğun sikke üretimi dönemlerinden biri olarak, o dönemde basılmış sikkelerde izleyebilmekteyiz⁴⁶. Krenides topraklarındaki altın madenleri, Philippos idaresindeki Makedonya'nın arzularını kamçılıyordu. İskender'in MÖ 333'ten itibaren Pers hazinelerini ele geçirip onları sikke metali olarak kullanması, nerden bakılırsa bakılsın tarihin ve numizmatikğin en önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Roma, Hellenistik dünyanın birikmiş servetinin üzerine konmuştu. Ayrıca, imparatorluk dahilindeki maden ocaklarını sistematik olarak işletiyordu. Roma dünyasındaki değerli metal kaynaklarının azalması, MS 3. yy.'daki krizin nedenlerinden biriydi⁴⁷.

MÖ 5. yy.'ın sonlarına kadar sikkeler esas olarak elektron, altın ve gümüşten basılıyorlardı. Bronz sikkeler, MÖ 5. yy.'ın ikinci yarısında ortaya çıkmış ancak MÖ

⁴³ Morkholm, 2000, s. 26

⁴⁴ Howgego, 2000, s. 27

⁴⁵ Morkholm, 2000, s. 26

⁴⁶ Howgego, 1998, s.29

⁴⁷ Howgego, 1998, s. 28

4. yy.'da yaygınlaşmıştır⁴⁸. Demir, sikke basımı için uygun bir metal olmamasına rağmen, Peloponnesos'ta bulunmuş birkaç demir sikke mevcuttur. Yazılı kaynaklarda da MÖ 5. yy sonlarında Byzantion'da (İstanbul), MÖ 4. yy'da Klazomenai'de (Urla) demir sikke kullanıldığına ilişkin bilgiler vardır. Ancak günümüze gelen örnek yoktur⁴⁹. Değerli metalden sikke basan kentlerin karşılaştıkları en büyük sorun kuşkusuz hammadde yataklarıydı⁵⁰.

Eski çağda sikke üretiminde kullanılan hammadde, metal değeri olan sikkeler için altın ve gümüş, itibari değerdeki bronz sikkeler içinse bakır ve kalay esas olarak geniş bir coğrafi alanda yer alan birkaç maden ocağından elde ediliyordu. Bu maden ocaklarının yeri ve önemine ilişkin bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Fakat öyle anlaşılmaktadır ki sikke üretimleri yoğun olmayan kent-devletlerinin çoğunun kendi maden ocakları yoktu ve bu yüzden de sikke metalini ya satın alma yoluyla ya da topladıkları çeşitli vergilerin ve alacakların oluşturduğu devlet gelirleri yoluyla elde etmek zorunda kalıyorlardı⁵¹. Bunun yanında sikke metali, savaşlarda yağmalanan ve ganimet olarak ele geçirilen metallerin, tazminat olarak alınan ödemelerin ve hediye olarak elde edilmiş metallerin (Kült heykeller, çelenkler, metal mobilya aletleri, bina teçhizatı vb.) eritilmesi yoluyla elde ediliyordu⁵². Aigina, gümüş yataklarına sahip olmamakla birlikte, en fazla gümüş sikke basan kentlerden biriydi⁵³. Aiginalılar, gümüşü Siphnos adasındaki gümüş yataklarından temin etmekteydi. Bu iki ada arasındaki ilişki net olarak bilinmese de, Aiginalılar'ın ticarete ün saldıkları bilinmektedir⁵⁴. Aynı şekilde Güney İtalya'daki Yunan koloni kentleri de ithal ettikleri gümüşle sikke basıyorlardı. Antik Çağ'da Anadolu, değerli metal yatakları açısından fakir sayılmazdı. Gerek arkeolojik kalıntılar, gerekse yazılı belgeler Anadolu'da elektron, altın ve gümüşün varlığını göstermektedir. Nitekim sikke basan kentlerin çokluğu ve ele geçen sikkelerin hacmi bunu doğrulamaktadır⁵⁵. Küçük Asya'da altın ve gümüş, Troas'taki Ida Dağı'ndan elde ediliyor ve Bergama Krallığı'nın ihtiyacını karşılıyordu. Bu iki değerli maden, Abydos ve Lampsakos

⁴⁸ Tekin, 2008, s. 31-32

⁴⁹ Gökalp, 2009, s.5

⁵⁰ Tekin, 2008, ss. 31-32

⁵¹ Morkholm, 2000, s. 3

⁵² Howgego, 2000, s. 27

⁵³ Tekin, 2008, s. 32

⁵⁴ Howgego, 2000, s. 28

⁵⁵ Tekin, 2008, s. 32

civarındaki bölgede de bulunuyordu. Büyük İskender'in altın sikkelerinin bu iki kentte yoğun üretimi bunun sonucudur. Diğer maden ocakları, dağlık iç kesimlerde bulunuyordu. Örneğin, gümüş Pontus'ta ve Kilikya ile Kappadokia arasında uzanan Toros dağlarında mevcuttu. II. Philippos'un mali gücünün bir kaynağını oluşturan Trakya-Makedonya bölgesindeki zengin altın ve gümüş madenleri, Büyük İskender ve ondan sonra Makedonya tahtına geçen krallar tarafından da işletilmeye devam edildi. Attika'da Laurion gümüş madeni ocakları da en azından MS 2.yy.'ın sonlarına değin işletiliyordu⁵⁶.

Büyük İskender'in Asya seferi sırasında yeni maden kaynakları aramasına ilişkin güzel bir örnek vardır. İskender'in adamları arasında bulunan Gorgos adlı profesyonel bir maden arayıcısının, raporunda; Hindistan'da altın ve gümüş madenleri olduğunu yazdığı söylenmektedir⁵⁷.

1.3.2.1.1. Sikke Basımında Kullanılan Metaller

1.3.2.1.1.1. Elektron

Antik dönemlerde ismi ἤλεκτρον olan madde, başlarda doğal bir metal olarak kabul edilmiş bir altın-gümüş alaşımıdır. Bu alaşım doğal olduğundan altın ve gümüş oranı (% 40 ile 60 arasında bir oranda altın) farklılık göstermektedir. Elektron (% 30 – 35 altın), Küçük Asya'da (özellikle Kyzikos, Lampsakos, Phokaia ve Lesbos) MÖ 4. yy.' da sikkelerde yaygın olarak kullanılmıştır⁵⁸.

1.3.2.1.1.2. Gümüş

Antik dönemlerden önce bilinen ve simgesi AG olan değerli metaldir. Beyaz ve parlak olan bu değerli metalin kullanımı MÖ 6. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmıştır. Elektron ve altından sonra sikke basmak için kullanılmıştır. Gümüş,

⁵⁶ Morkholm, 2000, s. 3

⁵⁷ Morkholm, 2000, s. 3

⁵⁸ Göbl, 1978, s. 34

zaman geçtikçe Yunan dünyasının en önemli sikke metali haline geldi ve antik dönemden 19. yüzyıla kadar bu özelliğini korudu⁵⁹.

1.3.2.1.1.3. Altın

Kraliyet metali olarak Antik Çağ'dan günümüze kalmıştır. Antik çağda altın, özellikle Büyük İskender, Roma ve Geç Roma dönemlerinde sikke basımında sık kullanılmıştır. Roma döneminde kullanılan altın para olan Aureus, (tam adı; *Dinarius Aureus*) doğuda Dinar olarak kullanıldı. Daha sonra İslami dönemden aynı isimle günümüze kadar gelmiştir⁶⁰.

1.3.2.1.1.4. Nikel

Antik çağlarda Yunan kralları tarafından sikke basımında da kullanıştır ancak metalin geldiği yer ile ilgili çok bilgi sahibi değildik. Yapılan son analizlere göre metalin Çin'in Sichuan bölgesinden geldiği tespit edilmiştir. Ancak yine de metalin bölgeye nasıl geldiği konusu hala yeterince açık değildir⁶¹.

1.3.2.1.1.5. Bronz

Bakır ve kalay alaşımları oranları % 80/20 veya % 97/3 arasında değişen bir alaşımdır. Kalay ilavesi, bakırı daha sert, daha elastik hale getirir ve daha iyi bir döküm özelliği verir. Bronz, insanlığın kültürel ve teknolojik gelişiminde önemli bir rol oynadı ve büyük miktarlarda kullanılan ilk metallere aittir. Antik çağda ilk bronz sikkeler Yunanlılar tarafından MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru basılmıştır. Günümüze kadar ulaşılabilen bronz sikkeler, genellikle % 3-5 kalay içermektedir. Nüsmatik eserlerde ve kataloglarda, bronz AE olarak kısaltılır⁶².

⁵⁹Tyll Kroha, **Grosses Lexikon Der Numismatik**, Verlagsgruppe Bertelsmann GmbH, Gütersloh, 1997, s.430

⁶⁰Göbl, 1978, s. 35

⁶¹Göbl, 1978, s. 37

⁶²Kroha, s.89

1.3.2.1.1.6. Kalay

Yumuşaklığından dolayı sikke basımında kullanıma uygun olmasa da sikke basımında alaşım katkı maddesi olarak kullanıldığı bilinir⁶³.

1.3.2.1.1.7. Demir

Yapısı gereği sikke basımına uygun olmadığı için sikkelerde çok kullanılmamıştır. Ayrıca çok çabuk oksitlenmesi de demirin sikkelerde kullanılması açısından sorundur. Ancak yine de MÖ 4. yy.'da bazı Yunan kentlerinde demirden basılan sikkeler ele geçmiştir⁶⁴.

1.3.2.2. Basım Tekniği

Sikke basımında, metalin sikkeye dönüştürülmesi işlemi birkaç aşamada gerçekleştirilir. Ham metali rafine ederek istenilen standarda getirmek için gereken temel teknolojin yanı sıra darphanelerin özel donanım ve uzman personele de ihtiyacı vardır; sanatçılar, zanaatkarlar ve işçiler. Değerli metali arındırmaya ilişkin standart antik yöntemler, sikkenin icadından çok önceleri biliniyordu; daha sonraları bu alandaki esas ilerleme; değerli metalin ayarının düşürülmesinin kontrolünde ve sikkeye uygun temel metal alaşımlarının bulunması alanlarında olmuştur⁶⁵.

Sikke darbını gösteren gravürler, günümüze kalan kalıplar ve sikkelerin üzerinde yapılan bilimsel incelemeler; sikke üretiminde kullanılan teknoloji hakkında bize bir fikir vermektedir⁶⁶. Sikkelerin basıldığı yer olan darphane (αργυροκοπειον=argyrokopeion) antik çağda oldukça basit bir atölye idi. Makineleşme olmadığı için her şey elle yapılıyordu⁶⁷. Genel olarak, sıcak darp esnasında birkaç işçinin çalışması gerekmekteydi. Bu işçilerden bazısı maşa

⁶³ Göbl, 1978, s. 38

⁶⁴ Göbl, 1978, s. 37

⁶⁵ Carradice, Price, 2001, s. 51

⁶⁶ Howgego, 1998, s. 30

⁶⁷ Tekin, 2008, s. 22

tutmakla, bazısı da hazırlanan pulları basım için örsün üzerine koymakla görevliydi. Ayrıca darp işlemini gerçekleştiren ve çekiçe pulun üzerine vuran bir işçi de bu esnada hazır olmalıdır⁶⁸.

Kalıpçılar ya da kalıp ustaları, olasılıkla doğrudan doğruya metal kalıbın üstüne çalışıyorlardı, yani tasarladıkları deseni (tipi) metal kalıbın üstüne ters ve içbükey olarak işliyordu. Ancak bu şekilde hazırlanan bir kalıp, dışbükey düz bir baskı verebilirdi. Bu yöntemin dışında; tasarlanan tipi, tıpkı sikkenin üzerinde görüldüğü gibi, rölyef (dışbükey) kalıptan içbükey ikinci bir kalıp üretilir ve sikke de bu ikinci kalıptan basılabilir. Fakat bu iki aşamalı kalıp üretimi tekniğinin antik devirde kullanılıp kullanılmadığını bilemiyoruz⁶⁹. Eski çağlarda sikkelerin hazırlanması oldukça zordu. Bir sanatçı ince işçilikle ufak bir sikkenin üzerindeki kral portresini, bir tanrıçayı, bir yapıyı işliyordu ve bu oldukça ustalık gerektiren bir işti. Üstelik sözü edilen dönemde mercek, büyüteç gibi yardımcı araçlar henüz bulunmuyordu. Kalıplar ters olarak, sola bakılarak kazılıyor, fakat sağa bakması düşünülüyor ve rölyef (yüzeyden biraz yüksekte) şeklinde çıkması gerekiyordu⁷⁰. (Bk. Ek 1 Resimler, Resim 2)

Erken basım tekniğinin şöyle bir gelişme gösterdiği düşünülmektedir. İlk önce doğal maden külçesi (elektron), normal ağırlığına göre kullanılmıştır. Her örneğin teker teker ve tekrar tekrar tartılması gerekmiştir; sonradan bu doğal topaklar eritilip belli bir ağırlığa göre ayarlanmıştır⁷¹.

Bir sikke serisinin ayarına ve ağırlığına karar verildikten sonra sikkenin basılacağı metal pullar döküm tekniğiyle üretiliyordu⁷². Hangi kaynaktan olursa olsun metal, darbin yapılacağı pul haline getirilmeden önce uygun standarda getirilmek için arındırılıyordu⁷³. Sikke haline gelecek pul, önceleri küçük kalıplara dökülerek, sonraları ise yuvarlak çubuklardan veya ince ve yassı tabakalar haline

⁶⁸ Göbl, 1978, ss. 50-51

⁶⁹ Tekin, 2008, s. 26

⁷⁰ Oğuz Tekin, **Sikkeler, Devletler, Hükümdarlar: Eskiçağda Anadolu'da Paranın Siyasal, Kültürel ve Ekonomik Rolü**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2006

⁷¹ Karwiese, 1995, s.20

⁷² Morkholm, 2000, s. 13

⁷³ Carradice, Price, 2001, s. 51

getirilmiş madenlerden kesilmek suretiyle elde ediliyordu⁷⁴. Altın ve gümüş sikke basımında kullanılacak metal pullar gerekli ağırlık hassasiyetini elde etmek için tek tek dökülmekteydi⁷⁵. Metal pullar, birkaç yolla hazırlanabilirdi; ancak genellikle metal eriğin kalıplara dökülmesiyle hazırlanıyordu⁷⁶. Günümüze ulaşan birkaç kalıp buluntusundan bildiğimiz üzere, dibe doğru içe eğimli kenarları olan kalıpların bazısının üstü açıktı. Böylece dökümden sonra pullar, kolaylıkla kaldırılabilirdi⁷⁷. Değerli metalden sikkelerde, öncelik pulun ağırlığına veriliyor ve bu durum çok dikkatlice kontrol ediliyordu⁷⁸.

Bazen mevcut sikkelerin yeniden darp edilmesiyle yeni sikkeler üretiliyor. Bu tür sikkeler "tekrar darplı sikkeler" olarak anılıyordu⁷⁹. Daha önce basılmış sikkelerin (ki bunlar tedavülden kalkmış veya başka kentin sikkeleri olabilir) üzerindeki tip silinerek, aynı pul üzerine yeni tip basılarak da tedavüle çıkarılıyordu. Bu şekilde basılmış çok sayıda örnek günümüze kalmıştır⁸⁰. Hazır sikke pullarının kullanılarak uygulanan tekrar darp yöntemi, sikke basımına uygun metal sıkıntısı çeken bölgeler için yöresel sikke üretmede masrafsız bir yöntemdi. MÖ 5.yy.'a tarihlenen Girit'in erken dönem sikkeleri böyle basılmıştır. Aigina staterleri gibi herkesçe tanınan "ticari sikkeleri" Girit kent sikkelerine dönüştüren Giritliler, böylece daha çok değerli madeni kendi adalarında tutabiliyorlardı; zira, Girit sikkeleri, adanın dışında tedavül etmiyordu⁸¹.

Sikke basma işlemini dört kişinin gerçekleştirdiğini düşünebiliriz. Bir kişi, ocakta ısıtılmış olan pulu alıp, örs üzerindeki ön yüz kalıbına yerleştirirken, ikinci kişi arka yüz kalıbının bulunduğu ıstampayı pulun üzerinde tutuyor, üçüncü kişi çekiçle ıstampaya vuruyor ve dördüncü kişi de basılı sikkeyi kaldırıyordu⁸². İşlem esnasında pulun yerinden kaymasını engellemek için, pul bir yüzük yardımı ile alt damga metaline sabitlenir. Ancak bazen pulun yerinden oynamasından dolayı yana

⁷⁴ Hanifi Biber, **Van Müzesinde Bulunan Figürlü Artuklu Sikkeleri** (Y.L Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 1996, s. 21

⁷⁵ Morkholm, 2000, s. 13

⁷⁶ Carradice, Price, 2001, s. 51

⁷⁷ Morkholm, 2000, s. 13

⁷⁸ Carradice, Price, 2001, s. 51

⁷⁹ Carradice, Price, 2001, ss. 51-52

⁸⁰ Tekin, 2008, s. 22

⁸¹ Carradice, Price, 2001, s. 52

⁸² Tekin, 2008, s.24

taşma durumu da ortaya çıkmaktadır ve bunu sikkeler üzerinde yana kaymış figürlerde açıkça görmekteyiz⁸³. Ayrıca darp işlemi elle yapıldığından, belli bir yere tutturulmuş olmayan üst kalıp, sabitlenmiş olan alt kalıba göre sikkenin üstüne birkaç farklı pozisyonda yerleştirilebilirdi. Bunun sonucunda, basılmış olan sikkelerin ön ve arka yüzlerinin yönü rastgele olacaktır. Hellenistik Dönem’de darp işlemini daha düzenli bir kalıp yönü ile gerçekleştirme eğilimi hissedilmektedir. Hellenistik Dönem’de basılmış sikkelerde, kalıp yönü esas olarak Doğu Akdeniz darphanelerinde kullanıldığı gibi çoğu kez dikeydir, yani saat akrebinin 12 yönündedir; bazen tam ters, yani saatin 6 yönüne ayarlanmış kalıplar da söz konusudur⁸⁴.

İlk basımlarda yalnızca üç temel öge rol oynamaktadır; ham sikke, damga çivisi ve çekiç. (Bk. Çizim 1) Sert bir altlıkta duran maden topağına ucu törpülenmiş çiviyle bir vuruşta çukurluk oluşturulmuş, topağın içine gömülen çivi ucu, madenin saf olup olmadığını göstermeye yaramıştır. Öte yandan çivi ucunun biçimi darphanenin tanınabilmesi için de kullanılmıştır⁸⁵. Bu işlem sonucunda oluşan çukurluğa; *incus*, (kare şeklinde olursa *quadratum incusum*) denir. Daha sonraki dönemlerde ıstampanın alt ucu da bir kalıp olarak hazırlanınca, yani buraya da bir tip kazınınca, sikkenin arka yüzündeki incusun içinde de bir tip yer almaya başlamıştır⁸⁶.

⁸³ Göbl, 1978, ss. 50-51

⁸⁴ Morkholm, 2000, s. 17

⁸⁵ Karwiese, 1995, s. 21

⁸⁶ Tekin, 2008, s.24

Şekil 1: Sikke darp yöntemi

Çok sayıda sikkenin incelenmesiyle, ön yüz kalıplarının normalde arka yüz kalıplarından daha uzun süre dayandığı görülmüştür. Bu büyük olasılıkla ön yüz kalıplarının örs üzerindeki yuvaya yerleştirilerek daha korunaklı bir konumda olmalarından kaynaklanmaktadır⁸⁸. Sertleştirilmiş bronzdan yapılan antik kalıbın dayanıklılığı, günümüz çelik kalıbıyla kıyaslanmamakla birlikte, antik türde bir ön yüz kalıp kullanılarak yapılan denemelerde bir kalıptan on beş bin civarında sikke basımı yapılabildiği görülmüştür; bu sırada iki üç arka yüz kalıbı (üst kalıp) eskitilmiştir⁸⁹. Çok yıpranan ve bozulan bir kalıba artık ihtiyaç duyulmadığında veya herhangi bir nedenle gereksiz hale geldiğinde, söz konusu kalıp olası kalpazanlığı

⁸⁷ Göbl, 1978

⁸⁸ Morkholm, 2000, s. 17

⁸⁹ Tekin, 2008, s. 24

önlemek için genellikle imha edilmektedir. Ya da MÖ 5. yy. sonunda Atina'da olduğu gibi bir tapınakta muhafaza edilmekteydi⁹⁰.

1.3.3. Sikke Ağırlık Sistemleri

Elektron, altın ve gümüş gibi değerli metalden basılan sikkelerde ağırlık çok önemlidir; sikkenin değeri basıldığı metalin ağırlığına bağlıdır. Antik çağda belli bir birimde basılan sikkenin ağırlığı, bu sikkeyi basan kentlere göre değişiklik gösterebiliyordu. Aynı birimi her kent aynı ağırlıkta basmayabiliyordu. Bazı kentler ise ortak ağırlık sistemini benimsemişlerdi. Bu kentler birbirinden uzak olsalar bile bastıkları sikkelerin (birimlerin) ağırlıkları aynıydı. Politik ve ekonomik ilişkilerdeki değişimler, sikkeler için kullanılan ağırlık standartlarında da değişiklik olmasına neden olmakta ve bu durum çoğu kez bir kentin sikkelerinde gözlemlenebilmektedir⁹¹. Bir kentin bastığı sikkelerde esas birim, en çok kullanılan (normal olan) en büyük birimdir. (Bk. Tablo 1) Diğer alt ve üst birimler bu büyük birimin ağırlığına göre hesaplanır⁹². Antik sikke sistem geliştiricileri, genellikle on iki sayı sistemini ve parmak sayımı ile geliştirilen ondalık sayı sistemini kullanmıştır (Antik Yakındoğu Astronomi ve kozmik düzenle olan yakın ilişkilerinin deneyimlerini sikke sistemlerine aktarmış olabilir). Çoğu durumda antik dönem sikke sistemlerinin birbiriyle olan farklı ilişkilerin karışımlarıyla da uğraşmak zorunda kalmışız⁹³.

⁹⁰ Carradice, Price, 2001, s. 52

⁹¹ Carradice, Price, 2001, s. 106

⁹² Tekin, 2008, s.33

⁹³ Göbl, 1978, s. 159

Tablo 1:Attika Ağırlık Sisteminde Basılan Birimler

Attika Ağırlık Sisteminde Basılan Birimler		
Dekadrahmi	10 Drahmi	43 gr.
Tetradrahmi	4 Drahmi	17.2 gr.
Didrahmi	2 Drahmi	8.6 gr.
Drahmi	6 Obol	4.3 gr.
Tetrobol	4 Obol	2.85 gr.
Triobol (Hemidrahmi)	3 Obol	2.15 gr.
Diobol	2 Obol	1.43 gr.
Trihemiobol	1.5 Obol	1.07 gr.
Obol		0.72 gr.

Tablo 1⁹⁴

1.3.3.1. Talent

Antik Yunan'da büyük ağırlıklar için kullanılan ağırlık birimidir. Bu birim, antik dönemde bölgeye göre değişiklik göstermektedir. Ortalama 26.196 kg.'a denk gelmektedir⁹⁵.

1.3.3.2. Drahmi

Antik Yunan ağırlık ve sikke birimidir. Bu birimde genellikle gümüş ve az da olsa altından sikkeler basılmıştır. Kendi içinde şu şekilde birimlere ayrılmıştır; Dodeka (12), Dekka (10), Okta (8), Penta (5), Tetra (4), Tri (3) ve Di (2 birim). Antik Yunan dünyasında 4.13 g. olarak yaygınlık göstermiştir. Aynı zamanda M.S. 226'dan 651'e kadar İran-Sasani İmparatorluğu'nda basılan, ortalama 3.9 g. ağırlığındaki gümüş sikkelere de Drahmi denmektedir⁹⁶.

⁹⁴ Tekin, 2008, s. 37

⁹⁵ Kahnt, 2005, s.475

⁹⁶ Kahnt, 2005, s.101

1.3.3.3. Obol

Obol ve Drahmi en yaygın kullanılan birimlerdir. 6 obol her zaman 1 drahmi'ye eşittir. Geleneksel olarak Obol'un temel para birimi olarak kabul olduğu varsayılır. Bu varsayım Obol'un eski Hellen dilinde demir şiş anlamına gelen Obelos'tan türemiş olduğu gerçeğine dayanır⁹⁷. Antik Yunan kültürüne ait olan ve 0.72 g. ağırlığında küçük gümüş sikke birimi olarak kullanılan bir ağırlık birimidir. Drahmi'nin 1/3'üne Diobol, Drahmi'nin ½ 'ne Triobol denir⁹⁸.

Tablo 2:Duodezimal – Dezimal (On iki ve Onlu Sayı Sistemine Göre)

Duodezimal – Dezimal (On iki ve Onlu Sayı Sistemine Göre)			
Talent	1		
Mine	60	1	
Drahmi	6 000	100	1
Obolos	36 000	600	6

Tablo 2⁹⁹

1 Talent = 60 Mine = 6000 Drahmi = 36 000 Obolos

1 Mine = 100 Drahmi = 600 Obolos

1 Drahmi = 6 Obolos

⁹⁷ Carradice, Price, 2001, s. 104

⁹⁸ Kahnt, 2005, s.322

⁹⁹ Göbl, 1978, s. 159

Tablo 3:Doğu Hellenistik Sikke Ağırlık Ölçüleri

Doğu Hellenistik Sikke Ağırlık Ölçüleri (Ağırlıklar gram olarak verilmiştir)				
Şehir	Tetradrahmi	Didrahmi	Drahmi	Hemidrahmi
Aigina		12.2	6.1	3.05
Ağırlığı azaltılmış Aigina (Korkyra)		11.2	5.75 - 5.0	2.8 - 2.5
Pers	17.3 - 16.8	8.65 - 8.4	5.6	2.8
Attika	15.6	7.8	4.3 - 4.2	2.15 - 2.1
Khios	14.3	7.15	3.9	
Ptolemaios			3.55	
Rhodos	13.6 - 13.4	6.8 - 6.7	3.4	
Kistophoros	12.6	6.3	3.15	

Tablo 3¹⁰⁰

2.1. GENEL HATLARIYLA HELLENİSTİK DÖNEM'DE SİKKE

İskender'in "Hellespont"u geçtiği MÖ 334 yılı, Helen uygarlığı ve bütün dünya için büyük önem taşıyan yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Droysen'den beri "Hellenistik Çağ" olarak bilinen ve Augustus ile son bulan bu tarihi dönemde, Hellen Uygarlığı Asya ve Afrika'ya değin yayılmıştır. (Bk. Ek 2 Haritalar, Harita 1-2) İskender'in kültür politikası Doğu dünyasının düşüncesine saygı göstermiş ve böylece Doğu ve Batı arasında bir birleşme eğilimi yaratmıştır. Doğu ruhunun Hellen Uygarlığı ile kaynaşmasından; dış görünümü ile Helenli, ancak özüyle doğulu olan bir dünya görüşü ortaya çıkmıştır. Hellenistik Uygarlık, Anadolu'da gelişip büyümüştür. Burada, daha önceleri Helen kültürünün sağlam bir temeli vardı. Anadolu – İon sentezi kalıntıları, günümüzde dahi bütün dünyayı derin bir şekilde etkileyen ileri bir uygarlığın doğup gelişmesini sağlamıştır¹⁰¹. Bu açıdan Büyük İskender, dünyayı sadece siyasi ve askeri açıdan değil; nüvizmatik açıdan da

¹⁰⁰ Morkholm, 2000, s. 10

¹⁰¹ Ekrem Akurgal, **Anadolu Uygarlıkları**, Net Turistik Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 205 - 206

değiştirmiştir. Sikke basımı açısından babasının (Kral II. Phillip MÖ 359 – 336) deneyimli olması, İskender'in Atina Sikkeleri'yle yarışacak sikke basmasına zemin hazırladı¹⁰². Hellenistik Dönem boyunca, Anadolu'da değişik krallıklar görmekteyiz. Bunlar; Pergamon, Bithynia, Pontus ve Kommagene gibi krallıklardır. Doğu dünyasıyla ilişkiler sayesinde ayrıca Alexandria, Rhodos, Pergamon ve Ephesos gibi başkentlerin önderliğinde canlı bir ticaret geliştirilmiştir¹⁰³.

2.1.1. Hellenistik Sikke

Hellenistik sikke, geleneksel olarak; Büyük İskender ve ondan sonra bağımsızlık kazanan ardıllarının hakim olduğu bölgelerde basılan sikke anlamına gelir. Hellenistik Dönem sikke basan kurumların başında, İskender'in ölümü ile ona ait topraklar üzerinde varlık gösteren devletlerin başındaki krallar gelir. Bunlar; Mısır'da Ptolemaios, Suriye ve Fenike'de Seleukoslar, Diadokhlar ve Antigonlar egemenliğindeki Makedonya Krallığı ile Thrakia ve Küçük Asya'da hakimiyet kuran Lysimakhos Krallığı'dır.(Bk. Ek 2 Haritalar, Harita 3) Başlıca İskender sikkesi basan kentler, Avrupa'da; Amphipolis, Sikyon; Anadolu'da; Lampsakos, Sardeis ve Side; Kilikya'da; Tarsos; Kıbrıs'ta; Salamis Kition, Paphos ve Amathos; Suriye'de Myriandros ve Damaskus; Mezopotamya'da; Bbylon; ve son olarak Mısır'da; Alexandria.(Bk. Ek 2 Haritalar, Harita 4) Bu kentlerin hemen hepsi daha önceki dönemlerde sikke basma işlerinde deneyimli kentlerdir¹⁰⁴. Krallar her madenden bastırdıkları sikkelerin üzerine daha sonraları kendi portrelerini koymuşlar¹⁰⁵.

I. Seleukos döneminde İskender sikkeleri Baktra dışında bütün darphanelerde basılıyordu. Bu dönemde İskender sikkeleri bütün Seleukos İmparatorluğu'nda yaygın olarak kullanılıyordu. Sikke üzerine portre konulması ancak I. Antiokhos ile birlikte başladı. Ptolemaioslular ise, sikkeler üzerinde kendi krallarının basılmasını emrediyordu. MÖ 310'da I. Ptolemaios, İskender sikkelerinin basımı durdurulmuş ve Attika ölçü birimi terk etmiştir. Pergamon'daki Attalos hanedanı, Seleukoslar

¹⁰² Kluge, 2016,s.25

¹⁰³ Tekçam,2007,s.89

¹⁰⁴ Gölb 1978, s. 65

¹⁰⁵ Atlan, 1993, ss. 43-44

İmparatorluğu'nun zayıflığından yararlanarak Küçük Asya'da büyük bir güç haline geldi. Bu hanedanlık, Philetairos tarafından MÖ 284'te bağımsızlığını ilan etti. Philetairos, önce İskender adını, sonra da Seleukos adını taşıyan İskender tipleriyle Attika ölçüsünde sikkeler bastırdı. Daha sonra kendi adıyla fakat görünüşte Seleukos portresi ile sikke bastırmıştır. Önemli bir değişiklik ancak MÖ 190'ların sonu ile 170 sonları arasında bir zamanda kistophor sikkelerinin basılmasıyla gerçekleşti.¹⁰⁶. Aynı maden ve aynı tiplerle basılan bu sikkeler birlik sikkeleridir. Birliğin oluşumunu, Bergama Kralı Eumenes II (MÖ 197 – 159) özellikle teşvik etmiştir. Birlikte, İonia (*Ephesos, Smyrna, Phokaia*), Mysia (*Pergamon, Adramytteion*), Lydia (*Sardeis, Thyateira, Apollonis, Nysa, Stratonikeia*), Phrygia'ya (*mesela; Apameia, Tralles, Synnada*) dağılmış 16 şehir vardır. Birliğe dahil şehirler, sikkelerin üzerine yer alan üç veya dört harfle ya da bu harflerden oluşmuş monogramlarla belli olmaktadır¹⁰⁷. Bu sikke ismini, üzerinde bulunan sarmaşık çelengi ile çevrelenmiş Kista Mystika'dan (Dionysos Kültü ile alakalı Mistik Kutu) almıştır. Ön yüzünde sihirli sepetin içinden çıkan yılan vardır. Arka yüzünde ise; kuyrukları birbirine dolanmış ve başları karşı karşıya iki yılanın ortasında kalan sadak motifi yer alır. 11.5g. ile 12.7g. arasında ağırlığa sahip olan bu gümüş sikke, 3 adet drahmiye eşittir. Roma döneminde ise 3 denare denk gelmiştir¹⁰⁸. (Bk. Katalog No: 66)

Hellenistik Dönem'de sikke basan bir diğer kurum, çeşitli bölgelerdeki *Grek* şehirlerinin birleşmesiyle meydana gelen *Birliklerdir*. Akhaia, Boiotia, Thessalia, Aitolia Birlikleri ve Epirosların sikkeleri ile Küçük Asya'da Lykia Birliği sikkeleri bu sikkelere örnek olarak gösterilebilir. Bütün bu birliklerde sikkeler ya birliğin merkezinde hepsi için veya birliğe dahil şehirlerin her birinde ayrı ayrı fakat birlik tipleriyle basılırdı. Bu sikkelerde, şehir adının yanında birliğin adı da yer alırdı¹⁰⁹.

Hellenistik Dönem şehir sikkelerinde, ön yüzde eskisi gibi kentin simgesi, arka yüzde de ona eklenen bir işaret bulunmaktadır. Örneğin; ön yüzünde bir atının, arka yüzünde de tos vuran bir boğanın görüldüğü bir sikkede, arka yüzündeki tipin

¹⁰⁶ Howgego, 1998, ss. 59-63

¹⁰⁷ Atlan, 1993, s. 45

¹⁰⁸ Kahnt, 2005, s.224

¹⁰⁹ Atlan, 1993, ss. 44 -45

üstünde yer alan ΜΑΓΝΗΤΩΝ ve kesimdeki ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ yazıları bu tipin Menderes Magnesia'ına ait olduğunu göstermektedir¹¹⁰.

MÖ 196'da bazı Yunan kentleri, İskender'in ve ardıllarının oluşturduğu imparatorluktan kopup bağımsızlığını yeniden ilan etmiştir. Bu kentlerin birçoğu yeniden gümüş sikke basımına başlamıştır. En dikkat çekici olanı ise; Atina'nın Baykuşlu Tetradrahmi'leri olmuştur. MÖ 1. yy'da Hellenistik Krallıklar, Romalılar tarafından ele geçirildi ve Roma eyaleti haline getirildi. Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın (MÖ 51-30) ölümünden sonra da Mısır aynı kaderi paylaşmıştır. Bu dönemde Roma krallarının portreleri sikkeler üzerinde nadiren yer almaktaydı¹¹¹.

2.1.2. Sanatsal Açıdan Hellenistik Sikke

Sanat tarihi bakımında bu dönemin sikkeleri, sanata uygun bir gelişme gösterememişlerdir. Sikke resimlerinde genellikle konturlar sertleşmiş, yüksek kabartmalar incelmış, elbise kıvrımlarının işleniş eski canlılığını kaybetmiştir. Fakat bu dönemde sikkelerinin getirdiği en önemli yenilik, MÖ 5. yy. sonlarında (MÖ 413) satrap sikkeleriyle bazı Kyzikos elektron staterleri üzerinde başlamış olan *Portre* sanatındaki gelişmedir. Bu dönem sikkeleri bu alanda büyük sanat eserleriyle ölçüşecek durumdadır¹¹².

Hellenistik Dönem krallarının sikkeleri başka hiçbir şeyle karşılaştırılmayacak ölçüde büyük bir portre galerisini andırmaktadır. Bu portreler, daha sonraları sikke basımında Roma imparatorları üzerinde doğrudan etkili olmuşlardır. Sikkeler üzerinde Kraliçe portreleri, Syrakusai'da Philistis ile başlar. Bu betimde kraliçe, band takmaktadır fakat saçlarını, kumaşını dalgalı bir şekilde resmedilmiş bir başörtüsü ile örtmüştür. Bu tarz, Mısır Kraliçesi VII. Kleopatra dönemine kadar kraliçelerin betimlenmesinde kullanılan bir tarz olmuştur¹¹³. Bütün bu portreler en güzel, en asil şeklinden en kaba şekline kadar özellikle kral sikkeler üzerinde yer almışlardır. En

¹¹⁰ Karwiese, 1995, s. 59

¹¹¹ Kluge, 2016, s.27

¹¹² Atlan, 1993, s.50

¹¹³ Carradice ve Price, 2001, s. 143

doğal şekilde ve özel yüz çizgileri belirtilerek işlenmişlerdir. Bu portrelerin, batıdakilerinde sade bir üslup, doğudakilerinde ise patetik bir üslup görülmektedir¹¹⁴.

2.1.3.Hellenistik Sikkede Yazı

Hellenistik Dönem’de, Kartaca ve Etruria gibi uzak bölgelerde basılan sikkeler dışında, yazısız sikkeler çok nadirdir. Normalde bir sikke üzerindeki esas yazı; sikkeyi basan ve onun egemenliğindeki topraklarda geçerli olduğunu garanti eden otorite konusunda bilgi verir. Bu otorite, bir kent-devleti, bir birlik, bir monarşik hükümdar olabilir. Önceki dönemlerde olduğu gibi bu otorite, kentler ile birlik çatısı altında organize olmuş halk adına ve genellikle genetivus yazı formuyla sikkelerini basıyordu. İskender’in ilk sikkelerinde, genetivus formda yalnızca İskender’in adı yazılıydı. Yaklaşık MÖ 329’da Myriandros’ta basılan sikkelerde ismin yanına (ΒΑΣΙΛΕΩΣ) unvanı da eklendi¹¹⁵. Bu unvan Yunan dünyasının monarşi sisteminde erken dönemden beri (MÖ 1250 – 800) kullanılmıştır. Aynı zamanda erken Roma Dönemi’nde de (MÖ 500) kullanılmıştır. Yukarıda bahsedildiği gibi sikkeler üzerinde bu unvanla birlikte anılan ilk (Basileus) kral İskender’dir¹¹⁶. O zamandan itibaren bu yazı biçimi başka darphaneler de benimsedi, fakat İskender’in yaşadığı süre içerisinde hiçbir zaman yaygınlık kazanmadı. Mısır’da Ptolemaios zamanından itibaren Diadokhlar, bastırdıkları sikkelerde hem unvan hem de isim kullandılar. Bu adet, onların halefleri tarafından da sürdürüldü.¹¹⁷

Bu dönemin sikkelerinde kullanılan yazı türüne gelince; doğuda basılmış olanlar üzerinde en fazla görülen yazı Grekçe’dir. Hatta Parth ve Baktria krallıkları gibi hakiki doğu krallıkları bile sikkeler üzerinde Grekçe’yi kullanmışlardır. (Bk. Ek.1 Resimler, Resim 9). MÖ 2. yy.’da Suriye Krallığı’na karşı ayaklanmış ve Filistin’de Makkabea sülelesi altında bir rahip devleti kurmuş olan Yahudilerin sikkeleri ise, önce yalnız *İbranice* sonra *İbranice* ve *Grekçe* yan yana, daha sonraları

¹¹⁴ Atlan, 1993, ss. 50 -51

¹¹⁵ Morkholm, 2000, s. 32

¹¹⁶ Kahnt, 2005, s.228

¹¹⁷ Morkholm, 2000, s. 32

MÖ 37’de bu sülaleyi devirmiş olan Herodes’in sikkeleri üzerinde ise yalnızca Grekçe yer almıştır. Batıda Kartaca ve İspanya’da basılmış sikkeler üzerinde *Kartaca Dili* ve yazısına, İtalya’da *Latince* ve *Oskca*’ya rastlanır. MÖ 2. yy.’dan itibaren Roma idaresi altına girmiş bölgelerin bazılarında Grekçe’nin yanında Romalı memurların isim ve unvanlarını yazmak maksadıyla Latince kullanılmıştır¹¹⁸. Dönemin sikkeleri üzerindeki yazı tarzı ise, resmin sağında ve solunda yukarıdan aşağıya iki satır olarak veya yatay şekildedir. Mısır’daki Ptolemaioslar’ın sikkeleri ise bu tarzın dışındadır. Lejandlar, resmin çevresinde ve sikke yuvarlağına uygun bir şekilde yer almaktadır. Bu yazı tipi önce Roma’ya, Roma’dan Avrupa’ya geçerek, günümüze kadar gelmiştir¹¹⁹. Hellenistik Dönem’de Klasik Dönem’den daha fazla sikke basılmıştır. Ancak, sikke çeşitliği ve sikke tipi açısından daha fakir kalmıştır¹²⁰.

3.1. SİKKELERİN BASILDIĞI KENTLER

Hellenistik Dönem, Büyük İskender’den sonraki üç yüz yılı (MÖ 323 – 30) kapsayan bir dönem olarak tanımlanır. İlk başlarda; doğudaki zengin olmayan bölgelerde Yunan dilinin ve kültürünün yayılması olarak tanımlanmıştır. (Aslında böyle bir yayılım İskender’den çok daha önce olmuştu, özellikle Kıbrıs’ta denizaşırı Yunan kolonilerinin varlığı buna örnek olarak gösterilebilir.) Dönemin karakteristik özelliği; yeni kurulan kent devletleri aracılığıyla Yunanca konuşan hükümdarların ve yöneticilerin çoğalmasındır. Böylece, yerel dil üzerinde Yunanca’nın baskın olmasıdır. Bu dönem aynı zamanda; doğu bölgelerine, kalkınmayı ve kültürel derinleşmeyi de getirmiştir¹²¹. Büyük İskender’in Hindistan seferi ile, önemli değişikliklerin olduğu ve insanların geniş kapsamlı düşünmeye alıştıkları bir dönem başlamıştır¹²². Bu dönem tarihinin, sanatının bir özelliği olduğu gibi sikkelerinin de bir özelliği vardır. Bunlardan birincisi, yukarda bahsedildiği gibi sikke basan kent sayısının artmış olmasıdır. İskender’in doğuya yaptığı sefer sonucunda Grek kültürü

¹¹⁸ Altan, 1993, s. 51

¹¹⁹ Ayfer Levent, **İzmir Arkeoloji Müzesi’ndeki Smyrna Sikkeleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Y.L Tezi) İzmir, 2009, s. 20

¹²⁰ Oyarçın, 2010, s.11

¹²¹ Robin Lane Fox , **Die Klassische Welt, Eine Weltgeschichte von Homer bis Hadrian** ,J.G. Cotta’sche Buchhandlung Nachfolger GmbH, Stuttgart, 2010,ss.276 - 277

¹²² Wolfgang Radt, **Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları**, Çev. Suzan Tammer, Yapı Kredi Yayınları,2002, İstanbul, s.25

ile birlikte sikke basma sanatı da yeni ülkelere götürülmüştür. Böylece Suriye ve ondan ayrılarak bağımsız krallıklar haline gelmiş Part ve Hint Baktria devletleri de sikke basmaya başlamıştır. Daha önce bahsedildiği üzere; Küçük Asya’da Pergamon, Kappadokya, Pontus, Galatya ve Bithynia krallıkları sikke basan kentler arasına katılmıştır¹²³.

3.1.1. Aleksandria Troas

Çanakkale ilinin Ezine ilçesine bağlı Dalyan köyünün güneyinde yer almaktadır. Küçük bir köy olan Sigia’nın olduğu yerde, MÖ 310’da Antigonos Monophthalmos tarafından kurulmuştur. Antigonos Monophthalmos, Kolonai, Khrysa, Hamaksitos, Kebrene, Larisa, Neandria ve Skepsis kentlerini birleştirmiş (*Synoikismos*) ve yeni bir kent kurmuştur. Kurduğu bu yeni kente kendi adından dolayı “Antigoneia” ismini vermiştir¹²⁴. Lysimakhos, MÖ 301 yılında kenti ele geçirmiştir. Ele geçirdikten sonra kentin etrafını kırk stad uzunluğunda (ya da 5 mil) surlarla çevirmiş ve kentte tapınak inşa ettirmiştir. Ayrıca ataya saygı göstergesi olarak (Büyük İskender’e bağlılığını belirtmek için) kentin ismini “Aleksandria” olarak değiştirmiştir¹²⁵. Ancak Hellenistik krallıklar içerisinde Aleksandria adında birden çok kent bulunduğundan, bu kenti diğerlerinden ayırmak için isminin sonuna bölgenin coğrafi adı olan “Troas” ismini de eklemiştir¹²⁶. Alexandria Troas, bölgedeki 18 şehirden biridir. İda Dağı tarafından derin bir vadi ile bölünen ve denize doğru eğimli bir arazide yer almaktadır. Anadolu’nun kuzey batısında deniz ulaşımının sağlandığı önemli bir limandı ve Roma İmparatorluğu’nun en büyük askeri üslerinden biriydi¹²⁷.

¹²³ Atlan,s.42

¹²⁴ Ergün Karaca, **Alexandreia Troas’ta Opus Reticulatum Tekniği**, Masrap E-dergi (Mimarlık, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Restorasyon, Konservasyon, Antropoloji ve ilgili disiplinlerin bilimsel dergisi), Sayı.2, 2007, s.1

¹²⁵ C. J. HEMER, **Alexandria Troas**, The Tyndale Biblical Archaeology Lecture, *Tyndale Bulletin* 26, 1975, s. 87

¹²⁶ Karaca, 2007, s.1

¹²⁷ Ece Yüksel, **17. Yüzyıl Sonu, 18. Yüzyıl Ortası ve 19. Yüzyıl Başında Yabancı Seyyahların Gözünden Batı Anadolu Antik Kentleri**, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.L Tezi, 2012, s.36

3.1.2. Apameia (Phrygia)

Anadolu’da Ephesos’tan sonra gelen büyük bir ticaret merkezidir. Marsyas Irmağı’nın kaynakları yanında kurulmuştur. Bu kent ismini Antiokhos Soter’in annesi, Seleukos’un eşi olan Apama’dan almıştır. Dinar-Uluborlu arasında ele geçirilen yazıtlarda burada Roma ordusuna ait bir kışlanın var olduğu ve burada Balkan kökenli ile Suriyeli askerlerin bulunduğu bilinmektedir¹²⁸. Antik kaynaklarda; *Kelainai, Apameia e Kibotos, Apameia pros Maiandron*, diye bahsi geçen kentin ismi sikkeler üzerinde ise çoğunlukla ΑΠΑΜΕΩΝ (= *Apameon*) ya da ΚΟΙΝΟΝ ΦΡΥΓΙΑΣ ΑΠΑΜΙΣ (= *Koinon Phrygias Apameis*) olarak karşımıza çıkmaktadır. (Bk. Katalog No: 02–03) Bugünkü Afyonkarahisar ilinin Dinar ilçesi yakınlarında yer almaktadır¹²⁹.

Hellenistik Dönem’in altın politik sisteminin çözülüşü anlamına gelen olgular sırasıyla; Mısır ile Suriye arasındaki V. Suriye Savaşı (MÖ 202 - 200), II. Makedonya Savaşı (MÖ 200-197) ve Apameia Barışı’yla sonuçlanan Magnesia Savaşı’dır (MÖ 191 - 188). Apameia Antlaşması, Roma ordusu ile Antiokhos’un ordusunun M.Ö. 190’da Sipylos (Sipil) Dağı yamacındaki Magnesia’da (*Magnesia ad Sylum*) karşı karşıya geldiği “Magnesia Savaşı” sonrasında imzalanmıştır. Antlaşma, Roma’nın galip gelmesi üzerine; Sardeis’te yapılan ön antlaşmada belirlenen esaslar doğrultusunda yaklaşık bir yıl sonra MÖ 188’de Phrygia’daki Apameia (Dinar) kentinde imzalanmıştır. MÖ 334 yılında Büyük İskender tarafından fethedilen Hellenistik dönem Apameia kenti, İskender’in ölümünden sonra Seleukoslar’ın (MÖ 280 - 190) eline geçmiştir. MÖ 190 yılında Seleukoslar’ın eline geçen kent diğer kentlerin kaderini paylaşmıştır. Magnesia Savaşı ile önce Pergamon Krallığı’nın daha sonra (MÖ 133) Romalılar’ın idaresine geçmiştir¹³⁰.

¹²⁸ Gülseren Mutlu, **Antik Dönemde Phrygia Paroreia**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, D. Tezi, 2015, s.111

¹²⁹ Hüseyin Üreten, **Manisa Müzesi’ndeki Marsyas Heykeli’nin İkonografik Çözümlemesi ve Apameia Üzerine Bir Araştırma**, History Studies A Tribute Prof. Dr. Halil İnancik, Volume 5/2 2013, s.493

¹³⁰ Üreten, 2013, s.499

3.1.3. Elaia

İsmi, Hellen dilinde "zeytinlik" demektir ve antik kentin yer aldığı bu gün de yoğun zeytinlik bölgesidir. Ancak, Elaia adının Luwi kökenli "Geçit/Boğaz" anlamına gelen Ela sözcüğünden türetilip Hellen ağzına uydurulmuş olma olasılığı da vardır. Çünkü Elaia kenti gerçekten Hellen kolonizasyonundan eskidir. Hellenlerin destan inancına göre; Toria Savaşı döneminde, Atina'dan gelip Troia'da savaşan bir savaşçılar topluluğunun önderi olan Menestheus, Elaia'yı kurmuş ve Batı Anadolu kıyılarında kurulan ilk Hellen kenti olmuştur¹³¹.

Elaia antik kenti, İzmir İli, Bergama İlçesi'nin 26 km güneybatısında, Çandarlı Körfezi kıyısında yer almaktadır. Kalıntıları, bugünkü Zeytindağ-Kazıkbağları mevkiinde uzanan eski bir Aiol liman kentidir. Kent, batısındaki Kaikos (Bakırçay) Nehri'nin Ege Denizi'ne karıştığı alandaki delta ile nehrin kuzey ve doğu tarafında uzanan dağ silsileleri arasına konumlanmıştır¹³². Yazılı kaynaklar, MÖ 5. yüzyıldan itibaren Elaia kentinden söz etmektedirler. Ancak MÖ 3-2 yüzyıldan itibaren, Pergamon'a ait liman kenti olmasından sonra, Elaia hakkındaki yazılı kaynakların sayısında artış olmuştur. Elaia'dan, önemli bir ticaret ve savaş limanı olarak Pergamon'un hizmetinde bir kent şeklinde bahsedilir. Elaia kenti ile ilgili ilk somut bilgi, MÖ 454-425 yılları arasında Attika-Delos Deniz Birliği'ne vergi ödeyen kentler arasında isminin geçmesidir. Olasılıkla, Pergamon Krallığı'nın kurucusu Philetairos (MÖ 343 – 263) zamanında krallık topraklarına dahil edilen kent, I. Eumenes döneminde (MÖ 263 – 241) Pergamon'un askeri ve ticari işlerinin yürütüldüğü bir merkeze dönüşmüştür. Bu dönemde kaynaklarda, Pergamon donanmasının konuşlandığı yer olarak Elaia'nın adı geçmektedir. Nitekim, kentin yer aldığı doğal limanın boyutları, böylesi güçlü bir donanmayı barındıracak büyüklükteydi¹³³.

¹³¹ Umar, 1993s.237

¹³² Güler Ateş, **Son Araştırmalar Işığında Elaia Antik Kenti ve Seramik Üretimi**, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt;15, Sayı;1,2017, s.500

¹³³ Ateş, ss. 502-503

3.1.4. Ephesos

Hitit belgelerinde Apasa şeklinde anılan kentin, sonradan Efes (Ephesos) olarak bilinen kent olması yaygın bir kanıdır. Apasa / Ephesos, Astarpa / Kaystros ırmağı (Küçük Menderes) kıyısındadır. Dolayısıyla Apasa adının Apa (A) ssa, akarsu kenti öğelerinden türemiş olduğu olasıdır¹³⁴. Yunan geleneğine göre Ephesos, MÖ 11. yy.'da İon yerleşimcileri tarafından Kaystros Nehri kıyısında kurulmuştur¹³⁵. Kent, Artemis tapınım merkezi ve liman bölgesi olmak üzere iki temel alan üzerinde gelişmiştir¹³⁶.

İlk Ephesos kenti, o zamanlar deniz kıyısında yer alan tiyatro tepesinin Pion ya da şimdiki adıyla Panayır Dağı'nın kuzey yamacında ve eteklerinde kurulmuştur. Ephesos yaklaşık ilk 400 yılını burada geçirmişti. İonia'daki Yunan yerleşimleri arasında önemli bir yer edinmesini sağlayan iki üstünlüğü vardı; İlki Batı Anadolu kıyılarının tam ortasında, Kaistros (Küçük Menderes) nehrinin ağzındaki uygun konumlu limana sahip olması, ikincisi ise; tarih öncesi dönemlerden beri dinsel ziyaretçileri kendine çeken Artemis Tapınağıdır¹³⁷.

Lysimakhos, Küçük Asya'nın egemenliğini İskender'den devraldığında, Ephesos zaten çok ünlü bir kent ve önemli bir ticaret merkeziydi. Öte yandan Antik Dünya'nın Yedi Harikası'ndan biri olan Artemis Tapınağı'na da ev sahipliği yapmaktaydı¹³⁸. Hellenistik Dönem'in başında, Küçük Menderes'in taşıdığı alüvyonlar yüzünden eski körfezin uç bölümü hayli sığlaşmıştır. Bundan dolayı; Lysimakhos, kenti bu gün Ephesos kalıntılarının olduğu yere, Koressos Dağı/Bülbül Dağı (Hitit belgelerinde Arinnanda=Pınarlı Dağı diye anılan dağdır) eteğinde kendisinin kurduğu ve surla çevirdiği yeni Ephesos kentine taşımıştır¹³⁹.

Yıldızı giderek parlayan Ephesos kenti, MÖ 4. yy. boyunca çok sayıda sikke basmıştır. Ana birim; Khios standartlarında düşük ağırlıkla basılmış tetradrahmiydi.

¹³⁴ Umar, 1993, s.82

¹³⁵ ECO, **Wunder der Archäologie , Die Griechen**, ECO Verlag GmbH, Der Deutschen Ausgabe, Köln/ Eltville am Rhein, 1999,s. 123

¹³⁶ Maria Teresa Guaitoli, Simone Rambaldi, **Legendäre Stätte der Vergangenheit**, White Star Verlag, Vercelli, 2011,s.189

¹³⁷ Bean, 1995, s.141

¹³⁸ Jean-Claude Golvin, **Metropolen der Antiken**, Konrad Theiss Verlag GmbH, Stuttgart, 2005, s.70

¹³⁹ Umar, 2001,s.179

Ön yüzünde arı, arka yüzünde bir palmye ağacının önünde başı geriye dönük geyik protomu bulunmaktadır.(Bk. Katalog No: 07-13) Ephesos, MÖ 301 ile 281 arasındaki dönemde Demetrios Poliorketes'in ve sonra Lysimakhos'un elindeydi. Ephesos'taki darphane her iki kral zamanında da kullanılmıştır. Lysimakhos zamanında kent, Kolophon ve Lebedos ile Synoikismos (birlik) oluşturularak büyütüldü¹⁴⁰.

Lysimakhos'un ölümünde sonra kent, bir süre Suriyeli Seleukosları, daha sonra Mısırlı Ptolemaiosları desteklemiştir. Antiokhos'un MÖ190 yılında Magnesia yenilgisinden sonra kent, Pergamon egemenliğine girmiştir¹⁴¹. MÖ 129 yılında Ephesos Roma idaresine girdi ve neredeyse MS 263 yılına kadar kesintisiz olarak gelişmiştir¹⁴². Ephesos, özellikle Roma imparatorluğunun sağladığı barış yüzyıllarında, ilkçağ dünyasının en zengin, en kalabalık kentlerinde biri haline geldi ve altın çağ yaşadı. Yüzyıllar sonra, denizin girintisinin ve yeni kent limanının dolması üzerine yeni kent sönükleşti; Hadrianus'un oluşan ovada bir kanal açarak kentin denizle bağlantısını sağlamak önlemi de işe yaramadı¹⁴³. MS 3. yüzyılda İmparatorluğun bütününde yaşanan gerileme, başka kentler gibi Ephesos'u da etkilemiştir. Üstelik limanın dolması gittikçe baş edilemez bir hal almıştır¹⁴⁴. Ephesos'ta 4. yy'da inşa edilen Aziz Meryem Kilisesi ve St. John Kilisesi Hristiyanlık adına önemli bir rol oynamıştır¹⁴⁵. İmparator Iustinianus 6. yüzyılda Büyük Aziz Jean Kilisesi'ni kentin dışında, günümüzdeki Selçuk ilçesinin kuzeydoğusundaki tepede inşa ettirmiştir. Artık yerleşim merkezi burası olacaktır¹⁴⁶. 7. ve 8. yy' da Araplar tarafından yağmalanan şehir, 1090 yılında Selçuklular tarafından ele geçirilmiştir. Limanı gittikçe sönükleyen ve denizden uzaklaşan bir zamanların metropolü olan şehir, artık bir köy kadar küçülmüştür¹⁴⁷.

¹⁴⁰ Morkholm, 2000, s.103

¹⁴¹ Bean,1995, ss. 143 - 144

¹⁴² ECO, 1999,s. 123

¹⁴³ Umar,2001, s.181

¹⁴⁴ Bean, 1995, s. 146

¹⁴⁵ Guaitoli, Rambaldi ,s.189

¹⁴⁶ Bean, 1995, s. 146

¹⁴⁷ Aedeon Cremin, **Große Enzyklopädie der Archäologie Die Wichtigsten Archäologischen Stätten der Welt**, S.172

3.1.5. Kios (Bithynia)

Gemlik Körfezinin doğu ucunda kurulmuş bir liman yerleşimidir. Kentin kuruluşu Arganoutlar'a kadar dayanmaktadır. MÖ 4. yüzyılda zenginleşmiş ve ilk altın *stater*'lerini basmıştır. Hellenistik Dönem'de Makedonya Kralı V. Philip kenti ele geçirdi ve Bithynia kralı I. Prusias'a verdi. Kral da kentin ismini Prusias olarak değiştirdi. Diğer Bithynia kentleri gibi Kios da MÖ 74'de Roma'nın Bithynia eyaletinin bir parçası durumuna gelmiştir. *Lex Pompeia* ile birlikte başta Kios olmak üzere eski yerleşimlerden birkaçına sikke basımı ile ilişkili bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Kente tekrar bronz sikke basma hakkı, MÖ 47'de eyalet valisi Gaius Vibius Pansa döneminde verilmiştir¹⁴⁸.

3.1.6. Kolophon

Kolophon, Hellenler tarafından kurulmuş 12 İon kentinden biridir. Kolophon, Hellen dilinde "Doruk" demektir. Ancak Kolophon adı, Anadolu kökenli olan Kolopene adından Hellen diline uyarlanmış olabilir¹⁴⁹.

İonyalılar kenti muhtemelen MÖ 9. veya 8. yy'da kurmuşlardır¹⁵⁰. Gyges, MÖ 7. yüzyılın ilk yarısında Kolophon'u ele geçirmiştir. Kent, MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısında Pers yönetimine girdiği zaman önemini kaybetmiştir. MÖ 299 yılında Kolophon'u ele geçiren Lysimakhos, kenti yıkar ve Kolophonlular'ı yeni kurduğu Ephesos'a taşır. Lysimakhos'un MÖ 281'de ölmesinde sonra kent, onarılmış ve ama tekrar adını duyuramamıştır. Hellenistik Dönem'de Notion ile birleştirilmiş ve Notion kentine; "Yeni Kolophon" ya da "Kıyıdaki Kolophon" adı verilmiştir¹⁵¹. Eski Kent Kolophon yerine Notion yani "güneydeki kent" gelişmeye başlamıştır. Her iki kentin gelişmesi yeni Ephesos tarafından engelleniyordu. MÖ 7. ve 6. yüzyıllarda parlak bir geçmişi sahip olan Kolophon, bu dönemde, önemini yalnızca Klaros'taki

¹⁴⁸ Kamil Doğancı, **Antik Kaynaklara Göre Bithynia'daki Civitaslar**, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2013/1 Sayı: 14. s.167

¹⁴⁹ Umar,1995,s.456

¹⁵⁰ <http://www.izmirmuzei.gov.tr/antik-yerlesim-alanlari-kolophon.aspx> (15.11.2017)

¹⁵¹ Bean, 1995, s.168

nl tapınak ile sürdürüyordu. Roma döneminde kent bağımsızdı ve asıl merkezi Notion'un akropolü içerisinde bulunuyordu¹⁵².

3.1.7. Korykos

Günümüzde Cennet ve diye anılan doğa harikası iki obruk (ok büyük doğal çukur) ile onların yakın çevresindeki kentsel yerleşimi kapsayan antik kenttir. Cennet Obruk'u Strabon'da (4 V 5) Korykos Mağarası diye anılır¹⁵³. Korykos kentinin kuruluş tarihçesi bilinmiyor. Hellenistik Dönem'de, Pergamon krallarından birinin kenti kurduğu sanılıyor¹⁵⁴.

Korykos kentinin M 2. yüzyıla dek olan evreleri ile ilgili elimizde bilgi yoktur. Kaynaklar ilk olarak kentten, kentin Ptolemaioslar'dan III. Antiookhos tarafından M 197 yılında alınmasıyla bahsetmişlerdir. Bir süre Seleukosların hâkimiyetinde kalan kent daha sonra yeniden Ptolemaioslar'ın eline geçmiştir. Roma döneminde önemli bir liman kenti olan Korykos, MS 3. yüzyılda komşu kent Elaiussa ile rekabet etmiştir. Bir süre sonra her iki kent de önemini yitirmiş ve MS 260 tarihinde Sasani kralı I. Şapur tarafından tahrip edilmişti. Sonraki yüzyıllarda yeniden gelişerek Kilikia'nın önemli kentlerinden biri olmaya devam etmiştir¹⁵⁵.

3.1.8. Kos

Karia bölgesinin önemli adalarından olan Kos, Epidauros'tan gelen ve beraberlerinde Asklepios kültünü getiren Dorlar tarafından kolonize edilmiş ve önemli bir tıp merkezi haline getirilmiştir¹⁵⁶.

Kos, mezarlıkları ile Doğu Yunan Protogeometrik Dönem seramiği için önemli veriler sağlayan bir merkezdir. Mezarlıklar, Kos Adası'nı da yerleşimin Erken

¹⁵² Akurgal, 2007, s.310

¹⁵³ Bilge Umar, **Kilikia**, İnkılap Yayınları, 2000, İstanbul, s.81

¹⁵⁴ Umar, 2000, s.88

¹⁵⁵ Topdal, 2007, s.15

¹⁵⁶ Makbule Ekici, **Karia Şehir Sikkeleri ve Lagina'da Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, D. Tezi, 2013, s.37

Demir Çağdan başlayarak Geometrik Dönem'in son evresine kadar devam ettiğini ortaya koymuştur. Kos'ta 1936 -1946 yılları arasında yapılan çalışmalarda, sayıları 99 fazla olmak üzere Protogeometrik ve Geometrik Dönem'e tarihlenen pek çok mezar ortaya çıkarılmıştır¹⁵⁷. Kentte, MÖ 6. yüzyıl sonlarından itibaren sikke darp edilmiştir. Gümüş olan ilk sikkelerin ön yüzde yengeç, arka yüzde kare inkus yer alır. MÖ 5. yüzyılda ise ön yüzde ayakta disk atan sporcu, yanında tripod ve kent lejandı, arka yüzde kare inkus içinde yengeç yer almaktadır¹⁵⁸.

MÖ 5. yy.'da Perslerin Anadolu kıyılarında ve Ege adalarında hakimiyetleri görülmeye başlandı. Kos'ta ve diğer adalarda İran'dan gelen Perslerin tehditleri vardı. Bu tehdide karşı MÖ 477'de Attika-Delos Deniz Birliği oluşturuldu. Rodos ve Kos'un da içinde bulunduğu şehir devletleri, Pers tehdidine karşı bu konfederasyona katıldılar. Ancak, Sparta şehir devleti Perslerle anlaşarak Atina Birliği'nin üzerine yürüdü ve bu mücadele sonunda Atina yenildi. Atina, sahip olduğu bütün dış şehir devletlerini (ki bunların bir kısmı da Ege adalarındakilerdi) kaybetti. Böylece, Oniki Ada ve diğer Ege adalarındaki şehir devletleri Perslerin hakimiyetinde kaldı. İskender zamanında, Ege adalarında ve Kos'ta tam ve kesin bir Yunan hakimiyeti yoktu. MÖ 323 yılında İskender'in ölümü ile, Mısır Kralı I. Tolomeo (veya Ptolome)'nin idaresine geçmiştir. MÖ 3. yüzyıl ortalarından itibaren tarih sahnesinde Roma İmparatorluğu'nun hakimiyeti görülmeye başlandı. Roma ile ittifak yapan Rodoslular, Likya denilen güneybatı Anadolu kıyılarını ele geçirdiler. Fakat sonradan anlaşmazlığa düşünce, Roma bu toprakları geri aldı. Denizcilikte bir hayli ilerlemiş olan Arapların hakimiyeti, Oniki Ada'da 645'ten sonra başlamıştır. Ancak adalardaki Arap hakimiyeti çok uzun sürmez. 700'lü yılların başında Oniki Ada Bizans'ın eline geçer¹⁵⁹.

¹⁵⁷ Onur Zunal, **Kuzeybatı Anadolu Geometrik Dönem Seramikler**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.L. Tezi, 2008,s.54

¹⁵⁸ Ekici, 2013, s.38

¹⁵⁹ <http://www.istanbul.org/documents/26.html> (09.11.2017)

3.1.9. Kyme

Anadolu'nun Aiolis bölgesindeki Kyma/Kyme'nin kalıntıları, İzmir/Aliağa'nın güneybatısında, Namrud Koyu yer alır¹⁶⁰. Yapılan kazı çalışmalarında kent tarihinin MÖ 1100'e kadar dayandığı belirlenmiştir. Akdeniz'de Midilli ile aynı tarihte kurulmuş olan 30 kentin en önemlilerinden birisi olan Kyme, ticarete önemli bir yere sahiptir. Antik dönemde şarapçılık, zeytin, üzüm, buğday üretimi ve seramik sanatında çok gelişmiştir¹⁶¹. Aioli kentlerinin çoğu gibi, Kyme de denizden çok karaya yönelmiştir. Kyme'nin Namrud limanındaki konumu, yerleşmede bulunan çok sayıda yazıt ve sikke ile kanıtlanmaktadır¹⁶².

Sikke basan ilk koloniler arasında olan kent, Klasik Dönem'de Ege şehirleri arasında önemli bir siyasi konuma sahipti. Hellenistik Dönem'de bazı önemli yapıların inşası ile yeniden düzenlenmiştir. Antik kaynakların yanı sıra kazı çalışmalarıyla açığa çıkarılan anıtlar ve yazıtlardan ele geçen bilgilere göre kent; Erken İmparatorluk Dönemi'nde de saygın konumunu korumuştur. Tüm kentte homojen olarak belgelenen arkeolojik veriler; piskoposluk merkezi olması nedeniyle Geç Antik ve Erken Bizans Dönemi'nde kentin hala yaygın yerleşim alanını koruduğunu işaret etmektedir. Yapılan araştırmalar ve eldeki veriler antik kentte, kuruluşundan MS 13. yy'a kadar kesintisiz yerleşim doğrulamaktadır¹⁶³.

3.1.10. Larissa Phrikonis

Antik çağda Larissa adıyla bilinen on yerleşimden üçü Batı Anadolu'da bulunmaktadır. Bu yerleşimlerden Aiolis bölgesinde bulunan Larissa, günümüzde İzmir'in Menemen ilçesine bağlı Buruncuk Mahallesi'nin kuzeybatısında kalan tepede konumlanmıştır¹⁶⁴. İliada'da (II 841 , XVII 301) anılan Pelasgos Larissa'sının bu kent olduğu, Strabon'dan beri, kabul ediliyor. Kent, Gediz Irmağı'nın, kum

¹⁶⁰ Umar,1993, s.492

¹⁶¹ Uluslararası Kazı,Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30.Yıl Anısına, Türkiye Arkeolojisi, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008, s.158

¹⁶² Bean, 1995,ss.84-85

¹⁶³ <http://www.izmirmuzesi.gov.tr/antik-yerlesim-alanlari-kyme.aspx> (12.11.2017)

¹⁶⁴ Müge Arseven, **Larissa'da (Buruncuk) Bulunan Arkaik Taş Mimari Eserler**,İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Y.L. Tezi, 2013,s.25

dolgusu yığarak oluşturduğu bereketli bir ovanın yanı başındadır yer alır¹⁶⁵. Larissa'da MÖ 7. yy.'dan önceye ait hiçbir Hellenli buluntuya rastlanılmamıştır. Larissa'daki buluntular, MÖ 6. 5. ve 4. yüzyıllardaki Aioli mimarlığının en güzel örnekleri arasındadır¹⁶⁶. İskender'in gelişiyle tüm Aioli ona boyun eğmiş ve kent, Pergamonlu Attaloslar Krallığının kalıcı bir parçası olmuştur. Larissa, MÖ 297 dolayında istilacı Galatlara dayanmamış ve bir daha toparlanamamıştır¹⁶⁷.

3.1.11. Laodikeia

Özellikle kentin batı ve güneybatısında yapılan araştırmalarda, Geç Kalkolitik (MÖ 3500) ve Erken Tunç Çağı I (MÖ 3000)'e tarihlenen seramik ve çakmaktaşı buluntular ele geçmiştir. Bu bulgular, kentin erken yerleşiminin daha çok su kaynağı olan Asopos (Gümüşçay-Goncalı Deresi) etrafında oluştuğunu göstermektedir. Batı Nekropol alanında bulunan kaplar ise; Erken Kalkolitik Dönem'e (MÖ 5500) ait olup Lykos Vadisi'nde bugüne kadar tespit edilen en erken buluntulardır¹⁶⁸. Kent, Seleukos krallarından II. Antiokhos (MÖ 261 – 253) tarafından Küçük Asya'da Karia ve Phrygia bölgeleri arasında kurulmuş ve Küçük Asya'nın en önemli ticaret merkezlerinden biri olmuştur. İsmi; II. Antiokhos'un eşi Laodike'ye borçludur¹⁶⁹. II. Antiokhos tarafından özellikle Phrygia yolunu koruma altına almak için kurulmuştur¹⁷⁰.

MÖ 190 yılında, Seleukoslar ile Pergamon desteğindeki Romalılar arasında yapılan Magnesia Savaşı'na kadar Seleukos yönetiminde kalmıştır. Hem Attaloslar'la hem de Roma ile sıkı bir bağ kurarak önemli ayrıcalıklar elde etmiş ve MÖ 188 yılında Pergamon Krallığı'na bağlanmıştır. Pergamon kralı III. Attalos'un ölmesi ve kralın vasiyeti üzerine Laodikeia da Pergamon gibi Roma Cumhuriyet Yönetimi'ne bağlanmıştır. MÖ 129 yılından itibaren Batı Anadolu, Asya Eyaletine

¹⁶⁵ Umar,1993, s.508

¹⁶⁶ Akurgal,2007, s. 287

¹⁶⁷ Bean,1995,s.79

¹⁶⁸ <http://laodikeia.pau.edu.tr/tr/sayfa/tarihce> (13.11.2017)

¹⁶⁹ Glyn Daniel, *Lübbes Enzyklopädie der Archäologie*, By Gustav Lübke Verlag GmbH, Bergisch Gladbach, 1980, s.284

¹⁷⁰ Colin Mcevedy, *Städte der Klassischen Welt*, J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart, 2013,s.221

dâhil olmuş ve Roma tarafından atanan Prokonsül'lerce (eyalet valileri) yönetimi sağlanmıştır¹⁷¹.

Laodikeia, tarihte en parlak dönemini MS 2. yy.'da yaşamış ve kendini "Asya'nın Metropolü" olarak nitelendirmiştir. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde de yıldızı parlamıştır. MS 4. yy.'da Hristiyanlık için önemli bir konsey burada toplanmıştır¹⁷². Kent İmparator Anastasius zamanında MS 494'deki büyük depremle tamamen yıkılmış ve bir daha toparlanamamıştır¹⁷³.

7. yy'dan sonra diğer Anadolu kentlerinin kaderini paylaşmış ve Arap istilası nedeniyle parlak günleri sert bir düşüşle sona ermiştir¹⁷⁴.

3.1.12. Magnesia Ad Meandrum

Asia Magnesia'sı ya da Miandros Magnesia'sı diye bilinen Anadolu kentidir. Meandros nehri kıyısında değil de ona dökülen Lethaios (bu günkü Gümüş deresi) adlı bir akarsuyun kıyısındadır¹⁷⁵. İonia'nın merkezinde yer alan kent, Kuzey Yunanistan'daki Magnesia'dan gelen Aioller tarafından kurulmuştur¹⁷⁶. Eski çağlarda birden çok Magnesia isimli kent kurulduğundan, kent yanında bulunan ırmakla ayırt edilerek, Magnesia ad Maeandrum (Menderes yakınındaki Magnesia / Menderes Magnesia'sı) olarak adlandırılmıştır. Günümüzde Magnesia kalıntıları, Aydın ili, Germencik ilçesi, Ortaklar beldesine bağlı Tekinköy sınırları içinde, Ortaklar – Söke karayolu üzerinde yer almaktadır¹⁷⁷.

MÖ 7. yy.'da Lydia Kralı Gyges, kente saldırdı ve ele geçirdi. Ardından, Kimmerler Batı Anadolu'yu talan ederken Magnesia'yı ele geçirmiş ve yıkmışlardır. Aynı yerde kurulan ikinci kent, Klasik Çağ başlarında MÖ 5. yy.'da oldukça gelişti ve ün kazandı. Bu ününü, kent toprakları içerisinde tapınım gören Artemis

¹⁷¹ <http://laodikeia.pau.edu.tr/tr/sayfa/tarihce> (13.11.2017)

¹⁷² Akurgal,2007,s.392

¹⁷³ <http://laodikeia.pau.edu.tr/tr/sayfa/tarihce> (13.11.2017)

¹⁷⁴ Mcevedy, s. 222

¹⁷⁵ Umar,1995, s.534

¹⁷⁶ Akurgal, 2007, s. 348

¹⁷⁷ Üreten, 2012,s.377

Leukophryene sayesinde elde etmiştir¹⁷⁸. Spartalılar, MÖ 400'den MÖ 398'e kadar Magnesia'yı denetimleri altında tutmuşlardır. Komutan Thibron, kenti bu günkü yerine Artemis Leukophryene yani "Beyaz Kaşlı" Artemis tapınağının bulunduğu kesime taşımıştır. Böylece kent, su basmalarından kurtulmuş ve dinsel bir merkez olmanın sağladığı avantajlardan dolayı önem ve güç kazanmıştır¹⁷⁹. Hermogenes, tapınağı inşa etmeden kısa bir süre önce Artemis bir mucizeyle kendini insanlara göstermiştir. Konu Delphi Apollon'una götürüldüğünde, tanrı Magnesia'yı ve topraklarını kutsal ilan etmiştir. Bunun üzerine Magnesialılar, Leukophryene adı altında 4 yılda bir tekrarlanacak bir şenlik kurmaya karar verirler. Yunan dünyasının dört bir yanına elçiler göndererek kentleri bu şenliklere katılmaya ve Apollon'un sözleri doğrultusunda Magnesia'nın kutsallığını tanımaya davet ederler. Antik yazıtlardan elde edilen bilgilere göre bu davetlere 70 dolayında kent olumlu yanıt vermiştir¹⁸⁰.

Seleukoslar ve daha sonra Attaloslar zamanında (MÖ 198 – 133) kent, gelişmeye başlamış ve önemli bir kent düzeyine ulaşmanın mutluluğunu yaşamıştır. M.Ö. 87'de Romalılara karşı kanlı uğraşlar içerine giren Mithradates'e kapılarını kapatan kent, bundan sonra Roma dostu olmuş, Sulla zamanından başlayarak bağımsız şekilde yaşamını sürdürmüştür. Bizans çağında Magnesia, Piskoposluk merkezi olmuştur¹⁸¹.

3.1.13. Makedon Krallığı

Makedonya, Balkan yarımadasında, Yunanistan'ın kuzeyinde; Thessalia, Epiros, Illyria ve Trakya arasında kalan dağlık bir bölgedir. Tarihsel çağın başında, farklı kabilelere mensup çiftçiler ve çobanlara ev sahipliği yapmış olan Makedon Krallığı, başta siyasi önemi olmayan ve denize açılmayan bir ülkeydi. Makedonya'nın güney kıyısında bazı koloniler kuran Yunanlılar Makedonlar'ı barbar olarak görüyorlardı¹⁸². Antik yazarlar; Balkan Yarımadası'nın kuzey doğusundaki

¹⁷⁸ Umar,2001,ss.207-208

¹⁷⁹ Akurgal,2007, s.348

¹⁸⁰ Bean,1995, s.231

¹⁸¹ Akurgal,2007,s.348

¹⁸² Kroha,1997,s.279

topraklara yayılmış antik Makedon Krallığı'nı çok sayıda nehirleri, verimli ovaları, ormanları ve zengin yeraltı kaynakları olan dağlık bir ülke olarak tanımlıyorlardı¹⁸³.

İlk kralı Perdikkas I. (MÖ 707 – 659) ve ilk başkenti ise ilk kralının emri ile gömüldüğü kent olan Aegeae (Aigai)'dır¹⁸⁴. Makedon Krallığı'nın gelişimindeki hayati nokta, 23 yaşındaki Philippos II'nin (MÖ 359 – 336) kralı alt edip yönetimi ele geçirmesidir¹⁸⁵. Sonraki dönemde, Philippos II'nin öldürülmesinden sonra tek oğlu olan İskender meclis tarafından kanunlara göre kral ilan edilmişti¹⁸⁶. Beş yıl sonra, 25 yaşındaki İskender, Perslerin büyük ordusunu yenmiş ve 200 yılı aşkın Batı Anadolu ve Yunanistan'da hüküm süren Pers İmparatorluğu'nun saray ve hazinelerine hakim olmuştu. Artık herhangi bir Yunan'dan daha zengindi. Hindistan'a kadar uzanan ve o zamana kadar ve pek bilinmeyen bir bölgeye ilerlemişti¹⁸⁷. Philippos II. zamanında elde edilen gümüş ve altınlardan sikkeler basılmıştır. İskender'in hakim olduğu bölgelerdeki madenlerin kullanılması, İskender'in ölümünden çok sonraları bile onun sikkelerinin basılmasına vesile olmuştur.(Bkz. Katalog No: 37-37) İskender'den sonra gelen; Demetrius Poliorketes, Antigone Gonatas, Antigonos Doson, Philippos V. ve Perseus Makedonya Krallığı'nda sikke basan krallardır¹⁸⁸.

MÖ 168 yılında Romalılar tarafından kuşatılan Makedonya Krallığının özerkliği, Andriscus isyanının bastırılmasından sonra Roma Senatosu kararı ile elinden alınmış ve bir Roma eyaleti haline gelmiştir¹⁸⁹.

3.1.14. Miletos

Miletos, günümüzde Aydın ili Söke ilçesi sınırları içerisinde yer alan Menderes nehrinin ağız kısmına yakın bir yerde kurulmuştur. İonia bölgesinin

¹⁸³ Todor Chepreganov, **History Of The Mecedonian People**, İnstitute Of National History, Graphic Desing and Preparation for Printing SAK-STILL, Skopje,2008, s.11

¹⁸⁴ Chepreganov, 2008, s.16

¹⁸⁵ Chepreganov, 2008, s.22

¹⁸⁶ Chepreganov, 2008, ss.39-40

¹⁸⁷ Fox , 2010,ss.254-255

¹⁸⁸ Kroha,1997,s.280

¹⁸⁹ Chepreganov, 2008, ss.59-60

önemli liman kentlerinden biriydi. Hitit metinlerinde, Millawanda olarak geçmektedir. Miletos'un pek çok ismi vardır. Plat veya Palatia olarak da bilinir¹⁹⁰.

Miletos'da MÖ 2. binin ortalarından başlamak üzere önemli bir Myken kolonisinin varlığı görülmektedir¹⁹¹. Kent, MÖ 1. binin başlarında Yunanlı sömürgeciler tarafından Latmos Gölü'nün (Bafa Gölü) batısında bir yarımada üzerine kurulmuştur¹⁹².

MÖ 8.ve 6. yy.'lar arasında Küçük Asya'nın, Ege Denizi sahillerindeki en önemli Yunan merkezi konumundadır. Aynı zamanda, çoğu Karadeniz'de bulunan 30'dan fazla koloninin (yurtsever Miletoslular koloni sayısının 90'dan fazla olduğunu iddia etmişlerdir) ana şehridir. Kent, Yunan Kültürü'nün başlangıcı sayılan İonik Uyanış'ın merkezi konumundaydı¹⁹³. Thales, Anaximandros ve Anaximenes gibi doğa düşünürleri, ünlü tarihçi ve coğrafyacı Hekataios, kent planlama uzmanı Hippodemos ve Ayasofya'nın mimarlarından biri olan İsidoros, Miletos'un yerlilerindendir¹⁹⁴.

MÖ 494'te Perslilerin kenti ele geçirmesi, Miletos'un altın çağını sona erdirdi. Her şeye rağmen bir kuşak sonra Miletos, yine ayaklarının üzerinde durmaya başladı. Yunanistan'da Perslerin yenilgiye uğratılması ve Anadolu'daki Yunanlıların özgürlüklerine kavuşmasının hemen ardından kent, yeniden inşa edildi. Miletos, MÖ 5 yy ortalarında Delos Birliği'nin bir üyesi olarak 5 Talent katkıda bulunuyor ve çok az bir farkla Ephesos'un ödediği miktarın gerisinde kalıyordu. Bu dönemde kent oldukça fazla gümüş sikke basmıştır¹⁹⁵.

MÖ 5. yy'da Perslerden sonra yeniden inşa edilen kent, MÖ 4. yy'da Karia satrapı Mausolos'un egemenliği altına girmiştir¹⁹⁶.

Miletos, yabancı krallıklardan (Atina, Sparta ve Pers) sonra, İskender'in getirdiği bağımsızlık sayesinde yeniden Küçük Asya'nın önemli merkezlerinden biri

¹⁹⁰ Yüksel,2012, s.65

¹⁹¹ Akurgal, 2007, ss. 370-371

¹⁹² Mcevedy, 2013, s. 267

¹⁹³ Mcevedy, 2013, s. 267

¹⁹⁴ Akurgal, 2007, ss. 370-371

¹⁹⁵ Bean, 1995, s.204

¹⁹⁶ Hatto H. Schmitt und Ernst Vogt, **Kleines Wörterbuch des Hellenismus**, Otto Harrassowitz, Wiesbaden,1988,s.450

haline geldi¹⁹⁷. Klasik dönemde önemi büyük ölçüde azalmasına rağmen Miletos, Hellenistik Dönem’de ticaret ve sanat alanında en başta gelen kentlerden biri olmuştur¹⁹⁸. MÖ 3. yy boyunca devam eden Olbia ve Kyzikos gibi kolonilerle yapılan ticari antlaşmalar ve Pontus ticaretinin canlanması sayesinde kent yeniden ve hızlı bir şekilde gelişmiştir¹⁹⁹.

Hellenistik dönemde sırasıyla Antigonos, Lysimakhos, Suriyeli Seleukoslar, Mısırlı Ptolemaioslar, Pergamonlu Attaloslar ve sonunda Romalıların egemenliği altına girdi. Asya eyaleti bünyesinde Miletos diğer kentler gibi zengin ve refah içinde özgür bir kentti²⁰⁰. 6. yy.’dan sonra, Menderes Nehri’nin getirdiği alüvyonlarla kıyının bataklık olması ve ovayla birleşmesi, kentin kıyıdan yaklaşık 9 km içerde kalmasına neden oldu ve kentin gerilemesini hızlandırdı²⁰¹. Bizans döneminde Miletos, küçülmüş ve bir köye dönüşmüştü. Burada varlığını sürdüren köy, tiyatro üzerinde yapılan bir derebeyi konağından dolayı; Platia (Rumcada; saraylı, konaklı yer) diye anılıyordu. Türkler bu adı kendi dillerine uyarlayarak "Balat" olarak kullandılar. Günümüzde antik kent kalıntılarının olduğu köyün ismi de Balat Köyü’dür²⁰².

3.1.15. Myous

Anadolu’nun İonia bölgesindeki en eski yerleşimlerinden biridir. Myous Hellen dilinde "sıçanlı, fareli" anlamına gelir. Delos birliğine hangi kentin ne kadar gider katkısı ödediğinin belirtildiği ve MÖ 5. yy. Attika yazıtlarında; kentin adı "Myesos ya da Myessos" diye geçmektedir. Kentin ismi, Hellen dilinde "sıçanlı" anlamına gelen Myous ile özdeşleştirilmiş olsa da adının aslının Muwassa yani M(a)-uwa-(a)ssa "Ana Tanrıça Tapınağı Kenti" olduğunu anlamaktayız²⁰³.

¹⁹⁷ ECO, 1999,s. 131

¹⁹⁸ Akurgal, 2007, s. 371

¹⁹⁹ Schmitt und Vogt,1988,s.450

²⁰⁰ Bean,1995,s.204

²⁰¹ ECO, 1999, s.

²⁰² Umar, 2001,s.258

²⁰³ Umar,1995, ss.592-593

Panionion'a katılan kentlerden biridir ancak tarihte hiçbir zaman önemli bir rol oynamamış ve erken bir dönemde Miletos'un egemenliği altına girmiştir. Delos birliğinde Myus (Myous), normal vergi değeri bir talent olan vergiyi öder. Makedonya Kralı V. Philippos Myus'u ele geçirince, ordusuna verilen besin maddelerine karşılık kenti Magnesia Ad Meandrum'a vermiştir. Ancak kısa bir süre sonra kent, Miletos'un egemenliği altına girmiştir. Menderes nehrinden gelen çamur Myus körfezini doldurmuş ve sivrisineklerin çoğalması nedeniyle halk kenti terk etmek zorunda kalmıştır. Böylece halk Miletos'a yerleşmiştir²⁰⁴.

3.1.16. Neonteikhos

Yunanlıların Aiol kolu, Troia savaşından kısa bir süre sonra bölgeye gelerek yerleşmeye kalkışınca, güçlü Pelasgların direnişiyle karşılaştı. Pelasglar Troia'da çektikleri acılarla güçlerini biraz kaybetmelerine karşın, Troia yakınlarındaki Larissa'yı sınımsız ellerinde tutuyorlardı. Buraya akınlar düzenleyen Yunanlılar zamanla Larissa'yı zayıflattılar ve Kyme kentinin temellerini atarak yöre halkını buraya yerleştirdiler²⁰⁵.

3.1.17. Pergamon

Pergamon ismi, çok eski bir isimdir. Doğu Akdeniz'de ve özellikle yer adlarından takip ettiğimiz zengin bir dilden gelmektedir. Pergamos veya Bergama, yüksek kale veya hisar anlamına gelmektedir²⁰⁶. MÖ 334 itibarıyla İskender'in Persleri yenilgiye uğratmasından sonra Batı Anadolu'da Hellenistik kültür, yerel kültürle kaynaşarak yaşamaya başlamıştır²⁰⁷. İskender'in ölümünden sonra Anadolu'nun bazı bölgelerine hakim olan Lysimakhos, en büyük rakibi olan Seleukos'la savaşmaya giderken en sadık adamlarından biri olan Philetairos'a savaş giderleri için 9000 talentlik bir hazine teslim etmiştir. Philetairos da bu durumdan

²⁰⁴ Akurgal,2007,s. 397

²⁰⁵ Bean, 1995, s.78

²⁰⁶ Radt,2011, s.21

²⁰⁷ Elif Örnek Özden, Bora Yerliyurt and Ebru Seçkin, **Continuity of the Spirit of a Place**, 42nd ISOCaRP Congress 2006 , Faculty of Architecture, Yıldız Technical University, İstanbul, s.2

yaralanarak Pergamon kentini kurmuştur²⁰⁸. Pergamon MÖ 283 – 133 tarihleri arasında Hellenistik Dönem'in en parlak kültür merkezlerinden biri oldu (M.Ö. 283 – 133). Philetairos, krallığını Marmara kıyılarına kadar genişletti²⁰⁹. Kent sikke basmaya, MÖ 5 yy'da elektron ve küçük gümüş sikkelerin basılmasıyla başlamıştı. Philetairos'un halefi olan I. Eumenes (MÖ 263 – 241), Philetairos'un portrelerinin olduğu yeni bir tetradrahmi tipi ile sikke basmaya devam etmiştir. II. Eumenes (MÖ 197 - 160) döneminde ise kistophor sikkeleri bu kentte de basılmıştır²¹⁰. (Bkz. Katalog No: 49)

Pergamon kralları, tüm kültür ve sanat dallarını coşkuyla koruyup, teşvik eden kişilerdi. Özellikle heykeltıraşlığa çok verilmiş ve Pergamon'a özgü bir üslup geliştirilmiştir. Attaloslar, Atina'daki felsefe okullarına cömert bağışlar yapmış, dönemin en seçkin ozan, düşünür ve bilim adamlarını saraylarında toplamışlardır. Böylece Pergamon, Atina ya da İskenderiye'ye eşit bir itibar kazanmıştır²¹¹. Pergamon, sağlık tanrısı Asklepios'un ibadet yerine, bir tıp merkezine ve dünyanın ilk hastanelerinin birine ev sahipliği yapmaktaydı. Son hükümdar III. Attalos, halefi olmadan ölmüştü ancak oluşabilecek iktidar sorununu engellemek için, ölmeden önce kenti Romalılara bırakmıştı²¹².

Roma döneminde de çok önemli bir merkez olan Pergamon, Hıristiyanlık döneminde bir piskoposluk merkeziydi. MS 716 yılında bir süre Araplar tarafından işgal edildi ve 1330'da Türkler'in eline geçti²¹³.

3.1.18. Rhodos

Günümüzde On iki Adalar olarak isimlendirilen Güneydoğu Ege adalarının en büyüğü olan Rhodos, 1400 km²'lik bir alana sahiptir. Hem Ege Denizi ve doğu arasındaki deniz taşımacılığı rotasında olması hem de ticaret merkezi olmasından dolayı bölgede özel bir rol üstlenmiştir. MÖ 1500'lü yıllardan itibaren ticari açıdan

²⁰⁸ Mcevedy, 2013,s.309

²⁰⁹ Akurgal,2009, s. 253

²¹⁰ Kroha, 1997,s.347

²¹¹ Bean, 1995,s.50

²¹² Cremin, 2013, s.171

²¹³ Akurgal,2009, s. 254

önemli bir merkezdir. Bunu kıyı bölgelerde ele geçen bulgulardan anlamaktayız²¹⁴. Ialysos'daki Minos Uygarlığı'nın buluntuları Girit'in etkisine işaret etmektedir. Minos Uygarlığı'nın çöküşünden sonra Rhodos MÖ 1500'lü yıllarda inşa edilmiş ve Bronz Çağı kültüründen beslenen güçlü bir kent olarak gelişmiştir²¹⁵. MÖ 7. yy'da Kıta Yunanistan'dan Kyklad adaları boyunca, Küçük Asya'nın güneybatısına, Kıbrıs Adası'na, Suriye'ye ve Mısır'a giden ticari yollarının çoğu Rhodos üzerinden geçiyordu²¹⁶.

MÖ 411 yılında Atina'nın konumu zayıfladığında, önde gelen aristokrat ailelerin inisiyatifiyle Rhodos, Sparta'nın yanına katıldı. 408/7 yılında, adanın üst kısmındaki Ialysos, Kamiros ve Lindos kuvvetleri birleştirildi ve üniter bir devlet kuruldu (Synoikismos)²¹⁷.

Rhodos'ta sikke basımı MÖ 6. ve 5. yüzyıllara dayanır. Bu dönemde; Lindos'ta aslan başlı, Kamiros'ta incir yapraklı elektron ve gümüş sikke basılmıştır. 408 yılındaki birleşmeden sonra Güneş Tanrısı Helios başı ve gül motifleriyle basılan sikke tipi ortaya çıkmıştır. Bu sikke tipi MS 2. yy'a kadar basılmıştır. Altın ve gümüş olmak üzere çok sayıda drahmi, tetradrahmi ve hemidrahmi basılmıştır.²¹⁸.(Bkz. Katalog No: 50-53)

MÖ 305 yılında Demetrios Poliorketes şehri kuşattı ancak Rhodoslular bu saldırıya karşı direnmişler. Saldırının başarısız olmasından sonra Güneş Tanrısı Helios'a minnet göstergesi olarak limanın girişinde, dönemin yedi harikalarından olan bir Helios heykeli inşa ederler²¹⁹. MÖ 226 yılında büyük bir depreme maruz kalan kentin, yapıları, surlarının büyük bir kısmı ve devasa Helios heykeli yerle bir olur. Rhodos'ta Hristiyanlık MS 2. yüzyılda başlamıştır. Rhodos ilk piskoposluk şehriydi. Roma imparatorluğunun 395 yılında bölünmesinden sonra bazı istilalara

²¹⁴C.H. Beck, **Griechenland, Lexikon der Historischen Stätten**, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1989,s.588

²¹⁵ ECO, 1999,s.104

²¹⁶ Mcevedy, 2013,s.120

²¹⁷ Beck, 1989,s.588

²¹⁸ Kroha, 1997,s.386

²¹⁹ Beck,1989,s. 589

maruz kalmıştır. Gothlar, Araplar ve Küçük Asya'nın içlerinden gelen Persler adayı kuşattı ancak hiçbirini ele geçiremedi²²⁰.

3.1.19. Sardeis

Sardeis'in eski ismi Swarda'dır. Olasılıkla Swar-Uda = "Güzel Hisar" kelimelerinden ya da daha güçlü bir olasılıkla Swa(a)rda "Kutlu Akarsu" kelimelerinden türemiştir²²¹. Sardeis, MÖ 7. yy'da Küçük Asya'nın Akdeniz sahillerinde önemli bir siyasi güce dönüşen Lydia Krallığı'nın başkentidir. Kent, altın yataklarıyla ünlü bir bölgede, içinde altın barındıran, Paktolos Nehri kıyısında kurulmuştur. Muhtemelen, kurucular bölgenin bu özelliğini gözeterek başkentlerini buraya kurmuşlardır. Bu sayede kent, hızlıca Küçük Asya'nın ve doğu bölgelerinin en büyük şehirleri arasında yerini almıştır. Yerleşim Paktolos Nehri'nin iki yakasında alt şehre doğru uzanıyordu²²².

Assur Kralı Assurbanipal'ın yıllıklarında, Lydia tarihinde ortaya çıkan ilk kral Gyges olarak (MÖ 680 – 652) belirtilmiştir. MÖ 546'da Kyros tarafından ele geçirilmesinden sonra, Sardeis Pers egemenliği altına girmiştir²²³. Bu tarihe kadar Persler altın ve gümüş külçeleri para olarak kullanıyorlardı. Fakat Lydia'yı mağlup edip Sardeis şehrine yerleşince ve Grek şehirleriyle ilişkiler kurunca, onlar da Lydia krallığının para siyasetini takip etmeye ve ilk sikkelerini kullanmaya başlamışlardır²²⁴. Persler, kenti imparatorluğun batıdaki büyük bir kalesi şekline dönüştürdüler. Ünlü kral yolu Susa'dan başlıyor ve Sardeis'te bitiyordu. Lydia yüzyıllık bir zaman sürecinde Anadolu'daki en güçlü devlet olmuş ve uzun bir zaman bu gücünü korumuştur. Lydialılar, MÖ 7. yy.'ın sonlarında ilk para basan devlet olmaları nedeniyle ekonomik ve ticaret alanında ölümsüz bir üne kavuşmuşlardır. MÖ 334 yılında İskender'in kenti ele geçirmesinden sonra yeni bir alt şehir kuruldu ve eski yerleşim, Artemis Tapınağı ve kutsal alan dışında terk edilip yıkıldı. Ancak yine de bazı insanlar yerlerini terk etmeyip kutsal alan çevresinde

²²⁰ Beck, 1989, ss. 590-591

²²¹ Umar, 1995. s.708

²²² Mcevedy, 2013, s.402

²²³ Akurgal, 2007, s. 303

²²⁴ Altan, 1993, ss.20-21

yaşamaya devam ettiler.²²⁵ İskender'den sonra Seleukoslular'ın eline geçen kent, tamamen Hellenli bir karaktere bürünmüştür. MÖ 180-133 yılları arasında Pergamon Krallığı'nın sonra da Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir²²⁶. Sardeis, önce Pers satrabının merkezi işleviyle, daha sonra Hellenistik krallar yönetiminde daima adını duyurdu. Asya eyaleti içinde Sardeis, bir yöre (conventus) başkenti ve Roma valisinin adli merkeziydi²²⁷. MÖ 7. ve 6. yüzyıllarda çok parlak bir Lydia kenti olan Sardeis, MÖ 3. 2. ve 1. yüzyıllarda da aynı parlaklıkta bir dönem yaşamıştır. Bizans döneminde Sardeis, bir piskoposluk merkezi olmuş ve 14. yy.'da Türkler tarafından ele geçirilmiştir²²⁸.

3.1.20. Selevkia Am Kalykandos

Bir Dağlık Kilikya kentidir ve bölgenin metropolisidir. Günümüzde, Mersin ilinin 80 km batısında ve Mersin – Antalya yolunun üzerinde tipik bir kıyı kenti olan Silifke ilçesidir²²⁹. Silifke adı Selevkia'dan gelir, Selevkia Seleukos Yurdu demektir. Ancak Silifke'nin tarihçesi, onu geliştirerek adını Seleukeia'ya çeviren I. Seleukos'tan çok daha öncesine uzanır. Daha önceki dönemlerde kente Olbia (yani Olba Yurdu) deniliyordu²³⁰. Şimdiki adı Göksu olan Kalykandos ırmağının kenarında ve denizden 14 km içeride kurulmuştur. Selevkia, I. Seleukos Nikator (MÖ 312 – 280) tarafından, komşu Holmoi kasabası halkı ile yörede dağınık halde bulunan diğer yerleşim birimlerinin birleştirilmesiyle kurulmuştur²³¹. IV. Antiokhos'un ölümünün ardından Seleukos Krallığı'nda bir iç savaş yaşandı ve krallık otoritesinin zayıflamasını fırsat bilen Kilikia kentleri, özgürlüklerini ilan etmeye başladılar. Böylece MÖ 2. yüzyılın ortalarından itibaren, içlerinde Seleukeia am Kalykandos'un da bulunduğu Kilikia kentleri kendi sikkelerini basmaya

²²⁵ Mcevedy, 2013, s. 403

²²⁶ Akurgal, 2007, s. 303

²²⁷ Bean, 1995, ss. 244-245

²²⁸ Akurgal, 2007, s. 303

²²⁹ Ali Murat Merzeci, **Seleukeia Am Kalykandos Sikkeleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.L. Tezi, 1999, s. 1

²³⁰ Bilge Umar, **Kilikia, Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi**, İnkılap Yayınları, 2000, İstanbul, s. 52

²³¹ Merzeci, s. 1

başladılar²³². Pergamon Kralı III. Attalos'un vasiyeti gereği, Dağlık Kilikia'nın da içinde yer aldığı topraklar Roma'ya bırakıldı. Böylece MÖ 133 yılından sonra Asia Eyaleti kuruldu ve Seleukeia Roma egemenliğine girdi. 7. Yüzyıla kadar Bizans kimliği taşıyan kent, daha sonraki yüzyıllarda sırasıyla; Arap, Ermeni, Haçlılar ve Karamanoğulları Beyliği hakimiyeti altında yaşadı. 1471 yılında Osmanlı İmparatorluğu toprakları arasına katıldı²³³.

3.1.21. Smyrna

İzmir sözcüğü, eski İon lehçesinde Smurne, Attika lehçesinde ise Smyrna diye yazılırdı. Söz konusu Smyrna sözcüğü, Yunanca olmayıp, Ege yöresindeki birçok yer adı gibi Anadolu kökenlidir. Nitekim MÖ 2. binin başlarına ait Kültepe yerleşmesinde elde edilen metinlerde Tismurna diye bir yer adı anılmaktadır. Tismurna'daki "Ti" bir ön ek olup olasılıkla bir şahıs ya da yer adına işaret ediyordu. Anlaşılan Hellenler ya da onlardan önce Bayraklı Höyüğü'nde oturanlar, ön eki atmışlar ve asıl adın kendisini "Smurna" sözcüğünü kullanmışlardır²³⁴. Antik Çağda İonia bölgesinin en önemli limanlarından biri olan Smyrna antik kenti tarihi, Franz Karl Ebdres'in de bahsettiği gibi 3000 yıllıktır. Aioller, Bayraklı Höyüğü'nde körfezin kuzeyinde koloni kurmuşlardı. Smyrna Höyüğü, günümüzde İzmir ili Bayraklı ilçesindedir. Ünlü tarihçiler Pausanias, Aristides, Byzantionlu Stephanos ve Strabon Aiolik Smyrna'nın konumu hakkında bilgi verirler²³⁵.

MÖ 7. yüzyılda Smyrna, İonia genelindeki zenginlikten payını almış ve küçümsenmeyecek ölçüde genişlemiştir. Yüzyılın sonlarına doğru Alyettes'in saldırısı ile kent Lydialılar'ın eline geçmiş ve yıkılıp yerle bir edilmiştir²³⁶.

MÖ 334 yılında Sardes'ten gelen İskender, kısa bir süre için Smyrna'ya uğramış ve Pagos (bu günkü Kadifekale) Dağı'na avlanmaya çıkmıştı. Av sırasında tepedeki Nemesisler kutsal alanının yanındaki bir palmye ağacının gölgesinde

²³² Esra Topdal, **Kilikia Eyaleti : Kentler ve Roma Yönetimi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.L. Tezi, 2007, s.14

²³³ Merzeci, ss.2-3

²³⁴ Akurgal, 2007, s. 293

²³⁵ Yüksel, 2012, s.91

²³⁶ Bean, 1995, s. 23

dinlenirken, rüyasına giren iki tanrıça; ona hemen orada bir kent kurup, eski yerleşmedeki halkı buraya taşımasını söyledi. Smyrnalılar, Klaros'taki Apollon bilicisine danıştılar ve tanrı şöyle yanıtladı²³⁷;

"Kutsal Meles'in ötesinde, Pagos üzerinde yaşayacak insanlar üç ya da dört kez daha mutlu olacaktır."

Buna göre Pagos, yeni kurulacak kentin akropolüydü. Ancak şehrin kurulmasına yönelik ciddi adımlar, yaklaşık 33 yıl sonra Lysimakhos'un bölgeye hakim olmasıyla atılmıştır. Daha sonra Smyrna'nın İon Birliği'ne dahil edilmesiyle, gerçek görünümüne sahip olmaya başladı²³⁸.

Yeni kentin kurulduğu yer, güvenlik ve ticaret açısından önemli bir yerdir. Körfezin korunaklı sakinliği bunu fazlasıyla karşılıyordu. Bugünkü Kemeraltı Caddesi içinde yer alan küçük liman ise kentin ticaret merkezini oluşturur. Pagos'un yamaçları gerek duyulan bütün kamusal yapılar için uygundu. Kentin iki ana kapısı, Smyrna'nın diğer kentlerle olan bağlantısını sağlamaktadır²³⁹.

MÖ 281 yılında, Lysimakhos'un Manisa yakınlarındaki Kourupadion'da Mısır merkezli krallık olan Ptolemaioslar'la ittifak yapan Seleukos I.'e karşı yenilmesiyle Smyrna'nın kontrolü Suriye merkezli bir krallık olan Seleukosların eline geçmiştir²⁴⁰. Antiokhos'un MÖ 190 yılında Magnesia'daki yenilgisinde sonra Smyrnalılar, Pergamonlu Attalosların egemenliği altında Asya Eyaletinin kuruluşuna kadar sorunsuz yaşadılar²⁴¹.

Smyrna'da Hellenistik Dönem'de Attika ağırlık sistemine göre çeşitli tiplerde sikke basılmıştır. Smyrna'da da Büyük İskender için basılan sikkelerin ön yüzlerinde Herakles başı, arka yüzlerinde ise tahtta oturan Zeus vardır. Aynı tipte basılan bu sikkelerin hangi şehre ait olduğunu göstermek; için arka yüzlerinde şehrin adının ilk iki harfi bulunmaktadır. Attika ağırlık sisteminde basılan Smyrna sikke tiplerinden

²³⁷ Bean,1995, s.23

²³⁸ Mcevedy, 2013,s.432

²³⁹ Levent,2009, s.13

²⁴⁰ Akın Ersoy, **Smyrna(İzmir)**, International Earth Science Colloquium on the Aegean Region, 2012,s.37

²⁴¹ Bean,1995, s.24

birisi ise, ön yüzde sur taçlı Kybele veya Tykhe başı, arka yüzde meşe çelengi içinde ethnikonun yazıldığı gümüş tetradrahmidir²⁴². (Bk. Ek 1Resimler, Resim 8)

Türkmenler, 1071'deki Malazgirt Savaşı'ndan kısa bir süre sonra 1080 civarında, Akdeniz'den Marmara'ya kadar olan topraklara sahip oldular. 1081'de Smyrna ve çevresi kısa süreli de olsa Türklerin eline geçti. 1097 yılında Haçlı Seferleri sonucunda Smyrna ile Batı Anadolu'da bulunan Ephesos - Sardeis gibi önemli kentler ve iç Anadolu'daki bir çok kent tekrar Bizans egemenliğine girmiştir²⁴³. 1402 yılında Timur'un 2 haftalık işgali sonucunda Liman kalesi ele geçirilmiş ve böylece tüm Aydınogulları Beyliği ile birlikte Smyrna (İzmir) Türklerin eline geçmiştir. 1424'de II Murad zamanında tümüyle Osmanlı egemenliğine girmiş ve Batı Anadolu'nun bu dönemde en önemli liman kenti haline gelmiştir²⁴⁴.

3.1.22. Tisna (Aiolis)

Anadolu'nun Aiolis bölgesinde, Kyme yakınlarındaki ilkçağ kentidir. Kyme ile Aigai arasında, Koca Çay'a (Güzelhisar Çayı) açılan bir vadide, Uzunhasanlı Köyü yakınında görülen kalıntılar alanında bulunduğu sanılıyor. Tisna, aynı zamanda, oradan geçen Koca Çay'ın (Güzelhisar Çayı) tarihsel adıdır. Bu çay için Titnaios adı da kullanılmaktaydı. Dikkate değer noktalardan biri de, Hitit belgelerinde anılan kent ya da yöre adları arasında bir Tisna adı da bulunmasıdır²⁴⁵.

²⁴² Levent,2009, s.21

²⁴³ Ersoy,2012, s.61

²⁴⁴ Ersoy, 2012, s.64

²⁴⁵ Umar,1993,s.790

İKİNCİ BÖLÜM
KATALOG

Katalog no : 01		
Envanter no : 2014 – 282		Sicil no:15291904
Müzeeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Alexandria Troas		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler : Ç.: 16 mm		Ağ.: 5.40 g
Kalıp yönü : 11 h		
Tarih : MÖ 3.– 2. yy		
Ön yüz Sola dönük diadimli Apollon başı.		Arka yüz Sola dönük otlayan at figürü, figürün üstünde ΑΛΕΞΑ, atın bacakları arasında monogram.
Referans : BMC TROAS, PL. III. 9 – 14		

Katalog no : 02	
Envanter no : 2014 - 600	Sicil no: 15843966
Müzeeye geliş şekli : Zorla alım (mahkeme kararıyla)	
Basım yeri : Apameia (Phrygia)	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 21 mm	Ağ.: 8.17 g
Kalp yönü : 2 h	
Tarih : MÖ 133 – 48	
Ön yüz Sağa dönük Zeus başı.	Arka yüz Cepheden ve ayakta Artemis Anaitis, sağda; ΑΠΑΜ, solda; ΗΡΑΚΛΕ, en solda; ΕΓΛΟ lejandı.
Referans : BMC PHRYGIA, PL. X 6 - 7	

Katalog no : 03	
Envanter no : 2014 - 607	Sicil no: 15843973
Müzeeye geliş şekli : Zorla alım (mahkeme kararıyla)	
Basım yeri :Apameia (Phrygia)	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 21 mm	Ağ.: 8.81 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 133 - 48	
Ön yüz Sağa dönük Zeus başı.	Arka yüz Cepheden ve ayakta Artemis Anaitis, sağda; ΑΠΑΜΕΩ, solda; ΑΝΔΡΟΝΙ, en solda; ΑΛΚΙΟΥ lejandı.
Referans : BMC PHRYGIA, PL. X 6 – 7	

Katalog no : 04	
Envanter no : 2014 - 283	Sicil no: 15291905
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Biryitis (Troas)	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 18 mm	Ağ.: 6.18 g
Kalp yönü : 9 h	
Tarih : MÖ 400 – 300	
Ön yüz Başında pilos bulunan sola dönük Kabeiros portresi.	Arka yüz Çelenk içinde Herakles sopası, sopanın sol üst tarafında B, sağ üst tarafında I ; sopanın sol alt tarafında P, sağ alt tarafında Y lejantları.
Referans : BMC AIOLIS, PL. VIII 1-5 WEBER COLL. PL. 193, 5333	

Katalog no : 05	
Envanter no : 2014 - 280	Sicil no: 15291902
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Boinei	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 10 mm	Ağ.: 1.35 g
Kalp yönü : 9 h	
Tarih : MÖ 320-280	
Ön yüz Saçı arkadan topuz sağa dönük kadın başı.	Arka yüz Sağa dönük boğa figürü, figürün üstünde BOIΩ[...] lejandı.
Referans : BMC AIOLIS, PL XIX 1-2	

Katalog no : 06		
Envanter no : 2014 - 516	Sicil no: 15292035	
Müzeeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Elaia		
Üretildiği metal : AR		
Birimi :		
Ölçüler : Ç.: 10 mm	Ağ.: 1.08 g	
Kalıp yönü : 6 h		
Tarih : MÖ 350 – 320		
Ön yüz Sağa dönük Korinth tipi miğferli Athena başı.		Arka yüz Zeytin dalı çelengi, çelengin içinde ΕΛΑΙ lejandı.
Referans :SNG TURKEY I, KAYHAN COL. PL. 4, 80		

Katalog no : 07	
Envanter no : 2014 - 257	Sicil no: 14730928
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Drahmi	
Ölçüler : Ç.: 16mm	Ağ.: 3.80 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 280 - 258	
Ön yüz Çelenk içinde bir arı, arının başının soluna E, sağında Φ lejandı.	Arka yüz Sağa dönük otlayan bir geyik figürü.
Referans : BMC IONIA, PL X, 10	

Katalog no : 08	
Envanter no :2014 - 272	Sicil no: 1529189
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Drahmi	
Ölçüler : Ç.: 18mm	Ağ.: 3.77 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 202 - 133	
Ön yüz Çelenk içinde bir arı figürü, solda E, sağda Φ lejandı.	Arka yüz Sağa dönük bir geyik figürü ve arakasında palmiye, geyik figürünün altında [...]ΠΙΥΡΟΣ lejandı, sağ boşlukta monogram.
Referans : BMC IONIA, ETC. PL. XI. 4 – 6 SNG IONIEN, TFL. 56, 1846 – 1851 WEBER COLL. PL. 207, 5859 - 5861	

Katalog no : 09	
Envanter no : 2014 - 273	Sicil no: 15291895
Müzeeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Oktobol	
Ölçüler : Ç.: 16.5mm	Ağ.: 4.99 g
Kalıp yönü : 11 h	
Tarih : MÖ 280 -258	
Ön yüz Çelenk içinde arı figürü, arının solunda E, sağında Φ lejandı.	Arka yüz Sağa dönük otlayan geyik figürü, geyik figürünün altında ΕΥΡΙΑΕ lejandı.
Referans : BMC IONIA, ETC. PL. X. 10 SNG IONIEN, TFL. 56, 1842	

Katalog no : 10	
Envanter no : 2014 – 274	Sicil no: 15291896
Müzeeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Drahmi	
Ölçüler : Ç.: 19 mm	Ağ.: 4.77 g
Kalıp yönü : 11 h	
Tarih : MÖ 48 – 27	
Ön yüz	Arka yüz
Noktalı bordur içinde sağa dönük Artemis başı.	Ortada meşale, meşalenin her iki yanında karşılıklı 2 geyik figürü, soldaki geyiğin bacaklarının arasında E, sağdaki geyiğin bacaklarının arasında Φ lejandı, soldaki geyiğin üstünde ΚΩ, sağdaki geyiğin üstünde ΚΟΣ lejandı, geyiklerin altındaki kesimde ΣΩΠΑΤΡ[.] lejandı.
Referans : BMC IONIA, ETC. PL. XI. 8	

Katalog no : 11	
Envanter no : 2014 - 275	Sicil no: 15291897
Müzeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Drahmi	
Ölçüler : Ç.: 12 mm	Ağ.: 1.96 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 305-288	
Ön yüz Arı figürü ve arının solunda E, sağında Φ lejandı.	Arka yüz Sola doğru hareketli pozisyonda ve başı arakaya dönük geyik figürü, geyiğin önünde yukardan aşağıya doğru [.]XEΛΛ[.] lejandı.
Referans : BMC IONIA, ETC. PL. X. 1 -2 SNG IONIEN, TFL. 56, 1836 – 1838	

Katalog no : 12	
Envanter no : 2014 - 277	Sicil no: 15991899
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Drahmi	
Ölçüler : Ç.: 11 mm	Ağ.: 1.23 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 300 – 288	
Ön yüz Sola dönük bir kadın başı.	Arka yüz Bir arı figürü, sol üstte E, sağ üstte Φ lejandı.
Referans : BMC IONIA, ETC. PL. X. 3 SNG IONIEN, TFL. 36, 1839	

Katalog no : 13	
Envanter no : 2014 - 363	Sicil no :15291807
Müzeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Ephesos	
Üretildiği metal : AR	
Birimi : Drahmi	
Ölçüler : Ç.: 19 mm	Ağ. : 3.99 g
Kalp yönü : 11 h	
Tarih : MÖ 202 – 133	
Ön yüz Noktalı bordür içinde arı motifi.	Arka yüz Sağa dönük ve ayakta geyik motifi, arkada palmiye ağacı, sağda yukardan aşağıya doğru: ΤΕΡΡΑΛΩΝ lejandı, geyiğin ayaklarının arasında monogram.
Referans : BMC IONIA, PL. XI. 4 – 6 SNG IONIEN, TFL. 56, 1846 – 1849 WEBER COLL. PL. 207, 5859 – 5861	

Katalog no : 14	
Envanter no : 2014 - 348	Sicil no:15291791
Müzeeye geliş şekli :	
Basım yeri : Kios (Bithynia)	
Üretildiği metal : AR	
Birimi : Hemidrahmi	
Ölçüler : Ç.: 13 mm	Ağ.: 2.38 g
Kalıp yönü : 1 h	
Tarih :MÖ 350 - 300	
Ön yüz Sağa dönük defne çelenkli Apollon başı.	Arka yüz Sola dönük gemi pruvası, pruvanın üstünde; ΠΡΟΣ, pruvanın altında; ΕΝΟΣ lejandı.
Referans : BMC PAPHLOGANIA, PL. XXVIII. 10 – 11 WEBER COLL. PL. 177, 4859	

Katalog no		: 15
Envanter no	: 2014 - 666	Sicil no: 15843928
Müzeye geliş şekli : Zorla alım (mahkeme kararıyla)		
Basım yeri : Kolophon		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler	: Ç.: 13 mm	Ağ.: 1.99 g
Kalıp yönü : 1 h		
Tarih : MÖ 330 -285		
Ön yüz Sağa dönük diademli Apollon başı.		Arka yüz Kare çerçeve içerisinde kithara.
Referans : SNG IONIEN, 1960 BERLİN, TFL. 62, 2010.		

Katalog no : 16	
Envanter no : 2014 - 316	Sicil no: 15291938
Müzeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Korykos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 22mm	Ağ.: 5.68 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 1 yy.	
Ön yüz Sağa dönük sur taçlı Tykhe başı.	Arka yüz Ayakta sola dönük Hermes, başında petasos, ileriye doğru uzattığı sağ elinde patera, sol koluna pelerinin dolamış ve elinde kerykeion, sağda; [K]ΩPYKΩ[...], solda ; EP / ΠΟ / EP lejantları.
Referans : BMC CILICIA, PL. XI. 13, 14 SNG KILIKIEN, TFL. 191, 5676 – 5679	

Katalog no		: 17
Envanter no	: 2014 - 279	Sicil no:15291901
Müzeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Kos		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler	: Ç.: 11 mm	Ağ.: 1.25 g
Kalıp yönü : 6 h		
Tarih : MÖ 366 – 300		
Ön yüz Sağa dönük örtülü kadın başı (Hera ? Demeter).		Arka yüz Bir yengeç figürü ve altta ΙΛΙΣΤΟ[.] lejandı.
Referans : BMC CARIA, PL. XXX. 15		

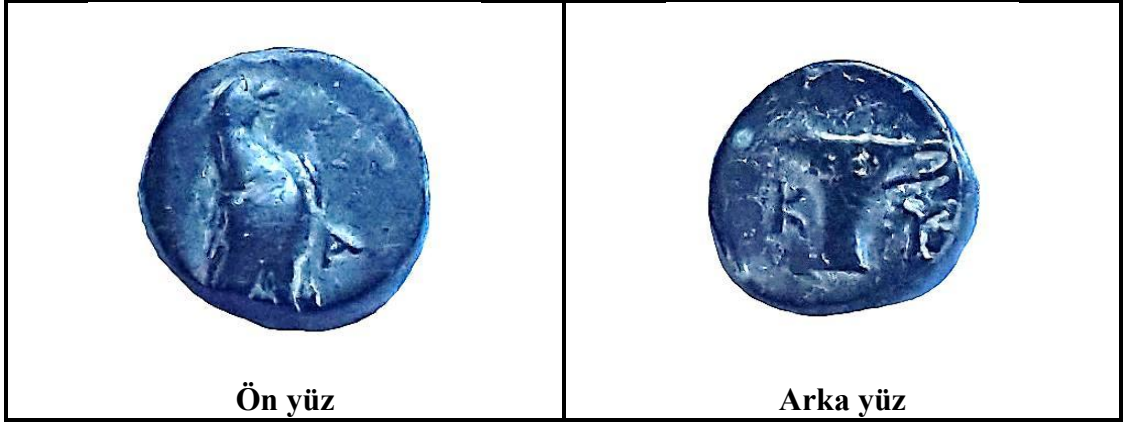
Katalog no : 18	
Envanter no : 2014 - 453	Sicil no: 15291959
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Kyme	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 18 mm	Ağ.: 3.31 g
Kalıp yönü : 10 h	
Tarih : MÖ 320 - 250	
Ön yüz Sağa dönük at protomu, üstte; K – Y, altta ; ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ lejandı.	Arka yüz Tek kulplu kap, sol boşlukta monogram.
Referans : BMC AIOLIS PL. XX. 11-12 WEBER COLL. PL. 197, 5490 – 5492	

Katalog no : 19	
Envanter no : 2014 - 477	Sicil no : 15292008
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Kyme	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 17 mm	Ağ. : 3.77 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 350 – 250	
Ön yüz Sağa dönük at protomu.	Arka yüz Tek kulplu kap, sol boşlukta monogram.
Referans : BMC AIOLIS PL. XX 11-12 WEBER COLL. PL. 197, 5490 – 5492	

Katalog no : 20	
Envanter no : 2014 - 456	Sicil no:15291962
Müzeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Kyme	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 11 mm	Ağ.: 0.99 g
Kalıp yönü : 11 h	
Tarih : MÖ 350 – 250	
Ön yüz Sağa dönük ve ayakları üzerinde bir kartal.	Arka yüz Tek kulplu içki kabı, solda K, sağda Y lejandı.
Referans : BMC AIOLIS, PL. XIX 12-13-14 PL. XX 10 WEBER COLL. PL. 197, 5487 – 5489	

Katalog no : 21	
Envanter no: 2014 - 592	Sicil no: 15843858
Müzeeye geliş şekli : Zorla alım (Mahkeme kararıyla)	
Basım yeri : Kyme	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 10 mm	Ağ.: 1.62 g
Kalp yönü : 10 h	
Tarih : MÖ 350- 320	
Ön yüz Sağa dönük ayakları üzerinde kartal, kartalın sağında altta A lejandı.	Arka yüz Tek kulplu içki kabı, kabın solunda K, sağında Y lejandı.
Referans : BMC AIOLIS, PL. XIX. 12- 14 WEBER COLL. PL. 197, 5487 – 5489	

Katalog no		: 22
Envanter no	: 2014 - 467	Sicil no:15291972
Müzeye şeliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Larisa Phrikonis		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler	: Ç.: 10 mm	Ağ.: 1.01 g
Kalıp yönü : 6 h		
Tarih :MÖ 4 yy.		
Ön yüz Cepheden boynuzlu Nymphé başı.		Arka yüz Sağa dönük boğa protomu, aşağıda; Λ A lejandı.
Referans : WEBER COLL. PL. 199, 5563		

Katalog no	: 23	
Envanter no	: 2014 - 268	Sicil no: 15291890
Müzeeye geliş şekli	: Satın alma	
Basım yeri	: Laodikeia	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 19 mm	Ağ.: 5.77 g
Kalıp yönü	: 12 h	
Tarih	: MÖ 133 sonrası	
Ön yüz Sağa dönük Aphrodite ya da Kraliçe Laodike.		Arka yüz Ortada Cornucopiae, solda Kerykeion, soldan üstten başlayıp sağ alta devam eden [Λ]ΑΟΔΙ[Κ]ΕΩΝ lejandı, soldaki boşlukta monogram.
Referans	: BMC. GREEK COINS OF PHRIGIA PL. XXXIV. 7	

Katalog no : 24	
Envanter no : 2014 - 405	Sicil no: 15291813
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Laodikeia	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 18mm	Ağ.: 5.37 g
Kalıp yönü : 1 h	
Tarih : MÖ 2 yy.	
Ön yüz Sağa dönük Aphrodite başı.	Arka yüz Ortada bereket boynuzu, bereket boynuzunun sağ ve solunda olmak üzere; ΛΑΟΔΙΚΕΩ[.] lejandı.
Referans : BMC. GREEK COINS OF PHRYGIA PL. XXXIV. 6	

Katalog no : 25	
Envanter no : 2014 - 286	Sicil no: 15291908
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Magnesia Ad Meandrum	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 19 mm	Ağ.: 5.07 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 190 – 27	
Ön yüz Sağa dönük Artemis başı.	Arka yüz Sağa dönük, elinde mızrağı olan ve atı şaha kalkmış bir süvari, atın ayakları arasında ΑΣΙΠΠΙΟΣ ΙΣΤΕΟΥ lejandı.
Referans : BMC IONIA, PL. XIX. 1 SNG IONIEN, TFL. 63, 2043	

Katalog no : 26	
Envanter no : 2014 - 288	Sicil no: 15291910
Müzeeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Magnesia Ad Maeandrum	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 12 mm	Ağ.: 1.81 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih :MÖ 350 – 190	
Ön yüz Sola dönük çift diademli Apollon başı.	Arka yüz Sağa dönük boğa protomu, üstte ΜΑΓ lejandı.
Referans : BMC IONIA, PL. XVIII. 5, 7 WEBER COLL. PL. 211, 6002	

Katalog no : 27	
Envanter no : 2014 - 292	Sicil no: 15291914
Müzeeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Magnesia Ad Meandrum	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Hemidrahmi	
Ölçüler : Ç.: 13 mm	Ağ.: 2.41 g
Kalp yönü : 11 h	
Tarih : MÖ 350 – 190	
Ön yüz Sağa dönük ve hareketli atın üstünde elinde mızrağı olan bir süvari.	Arka yüz Sola dönük bir boğa figürü, boğanın üstünde MAGN lejandı.
Referans : BMC IONIA, PL. XVIII. 1 – 4 SNG IONIEN, TFL. 63, 2035 – 2040 WEBER COLL. PL. 211, 5594 – 5598	

Katalog no : 28	
Envanter no : 2014 - 303	Sicil no: 15291925
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Magnesia Ad Meandrum	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 14 mm	Ağ.: 2.52 g
Kalıp yönü : 1 h	
Tarih : MÖ 297 – 281	
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük Attika miğferli Athena başı.	Arka yüz Sağa dönük aslan protomu, aslanın ön ayaklarının altında mızrak ucu, arkada kerykeion, aslan protomunun hemen arkasında monogram, protomun üstünde; BAΣIΛEΩΣ, protomun altında; ΛYΣIMAX[...] lejandı.
Referans : http://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/kings/lysimachos/i.html (01.09.2016)	

Katalog no	: 29	
Envanter no	: 2014 - 244	Sicil no: 14730923
Müzeeye geliş şekli	: Satın alma	
Basım yeri	: Makedon Krallığı	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 16.6 mm	Ağ.: 3.76 g
Kalıp yönü	: 12 h	
Çağ / Dönem	: MÖ 286 - 277	
Ön yüz Makedon kalkanı, ortada Gorgon başı.		Arka yüz Makedon miğferi, miğferin solunda B, sağında A lejandı.
Referans	: WEBER COLL. PL. 84, 2189	

Katalog no : 30	
Envanter no : 2014 - 297	Sicil no: 15291919
Müzeeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Makedon Krallığı	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 19 mm	Ağ.: 6.32 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 239 – 227	
Ön yüz Sağa dönük aslan postlu Herakles başı ya da İskender başı.	Arka yüz Sağa dönük atlı süvari, süvarinin arkasındaki sol boşlukta meşale, atın ayakları arasında BA lejandı.
Referans : WEBER COLL. PL. 85, 2196	

Katalog no : 31	
Envanter no : 2014 - 299	Sicil no: 15291921
Müzeeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri :Makedon Krallığı	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 18 mm	Ağ.: 6.47 g
Kalp yönü : 1 h	
Tarih : MÖ 336 – 323	
Ön yüz Sağa dönük aslan postlu Herakles başı ya da İskender başı.	Arka yüz Dikey şekilde yay,sadak ve Herakles'in topuzu (sopası), sağda meşale (?), yay ve Herakles sopasının arasında yukardan aşağıya doğru ΒΑΣΙΛΕΩΣ lejandı.
Referans : WEBER COLL. PL. 84, 2185	

Katalog no		: 32
Envanter no	: 2014 - 300	Sicil no:15291922
Müzeeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Makedon Krallığı		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler	: Ç.: 17 mm	Ağ.: 5.89 g
Kalıp yönü : 12 h		
Tarih : MÖ 336 -323		
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük aslan postlu Herakles başı ya da İskender başı.		Arka yüz Herakles'in topuzu (sopası), yay ve sadak, ΑΛΕΞΑΝΔΡ[.] lejandı.
Referans : WEBER COLL. PL. 84, 2187 (Lejant farklı)		

Katalog no : 33		
Envanter no : 2014 - 301		Sicil no: 15291923
Müzeye geliş şekli :Satın alma		
Basım yeri : Makedon krallığı		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler : Ç.: 17 mm		Ağ.: 6.40 g
Kalıp yönü : 12 h		
Tarih : MÖ 336- 323		
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles ya da İskender başı.		Arka yüz Üstte; Herakles'in topuzu (sopası), altta; yay ve sadak, ortada; ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ lejandı.
Referans : WEBER COLL. PL. 82, 2140 – PL. 83, 2145		

Katalog no	: 34	
Envanter no	: 2014 - 302	Sicil no:15291924
Müzeye geliş şekli	:Satın alma	
Basım yeri	: Makedon krallığı	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 17 mm	Ağ.: 4.55 g
Kalp yönü	: 9 h	
Tarih	: MÖ 301 – 299	
Ön yüz		Arka yüz
Noktalı bordür içinde sağa dönük diademli Apollon başı.		Sağa dönük ve koşan atın üstünde bir süvari, sol boşlukta ve atın ayakları altında monogram, üstte; [.]ΑΣΙΑΕΩ[Σ], altta; [.]ΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ] lejandı.
Referans	:	
http://numismatics.org/search/results?q=fulltext%3Aapollo%20AND%20fulltext%3Ahorseman (01.09.2016)		

Katalog no	: 35	
Envanter no	: 2014 - 351	Sicil no: 15291795
Müzeye geliş şekli	:Satın alma	
Basım yeri	: Makedon Krallığı	
Üretildiği metal	: AR	
Birimi	: Tetrarahmi	
Ölçüler	: Ç.: 17.5 mm	Ağ.: 3.96 g
Kalp yönü	: 11 h	
Tarih	:MÖ 310 - 275	
Ön yüz		Arka yüz
Noktalı bordür içinde sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı ya da İskender başı.		Sağ elinde kartal, sol elinde mızrak sola dönük tahtta oturan Zeus, sağda yukardan aşağıya doğru; ΑΛΕΞΑΝΔΡ[...] lejandı, tahtın altında monogram.
Referans	:	
http://ww2.smb.museum/ikmk/object.php?id=18202512 (26.08.2016)		

Katalog no : 36	
Envanter no : 2014 - 353	Sicil no: 15291797
Müzeeye geliş şekli :	
Basım yeri : Makedon Krallığı	
Üretildiği metal : AR	
Birimi : Tetrarahmi	
Ölçüler : Ç.: 17 mm	Ağ.: 4.10 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 323 – 317/6	
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı ya da İskender başı.	Arka yüz Sola dönük ve tahtta oturan Zeus, Zeus'un sol elinde asa, ileri doğru uzattığı sağ elinde kartal, sağda ΦΙΛΙΠΠΙ[...] lejandı, sol boşlukta ve tahtın altında monogram.
Referans : WEBER COLL. PL. 83, 2155 – 2159	

Katalog no : 37		
Envanter no : 2014 - 358		Sicil no :15291802
Müzeeye geliş şekli : Satıl alma		
Basım yeri : Makedon Krallığı		
Üretildiği metal : AR		
Birimi : Drahmi		
Ölçüler : Ç.: 16 mm		Ağ.: 4.08 g
Kalıp yönü : 11 h		
Tarih : MÖ 323 – 317/6		
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı ya da İskender başı.		Arka yüz Sola dönük ve tahtta oturan Zeus, Zeus'un sol elinde asa, ileri doğru uzattığı sağ elinde kartal, solda ΦΙΛΙΠΠΟΥ lejandı, sol boşlukta monogram.
Referans : WEBER COLL. PL. 83, 2155 – 2159		

Katalog no		: 38
Envanter no	: 2014 - 423	Sicil no:15291823
Müzeye geliş şekli		:Satın alma
Basım yeri		: Makedon krallığı
Üretildiği metal		: AE
Birimi		:
Ölçüler	: Ç.: 13 mm	Ağ.: 2.07 g
Kalıp yönü		: 12 h
Tarih		: MÖ 286 – 277
Ön yüz Ortası yıldız motifli Makedon kalkanı.		Arka yüz Ortada Makedon miğferi, solda B, sağda A lejandı.
Referans		: WEBER COLL. PL. 84, 2183

Katalog no		: 39
Envanter no	: 2014 - 442	Sicil no: 15291956
Müzeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Miletos		
Üretildiği metal : AE		
Birimi : Drahmi		
Ölçüler	: Ç.: 15 mm	Ağ.: 3.38 g
Kalıp yönü : 12 h		
Tarih : MÖ 225 – 190		
Ön yüz Sağa dönük diademli Apollon başı.		Arka yüz Başı arkaya bakan sola dönük aslan, üstte Miletos yıldızı.
Referans : SNG TURKEY I, PL. 19, 505.		

Katalog no : 40	
Envanter no : 2014 - 482	Sicil no: 15292019
Müzeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri :Myous	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 10 mm	Ağ.: 1.15 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 300 – 200	
Ön yüz Sağa dönük Artemis başı.	Arka yüz Yay ve ok, üstte M Y lejandı.
Referans : http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10926 (13.09.2016)	

Katalog no : 41		
Envanter no : 2014 - 462		Sicil no:15291968
Müzeeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Neonteikhos		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler : Ç.: 10.5 mm		Ağ.: 1.04 g
Kalıp yönü : 6 h		
Tarih : MÖ 2 yy.		
Ön yüz Sağa dönük Attika miğferli Athena başı.		Arka yüz Sağa dönük baykuş, altta monogram.
Referans : BMC AIOLIS TROAS, PL. XXVIII. 8 WEBER COLL. PL. 200, 5576 - 5577		

Katalog no : 42	
Envanter no : 2014 - 291	Sicil no: 15291913
Müzeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Pergamon	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 21 mm	Ağ.: 7.88 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 200 - 133	
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük Asklepios başı.	Arka yüz Başı sağa dönük ve kanatları açık kartal figürü, altta şimşek demeti, şimşek demetinin altında [...] ΜΗΝΩΝ lejandı, kartalın kanadının altında monogram.
Referans : BMC MYSIA, PL. XXVII. 2 WEBER COLL. PL. 189, 5186	

Katalog no	: 43	
Envanter no	: 2014 - 293	Sicil no:15291915
Müzeeye geliş şekli	:Satın alma	
Basım yeri	: Pergamon	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 16 mm	Ağ.: 2.60 g
Kalp yönü	: 11 h	
Tarih	: MÖ 133 – 27	
Ön yüz Sağa dönük Asklepios başı.		Arka yüz Ortada asaya dolanmış yılan, asanın solunda yukardan aşağıya doğru [.]ΩTHΠOΣ , asanın sağında yukardan aşağıya doğru [..]ΙΣΚΑ[...] lejandı.
Referans	: BMC MYSIA, PL. XXVII. 2 – 4 WEBER COLL. PL. 189, 5191, 5192	

Katalog no : 44	
Envanter no : 2014 - 296	Sicil no:15291918
Müzeye geliş şekli :Satın alma	
Basım yeri : Pergamon	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 12mm	Ağ.: 1.85 g
Kalıp yönü : 1 h	
Tarih : MÖ 282 – 133	
Ön yüz Sağa dönük Attika miğferli Athena başı.	Arka yüz Ortada sarmaşık yaprağı (kalp şeklinde), yaprağın sağında yukarıdan aşağıya doğru [Φ]ΙΑ, yaprağın solunda yukarıdan aşağıya doğru ΤΑΙΡΟΥ lejandı.
Referans : BMC MYSIA, PL. XXV. 4	

Katalog no		: 45
Envanter no	: 2014 - 342	Sicil no:15291785
Müzeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Pergamon		
Üretildiği metal : AR		
Birimi : Diobol		
Ölçüler	: Ç.: 11 mm	Ağ.: 1.25 g
Kalıp yönü : 12 h		
Tarih : MÖ 310 – 282		
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı ya da İskender Başı		Arka yüz Sağa dönük Palladion, sol boşlukta; ΠΕΡΓΑ lejandı.
Referans : BMC MYSIA, PL. XXIII. 4		

Katalog no	: 46	
Envanter no	: 2014 - 412	Sicil no: 15291832
Müzeeye geliş şekli	: Satın alma	
Basım yeri	: Pergamon	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 14 mm	Ağ.: 1.86 g
Kalıp yönü	:	
Tarih	: MÖ 200 – 133	
Ön yüz	Sağa dönük miğferli Athena başı.	Arka yüz
		Ortada yay, yayın üstünde; ΦΙΛΕ, yayın altında; ΤΑΙΡΟΥ lejandı.
Referans	: BMC MYSIA, PL. XXV. 3	

Katalog no : 47		
Envanter no : 2014 - 513		Sicil no: 15292032
Müzeeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Pergamon		
Üretildiği metal : AR		
Birimi : Diobol		
Ölçüler : Ç.: 12 mm		Ağ.: 1.15 g
Kalıp yönü : 2 h		
Tarih : MÖ 310 – 283		
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı.		Arka yüz Palladion.
Referans : BMC MYSIA, PL. XXIII. 4 WEBER COLL. PL. 188, 5159, 5160		

Katalog no	: 48	
Envanter no	:2014 - 613	Sicil no: 15843982
Müzeye geliş şekli	: Zorla alım (mahkeme kararıyla)	
Basım yeri	: Pergamon	
Üretildiği metal	: AR	
Birimi	: Diobol	
Ölçüler	: Ç.: 10 mm	Ağ.: 1.18 g
Kalıp yönü	: 12 h	
Tarih	: MÖ 310 – 283	
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı.		Arka yüz Cepheden ve ayakta Palladion, solda aşağıdan yukarı doğru; ΠΕΡΓΑ lejandı.
Referans	: BMC MYSIA, PL. XXIII. 4 WEBER COLL. PL. 188, 5159, 5160	

Katalog no : 49	
Envanter no : 2014 - 684	Sicil no: 15843897
Müzeeye geliş şekli : Zorla alım (Dosya no: 48)	
Basım yeri : Pergamon	
Üretildiği metal : AR	
Birimi : Kistophoros	
Ölçüler : Ç.: 28 mm	Ağ.: 11.94 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 200 – 133	
Ön yüz Kysta Mistika (Kutsal Sepet) içinden çıkan yılan, etrafında defne çelengi.	Arka yüz Birbirine dolanmış ve karşılıklı duran iki yılan, üstte EY, sol boşlukta monogram.
Referans : BMC MYSIA, PL. XXVI. 3 WEBER COLL. PL. 189, 5181	

Katalog no : 50		
Envanter no :2014 - 341		Sicil no: 15291784
Müzeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Rhodos		
Üretildiği metal : AR		
Birimi : Drahmi		
Ölçüler : Ç.: 12 mm		Ağ.: 1.82 g
Kalıp yönü : 12 h		
Tarih : MÖ 305- 165		
Ön yüz Cepheden Helios başı.		Arka yüz Kare incus içinde Rhodos gülü, sol alt boşlukta P, sağ alt boşlukta O harfleri.
Referans : http://www.wildwinds.com/coins/greece/rhodes/i.html (13.09.2016)		

Katalog no		: 51
Envanter no	:2014 - 570	Sicil no: 15844029
Müzeeye geliş şekli : Zorla alım (dosya no: 13)		
Basım yeri : Rhodos		
Üretildiği metal : AR		
Birimi : Drahmi		
Ölçüler	: Ç.: 18.5 mm	Ağ.: 2.93 g
Kalıp yönü : 2 h		
Tarih : MÖ 166 - 88		
Ön yüz Sağa dönük ıslın taçlı Helios başı.		Arka yüz Kare incus içinde Rhodos gülü, kare incusun sol alt köşesinde P, sağ alt köşesinde O lejandı.
Referans : SNG KARIEN, TFL. 90, 2824 – 2828 WEBER COLL. PL. 238, 6743		

Katalog no	: 52	
Envanter no	: 2014 – 734	Sicil no:15843858
Müzeye geliş şekli	: Zorla alım (mahkeme kararıyla)	
Basım yeri	: Rhodos	
Üretildiği metal	: AR	
Birimi	: Drahmi	
Ölçüler	: Ç.: 15 mm	Ağ.: 2.37 g
Kalıp yönü	: 6 h	
Tarih	: MÖ 304 – 166	
Ön yüz Cepheden Helios başı.		Arka yüz Rhodos gülü, gülün altında P / O, sol boşlukta; sadak, sağda; dallı tomurcuk, üstte; ΣΤΑΣΙΩΝ lejandı.
Referans	: BMC CARIA, PL. XXXIX. 1 - 11 WEBER COLL. PL. 328, 6730	

Katalog no	: 53	
Envanter no	: 2014 - 258	Sicil no: 14730929
Müzeeye geliş şekli	: Satın alma	
Basım yeri	: Sardeis	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 17.5 mm	Ağ.: 3.78 g
Kalıp yönü	: 12 h	
Tarih	: MÖ 261 – 246	
Ön yüz Başında diadem olan sağa dönük Apollon başı.		Arka yüz Ortada bir tripod, tripodun solunda ve yukardan aşağıya doğru [B]ΑΣΙΛΕΩ[Σ], sağında ve yukardan aşağıya doğru ANTIOXOY lejandı, soldaki boşlukta monogram.
Referans	: BMC SYRIA SELEUCIDE PL. V 8 - 9	

Katalog no : 54	
Envanter no : 2014 - 328	Sicil no: 15291950
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Sardeis	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Autonomous	
Ölçüler : Ç.: 17 mm	Ağ.: 5.69 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 200 -0	
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük sarmaşık çelenkli Dionysos başı.	Arka yüz Sola dönük ve sağ ön ayağı hafif yukarda panter, panterin sağ üstünde iki sıra halinde; ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ lejandı.
Referans : SNG DANISH LYDIA PL. 14; 463	

Katalog no : 55	
Envanter no : 2014 - 433	Sicil no :15291827
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Sardeis	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 18 mm	Ağ.: 5.90 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 133 (2 yy.)	
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük Herakles portresi.	Arka yüz Defne çelengi içinde ayakta sola dönük Apollon, sağ elinde bir kuş, sağda ; ΣΑΡΔΙΑΝΩΝ lejandı, sol boşlukta monogram.
Referans : WEBER COLL. PL. 244, 6900	

Katalog no : 56	
Envanter no : 2014 - 509	Sicil no: 15292021
Müzeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Sardeis	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 16 mm	Ağ.: 4.05 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : Antioch II MÖ 261 - 246	
Ön yüz Sağa dönük diademli Apollon başı.	Arka yüz Tripod, solda yukardan aşağıya doğru; ΒΑΣΙΛΕΩ[.] , sağda yukarıdan aşağıya doğru ; [A]NTIOXOY lejanti, en sol boşlukta monogram.
Referans : BMC SYRIA SELEUCIDE PL. V. 8 – 9	

Katalog no : 57	
Envanter no : 2014 - 318	Sicil no: 15291940
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Seleukia Am Kalykadnos	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 22 mm	Ağ.: 8.11 g
Kalıp yönü : 12 h	
Tarih : MÖ 200 – 0	
Ön yüz	Arka yüz
Noktalı bordür içinde sağa dönük Korinth miğferli Athena başı.	Sola dönük ve ayakta Nike, ileri doğru uzattığı sağ elinde çelenk, üstten başlayan ve saat yönünde ; ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΩΙ ΚΑΛΥΚΑΔΝΩΙ lejantı, sol boşlukta iki monogram; ΔΙΟΦ, ΗΡΑ.
Referans : SNG KILIKIEN, TFL. 196, 5805 – 5808	

Katalog no	: 58	
Envanter no	: 2014 - 522	Sicil no: 15292028
Müzeeye geliş şekli	: Satın alma	
Basım yeri	: Smyrna	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 13 mm	Ağ.: 2.27 g
Kalıp yönü	: 2 h	
Tarih	: MÖ 3 – 2 yy.	
Ön yüz Sağa dönük Apollon başı. ?	Arka yüz Ortada tripod, solda; [.] P N , sağda ; MHN[...] lejandı.	
Referans	: BMC IONIA, PL. XXV. 1, 8 WEBER COLL. PL. 215, 6121	

Katalog no	: 59	
Envanter no	: 2014 - 284	Sicil no:15291906
Müzeeye geliş şekli	: Satın alma	
Basım yeri	: Tisna (Aiolis)	
Üretildiği metal	: AE	
Birimi	:	
Ölçüler	: Ç.: 11 mm	Ağ.: 1.18 g
Kalıp yönü	: 11 h	
Tarih	: MÖ 350 – 300	
Ön yüz Sola dönük boynuzlu nehir (Güzelhisar Çayı) tanrısı Tisnaios başı.		Arka yüz Tek kulplu kap kabın solunda yukardan aşağıya doğru ΤΙΣ, kabın sağında yukardan aşağıya doğru ΝΑΙΟΝ lejandı.
Referans	:	http://www.asiaminorcoins.com/gallery/thumbnails.php?album=13 (29.08.2016)

Katalog no : 60		
Envanter no : 2014 - 305		Sicil no :15291927
Müzeye geliş şekli :Satın alma		
Basım yeri : Belirsiz		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler : Ç.: 16 mm		Ağ.: 3.50 g
Kalp yönü : 11 h		
Tarih : Antiokhos II (MÖ 261 – 246)		
Ön yüz Sağa dönük diademli Apollon başı.		Arka yüz Ortada bir tripod, tripodun solunda ; ANTIOXOY, sağında; ΒΑΣΙΛΕΩΣ lejandı.
Referans : BMC SYRIA SELEUCIDE PL. V. 8 - 9		

Katalog no : 61		
Envanter no :2014 - 307		Sicil no: 15291929
Müzeye geliş şekli : Satın alma		
Basım yeri : Belirsiz		
Üretildiği metal : AE		
Birimi :		
Ölçüler : Ç.: 17 mm		Ağ.: 3.57 g
Kalıp yönü : 1 h		
Tarih : Antiokhos II (MÖ 261 – 246)		
Ön yüz Sağa dönük diademli Apollon başı.		Arka yüz Ortada tripod, tripodun solunda; ANTIOXO[Y], tripodun sağında; ΒΑΣΙΛΕ[...] , sağ boşlukta monogram.
Referans : BMC SYRIA SELEUCIDE PL. V. 8 - 9		

Katalog no		: 62
Envanter no	: 2014 - 308	Sicil no: 15291930
Müzeeye geliş şekli		: Satın alma
Basım yeri		: Belirsiz
Üretildiği metal		: AE
Birimi		:
Ölçüler	: Ç.: 20 mm	Ağ.: 7.29 g
Kalıp yönü		: 6 h
Tarih		: I. Seleukos Nikator (MÖ 305 – 281)
Ön yüz		Arka yüz
Noktalı bordür içinde sağa dönük Medusa başı.		Sağa dönük ve başı hafif aşağıya eğilmiş bir boğa, boğanın üstünde; [B]ΑΣΙΑ[ΕΩΣ], boğanın altında; ΣΕΛΕΥΚΟΥ lejandı.
Referans		: BMC SYRIA SELEUCIDE PL. II. 14 – 15

Katalog no : 63	
Envanter no : 2014 - 311	Sicil no: 15291933
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Belirsiz	
Üretildiği metal : AE	
Birimi : Tetrarahmi	
Ölçüler : Ç.: 18 mm	Ağ.: 5.56 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : Akhaios MÖ 220 - 214	
Ön yüz Sağa dönük diademli Apollon başı.	Arka yüz Sağa dönük ve ayakları üzerinde duran kartal, arkada palmiye dalı, kartalın sağında; ΒΑΣΙΛΕΩΣ, kartalın solunda; ΑΧΑΙΟΥΥ lejandı.
Referans : BMC SYRIA SELEUCIDE PL. X. 3 – 4	

Katalog no : 64	
Envanter no : 2014 - 312	Sicil no: 15291934
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Belirsiz	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 12 mm	Ağ.: 2.06 g
Kalp yönü : 12 h	
Tarih : I.Seleukos Nikator (MÖ 305 – 281)	
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı.	Arka yüz Omphalos (göbek şeklinde üzeri işlenmiş taş) üzerinde sağa dönük oturan Apollon, Apollon'un sağında; ΣΕΛΕΥΚΟΥ, Apollon'nun solunda; ΒΑΣΙΛΕΩΣ lejandı
Referans : BMC SYRIA SELEUCIDE PL. II. 5	

Katalog no : 65	
Envanter no : 2014 - 324	Sicil no: 15291946
Müzeeye geliş şekli : Satın alma	
Basım yeri : Belirsiz	
Üretildiği metal : AE	
Birimi :	
Ölçüler : Ç.: 15 mm	Ağ.: 2.84 g
Kalıp yönü : 3 h	
Tarih : Seleukos II (MÖ 246 – 226)	
Ön yüz Noktalı bordür içinde sağa dönük Apollon başı.	Arka yüz Sağa dönük ve başı hafif aşağıya eğilmiş boğa, boğanın üstünde; [.]ΑΣΙΛΕΩ[.], boğanın altında; [.]ΕΛΕΥΚΟΥ lejandı.
Referans : BMC SYRIA SELEUCIDE PL. IV. 10	

Katalog no	: 66	
Envanter no	: 2014 - 534	Sicil no: 1584466
Müzeye geliş şekli	: Zorla alım (Mahkeme kararıyla)	
Basım yeri	: Belirsiz	
Üretildiği metal	: AR	
Birimi	: Tetradrachmi	
Ölçüler	: Ç.: 27 mm	Ağ.: 14.36 g
Kalp yönü	: 12 h	
Tarih	: MÖ 175 – 164	
Ön yüz Sağa dönük Seleukos IV başı.	Arka yüz Sola dönük ve tahtta oturan Zeus, Zeus'un sol elinde asa, Zeus'un ileri uzattığı sağ elinde; elinde çelenk tutan Nike, Zeus'un bacağının önünde monogram, sol ve sağ boşluklarda kabartma şeklinde noktalar.	
Referans	: http://www.wildwinds.com/coins/greece/seleucia/seleukos_IV/i.html (26.08.2016)	

Katalog no	: 67	
Envanter no	: 2014 - 634	Sicil no : 15843920
Müzeeye geliş şekli	: Zorla alım (mahkeme kararıyla)	
Basım yeri	: Belirsiz	
Üretildiği metal	:AR	
Birimi	: Tetrarahmi	
Ölçüler	: Ç.: 18 mm	Ağ.: 4.18 g
Kalıp yönü	: 9 h	
Tarih	: MÖ 336 – 323	
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles başı ya da İskender başı.	Arka yüz Sola dönük ve tahtta oturan Zeus, Zeus'un sol elinde asa, ileri doğru uzattığı sağ elinde kartal, sağda yukarıdan aşağıya doğru ; ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ lejandı, Zeus'un ayaklarının önünde Griphon, tahtın ayakları arasında monogram.	
Referans	: http://ww2.smb.museum/ikmk/object.php?id=18202512 (26.08.2016)	

Katalog no	: 68	
Envanter no	:2014 - 685	Sicil no: 15843898
Müzeye geliş şekli	: Zorla alım (dosya no: 48)	
Basım yeri	: Belirsiz	
Üretildiği metal	: AR	
Birimi	: Tetradrahmi	
Ölçüler	: Ç.: 27 mm	Ağ.: 14.04 g
Kalıp yönü	: 3 h	
Tarih	:MÖ 336 – 323	
Ön yüz Sağa dönük aslan postu başlıklı Herakles (ALEXANDER III) başı.	Arka yüz Sola dönük ve tahtta oturan Zeus, Zeus'un sol elinde asa, ileriye doğru uzattığı sağ elinde kartal, sağda yukarıdan aşağıya doğru ; AΛEΞANΔPO lejandı, Zeus'un ayaklarının önünde monogram, tahtın ayakları arasında; A ve yıldız.	
Referans	: http://ww2.smb.museum/ikmk/object.php?id=18202512 (26.08.2016)	

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Anadolu’da icat edilen sikke, zamanın getirdiği değişimler ve etkileşimler sonucu gelişim göstermiş ve yayılmıştır. İlk sikkelerden itibaren sanat dallarıyla beraber paralel gelişen ve değişen sikkeler, bulundukları coğrafya ve darp edildikleri kent veya imparator zamanına göre farklılıklar barındırmıştır. Makedonya Krallığı’nda basılan İskender Sikkesi ile Doğu vilayetlerde basılan sikkeler şekil ve ağırlık bakımından farklılıklara sahiptir. Bu durum bütün sikke birimlerinde kendini gösterdiği gibi aynı zamanda bazen uzak eyaletlerde bile aynı tarz ve ağırlıkta sikke basıldığına şahit olmaktayız. İlk evrelerde darp yönteminin, koşulların ve hammadde yetersizliğinden dolayı basılan sikkeler, az sayıda ve ilkel bir görünüme sahipti. Klasik Dönem’den itibaren gelişmeye başlamış ve üzerindeki motifler sayesinde daha modern bir görünüme sahip olmuştur. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından itibaren gelişen ilişki ağı ve alış verişin yeni vücut bulmuş hali olarak karşımıza çıkan sikkeler, zamanla ekonominin temel kaidesini oluşturmuştur. Aynı zamanda basıldığı dönemlerde bir gösteriş malzemesi olarak da yerini almıştı. Arkeolojik anlamda yapılan araştırmaların ve kazıların kuşkusuz en önemli veri kaynağı olan sikke, üzerindeki motif, yazı ve portre sayesinde bize oldukça çok veri sunmaktadır ve bu anlamda önemi daha da artmaktadır. Gelişen teknoloji ve genişleyen coğrafya sayesinde hammaddeye yakınlıktan dolayı Hellenistik Dönem’de oldukça çok sikke basılmıştır. Kentlerin sikke basımını bir prestij göstergesi olarak görmelerinden dolayı sikke darphaneleri de yaygınlaşmış ve bu da sikkenin kentlere özgü olma anlayışını derinleştirmiştir. Artık kentler kendi sikkelerini basarken, kullandıkları malzeme, sikke basımındaki ustalık ve kullanılan sikke birimi açısından birbirlerine üstünlük sağlamaya çalışmıştır. Ancak değerli hammaddeye sahip bölgelere hükmeden kentler, değerli sikke basabiliyordu. Sikke ekonomik hayatın vazgeçilmez bir ögesi olduğuna göre, artık sikkesi değerli olan kentler veya bölgeler daha zengin bir konuma gelmiş ve diğer bölgelere ve kentlere bu açıdan üstünlük kurmuştur. Siyasi üstünlük, sikkeler sayesinde ekonomik üstünlüğü de getirmiştir. Bunların yanında, ataya saygı anlamında da sikkeler basılmıştır. Hellenistik Dönem boyunca hemen bütün kentlerde imparatorların *İskender Sikkesi*’nin bastırması, bunun göstergesidir. Diğer bir örnek de Pergamon Krallığı’nda Philetairos’un Posthumus

sikkeleri gösterilebilir. Kentlerin özellikle ekonomik ve siyasal anlamda ortaklıkları aynı zamanda ortak sikke basımını da beraberinde getirmiş ve Kistophoros adı verilen *Birlik Sikkeleri* basılmıştır (Bk. Katalog No: 49). Bu da kentler arası dayanışmanın antik dönemden beri var olduğunu göstermektedir.

Yapılan bu çalışmanın konusunu oluşturan 68 adet sikke, Hellenistik Dönem'e ait değişik kentte ve bölgelerde basılmıştır. Aynı uygarlık fakat farklı zaman dilimlerinde basılan sikkeler, yapılan incelemeler sonucunda; Antik Yunan alfabesinin farklı yazı karakterinin ve ağırlık sisteminin kullanıldığını ortaya koymaktadır (Bk. Katalog No: 16, 57). Sikkeler üzerindeki yazı; bazen sikkeler üzerindeki resmin sağında ve solunda yukarıdan aşağıya iki satır şeklinde yer alır. Bazen de yazı; resmin altında ya da üstünde yatay olarak görülür (Bk. Katalog No: 02, 14, 46). Kentlerin simgeleri, tanrı – tanrıça ve imparator gibi motiflerin çok ustaca sikkeler üzerine basıldığı tespit edilmiştir. Bunu Pergamon sikkelerindeki Akslepios ve Rhodos sikkelerindeki Helios portrelerinde görmekteyiz (Bk. Katalog No: 42, 43- 51,52). Özellikle, İskender'in başlatmış olduğu Helenizm akımından sonra (MÖ 334) sikkelerde kentlerin simgeleri veya kentlerin tapındıkları tanrı–tanrıça motiflerinin yanında, o kentin imparatorlarının portresinin basımının yaygınlaştığı görülmektedir. Sikkelerin üzerinde yer alan bazı motifler, o sikkeyi basan kentlerle o kadar özdeşleşmiştir ki o sikkenin üzerinde o motifin dışında kentin isminin yer almaması durumunda dahi sikkenin o kente ait olduğu düşündürmektedir. Ephesos sikkelerinde arı ve geyik (Bk. Katalog No: 7-13), Kyme sikkelerinde tek kulplu içki kabı (Bk. Katalog No: 18-20), Rhodos sikkelerinde gül (Bk. Katalog No: 50-52) gibi motifleri buna örnek olarak gösterilebilir. İncelenen sikkelerde kullanılan motiflerin farklı pozisyonunda basıldığı tespit edilmiştir. Rhodos sikkelerinde; Helios portresinin bazen profilden bazen cepheden verilmesi (Bk. Katalog No: 51,52) ve Ephesos sikkelerinde; geyik motifinin bazen otlayan bazen başı arkaya dönük olması (Bk. Katalog No: 07, 11) gibi örnekler mevcuttur. Yapılan çalışmanın sonucunda İzmir Arkeoloji Müzesi'nin arşiv bölümünde yeralan sikkelerin çoğunlukla İonia, Aiolis ve Mysia Bölgesi kentlerinde basılan sikkelerden oluştuğu tespit edilmiştir (Bk. Ek 3 Grafikler, Grafik 2). Çalışma dahilindeki sikkelerin, 52 adedinin Bronz, 16 adedinin Gümüş metalinden basıldığı görülmüştür. Özellikle dönemin büyük kentlerinden Ephesos, Pergamon ve Rhodos gümüş sikke basımında öne çıkmaktadır.

Bunun yanında İskender Sikkeleri'nin çoğunluğu da gümüşten basılmıştır. Birim olarak incelendiğine ise; tespit edilen birimler ağırlıklı olarak Drahmi ve Tetrادrahmi'dir. Ayrıca, diobol, obol, oktobol, hemidrahmi birimleri de kullanılmıştır.

Sonuç olarak, incelenen sikkeler Makedonya ve Anadolu'nun batı, kuzeybatı ve güney bölgelerinde yer alan darphanelerde basılmış ve o kentin simgesini taşımıştır. Elde edilen veriler sayesinde, Hellenistik Dönem'de birbirinden uzak kentlerde kültürün, hakim gücün farklı olmasına rağmen, az sayılabilecek değişikliklerle sikke basıldığını ve Hellenistik Uygarlığı yaşandığını düşündürmüştür.

KAYNAKÇA

Adıbelli, Hüseyin, **Kelendiris Şehir Sikkeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Y. L. Tezi) Konya

Akurgal, Ekurgal, **Anadolu Uygarlıkları**, Net Turistik Yayınları, İstanbul, 2009

Arseven, Müge, **Larissa'da (Buruncuk) Bulunan Arkaik Taş Mimari Eserler**, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Y.L. Tezi, 2013

Asya Minor Coins, **Ancient Greek and Roman coins from Asia Minor, Aiolis, Tisna** <http://www.asiaminorcoins.com/gallery/thumbnails.php?album=13>
(29.08.2016)

Ateş, Güler, **Son Araştırmalar Işığında Elaia Antik Kenti ve Seramik Üretimi**, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt;15, Sayı;1, 2017

Atlan, Sabahat, **Grek Sikkeler**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993

Aulock, Samlung V. **Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Ionien**, Berlin, 1960

Aulock, Samlung V. **Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Karien**, Berlin, 1962

Aulock, Samlung V. **Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland, Kilikien**, Berlin, 1966

Bayraktar, Nedret, **Antik Şehirler**, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2002

Beck, C.H. **Griechenland, Lexikon der Historischen Stätten**, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1989

Biber, Hanifi, **Van Müzesinde Bulunan Figürlü Artuklu Sikkeleri** (Y.L. Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 1996

Carradice, Ian ve Martin Price, **Hellen Dünyasında Sikke**, çev. Oğuz Tekin, Homer Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul, 2001

Chepreganov, Todor **History Of The Mecadonian Poepel**, İnstitute Of National History, Graphic Design and Preparation for Printing SAK-STILL, Skopje, 2008

Cremin, Aedeen, **Große Enzyklopädie der Archäologie Die Wichtigsten Archäologischen Stätten der Welt**, Wbg Academic, 2013

Coin Archives, **Ancient Coins, Bactria**,

<https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=bactria++&s=0&results=100>

(06.07.2018)

Doğancı, Kamil, **Antik Kaynaklara Göre Bithynia'daki Civitaslar**, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2013/1 Sayı: 14

Daniel, Glyn, **Lübbes Enzyklopädie der Archäologie**, By Gustav Lübke Verlag GmbH, Bergisch Gladbach, 1980

ECO, **Wunder der Archäologie , Die Griechen**, ECO Verlag GmbH, **Der Deutschen Ausgabe**, Köln/ Eltville am Rhein, 1999

Ekici, Makbule, **Karia Şehir Sikkeleri ve Lagina'da Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013

Ersoy, Akın, **Smyrna(İzmir)**, International Earth Science Colloquium on the Aegean Region, 2012

Förster, L. **The Weber Collection, Greek Coins**, London, 1929

Fox, Robin Lane, **Die Klassische Welt, Eine Weltgeschichte von Homer bis Hadrian**, J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger GmbH, Stuttgart, 2010

Gardner, Percy, **Catalogue Of The Greek Coins, The Seleucid Kings Of Syria**, M.A. The British Museum, London, 1878

Golvin, Jean-Claude, **Metropolen der Antiken**, Konrad Theiss Verlag GmbH, Stuttgart, 2005

Göbl, Robert, **Antike Numismatik**, Offizin Chr. Scheufele, München, 1978

Gökalp, Zeliha Demirel, **Yalvaç Müzesi Bizans Sikkeleri**, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2009

Guaitoli, Maria Teresa ve Rambaldi, Simone, **Legendäre Stätte der Vergangenheit**, White Star Verlag, Vercelli, 2011,s.189

Hemer, C. J. **Alexandria Troas**, The Tyndale Biblical Archaeology Lecture, *Tyndale Bulletin* 26, 1975,

Head, Barclay V. **Catalogue Of The Greek Coins Of Ionia**, D.C.L. The British Museum, London, 1892

Head, Barclay V. **Catalogue Of The Greek Coins Of Mysia**, D.C.L. The British Museum, London,1892

Head, Barclay V. **Catalogue Of The Greek Coins Of Caria, Cos, Rhodes and c.**, D.C.L. The British Museum, London,1897

Head, Barclay V. **Catalogue Of The Greek Coins Of Phrygia**, D.C.L. The British Museum, London,1906

Hill, George Francis **Catalogue Of The Greek Coins Of Lycanoia, Isauria And Cilicia**, M.A. The British Museum, London, 1900

Howgego, Cristopher, **Geld in der Antiken Welt**, Drukhaus Beltz, Hamsbach, 2000

Howgego, Cristopher, **Sikkeler Işığında Eskiçağ Tarihi**, çev. Oğuz Tekin, Homer Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul, 1998

İstanköy, **İstanköy'den Kos'a, Osmanlı Hakimiyetinden Önce İstanköy ve On İki Ada** <http://www.istan koy.org/documents/26.html> (09.11.2017)

Karaca, Ergün, **Alexandreia Troas'ta Opus Reticulatum Tekniği**, Masrop E-dergi (Mimarlık, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Restorasyon, Konservasyon, Antropoloji ve ilgili disiplinlerin bilimsel dergisi), Sayı.2, 2007

Karwiese, Stefan, **Antik Nüvizmatığe Giriş**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,1995

Kayhan, Muharrem, **Sylloge Nummorum Graecorum Turkey I, The Muharrem Kayhan Collection**, İstanbul – Bordeaux, 2002

Kluge, Bernd, **Münzen, Eine Geschichte von der Antike bis zur Gegenwart**, Verlag C.H.Beck oHG, München,2016

Kroha, Tyll, **Grosses Lexikon Der Numismatik**, Verlagsgruppe Bertelsmann GmbH,Gütersloh,1997

Künker, Rudolf, Fritz (Ref.), **Münzkabinett Online Catalogue**,
[http://ww2.smb.museum/ikmk/object.php?id=18202512\(26.08.2016\)](http://ww2.smb.museum/ikmk/object.php?id=18202512(26.08.2016))

Levent, Ayfer, **İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Smyrna Sikkeleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Y.L Tezi) İzmir, 2009

MANTIS, **A Numismatic Technologies Integration Service**
<http://numismatics.org/search/results?q=fulltext%3Aapollo%20AND%20fulltext%3Ahorseman> (01.09.2016)

Marca L. Antonio ve Eskici Bekir İzmir Arkeoloji Müzesi, **Kyme** (Haziran 2012)
<http://www.izmirmuzesi.gov.tr/antik-yerlesim-alanlari-kyme.aspx> (12.11.2017)

Mcevedy, Colin, **Städte der Klassischen Welt**, J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger,Stuttgart, 2013

Merzeci, Ali Murat, **Seleukeia Am Kalykandos Sikkeleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Y.L.Tezi), 1999

Morkholm, Otto, **Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar (M.Ö. 366 – 188)**, çev. Oğuz Tekin, Homer Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul, 2000

Munksgaard, Einar, **Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection Of Coins and Medals Danish National Museum, Lydia Acrasus – Saitta (Part I)**, Copenhagen, 1947

Mutlu, Gülseren, **Antik Dönemde Phrygia Paroreia**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015

Oyarçın, Kasım, **2008 Yılı Kelenderis Agora Bazilikası Kazısında Bulunan Geç Antik Çağ (M.S. 3 – M.S. 7) Sikkeleri**, (Y.L Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

Önder, Mehmet, **Manisa Müzesi'ndeki Lydia Bölgesi Şehir Sikkeleri**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2014

Özden, Elif Örnek, Yerliyurt, Bora ve Seçkin, Ebru, **Contiunity of the Spirit of a Place**, 42nd ISoCaRP Congress 2006, Faculty of Architecture, Yıldız Technical University, İstanbul

Özgan, Christine, İzmir Arkeoloji Müzesi, **Kolophon** (Mayıs 2012)
<http://www.izmirmuzesi.gov.tr/antik-yerlesim-alanlari-kolophon.aspx> (15.11.2017)

Radt, Wolfgang, **Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları**, Çev. Suzan Tammer, Yapı Kredi Yayınları, 2002

Schmitt, Hatto H. ve Vogt, Ernst, **Kleines Wörterbuch des Hellenismus**, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1988

Şimşek, Celal, **Laodikeia, Kentin Kısa Kronolojik Tarihi**
<http://laodikeia.pau.edu.tr/tr/sayfa/tarihce> (13.11.2017)

Tekçam, Tamay, **Arkeoloji Sözlüğü**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2007

Tekin, Oğuz, **Antik Nümizmatik ve Anadolu**, 3.Baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2008

Tekin, Oğuz, **Sikkeler, Devletler, Hükümdarlar: Eskiçağda Anadolu'da Paranın Siyasal, Kültürel ve Ekonomik Rolü**, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2006

Thinglink, <https://www.thinglink.com/scene/700337678960295938> (10.08.2018)

Topdal, Esra, **Kilikia Eyaleti: Kentler ve Roma Yönetimi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Y.L. Tezi), 2007

Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30.Yıl Anısına, Türkiye Arkeolojisi, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008

Umar, Bilge, **Kilikia**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2000

Umar, Bilge, **Kilikia**, *Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2000

Üreten, Hüseyin, **Manisa Müzesi'ndeki Marsyas Heykeli'nin İkonografik Çözümlemesi ve Apameia Üzerine Bir Araştırma**, History Studies A Tribute Prof. Dr. Halil İnancık, Volume 5/2 2013

Yüksel, Ece, **17. Yüzyıl Sonu, 18. Yüzyıl Ortası ve 19. Yüzyıl Başında Yabancı Seyyahların Gözünden Batı Anadolu Antik Kentleri**, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Y.L Tezi), 2012

Zunal, Onur, **Kuzeybatı Anadolu Geometrik Dönem Seramikler**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Y.L. Tezi), 2008

Wroth, Warwick, **Catalogue Of The Greek Coins Of Troas, Aeolis and Lesbos**, F.S.A. The British Museum, London, 1894

Wroth, Warwick, **The Catalogue Of The Greek Coins Of Pontus, Paphlagonia, Bithynia and The kingdom Of Bosphorus**, British Museum, London, 1889

Wildwinds, **Ancient Coinage of Thrace, Kings, Lysimachos**

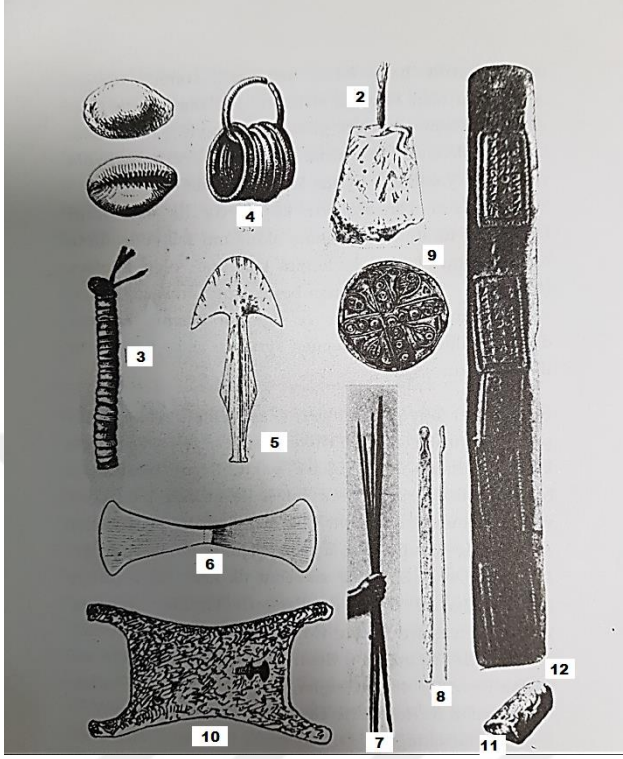
<http://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/kings/lysimachos/i.html> (01.09.2016)

EKLER

Ek.1: RESİMLER

Resim 1: Sikkeden önce kullanılan alışveriş araç – gereçleri

Kaynakça: Sabahat Atlan, **Grek Sikkeleri**, Arkeoloji ve sanat Yayınları, İstanbul, 1993, s.16

- 1: Kauri, Afrika
- 2: Bir nevi deniz kabuğundan yapılmış para
- 3: Deniz kabuklarından yapılmış kemer
- 4: Yüzük parası
- 5: Demirden kürek (Alet para), Afrika
- 6: Bakır çift balta (Alet para), Afrika
- 7: Argos – Hera Tapınağından bulunmuş demir şişler
- 8: Demirden kılıç ucu (Çubuk para), Güney İngiltere
- 9: Altın süs eşyası, Mykenai
- 10: Bronz (Çubuk para)

11: Bir parça ham bakır, İtalya

12: M.S. 2. Yüzyıla ait Roma ubuk parası

Resim 2: Antik Dönem sikke darbında kullanılan kalıp örnekleri

Kaynakça: Robert Göbl, **Antike Numismatik**, Offizin Chr. Scheufele, München, 1978

238 : Pense şeklinde damgalama kalıbı (demir), Bizans Dönemi

239/1 : Sikke kalıbı (demir), Makedonya, II.Philip MÖ 359 / 336, Ulusal Müze, Sofya

239/2 : Sikke kalıbı (bronz), Roma Dönemi, Augustus, buluntu yeri; Civita Castellana, İtalya

239/3 : Sikke kalıbı (bronz), Roma Dönemi, Augustus, buluntu yeri; Paris, Fransa

239/4 : Sikke kalıbı (bronz), Roma Dönemi, Augustus, buluntu yeri; Nîmes, Fransa

239/5 : Sikke kalıbı (bronz), Roma Dönemi, Augustus, Ulusal Müze, Sofya

239/6 : Sikke kalıbı (bronz), Roma Dönemi, Augustus, Ulusal Müze, Sofya

240 :Sikke kalıbı (bronz), Atina tipi Tetrarahmi kalıbı, buluntu yeri; Tel El-Athrip (Mısır), Ulusal Müze, Atina

Resim 3: Magnesia Ad Meandrum Sikkesi (Tetrarahmi) MÖ 170 - 140

Kaynakça: Altes Museum - Berlin

Resim 4: Sardeis Sikkesi MÖ 610 – 560

Kaynakça: Altes Museum - Berlin

Resim 5: Pergamon, Kistophoros Sikkesi MÖ 133 – 67

Kaynakça: Altes Museum - Berlin

Resim 6: İskender Sikkesi, Makedon Krallığı MÖ 336 – 323

Kaynakça: Altes Museum - Berlin

Resim 7: İskender Sikkesi, Makedon Krallığı MÖ 336 - 323

Kaynakça: Bode Museum - Berlin

Resim 8: Smyrna Sikkesi (Tetradrahmi) MÖ 180 – 140

Kaynakça: Altes Museum – Berlin

Resim 9: Baktria Sikkesi

Kaynakça : <https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=bactria++&s=0&results=100>

(06.07.2018)

Resim 10: Arkaik Dönem Ephesos Sikkesi MÖ 6. Yüzyıl

Kaynakça:

<https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=ephesos&s=0&upcoming=0&results=100>

(10.08.2018)

Resim 11: Klasik Dönem Ephesos Sikkesi MÖ 394-387

Kaynakça:

<https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=Ephesos&s=0&upcoming=0&results=100>
(10.08.2018)

Ek.2 HARİTALAR

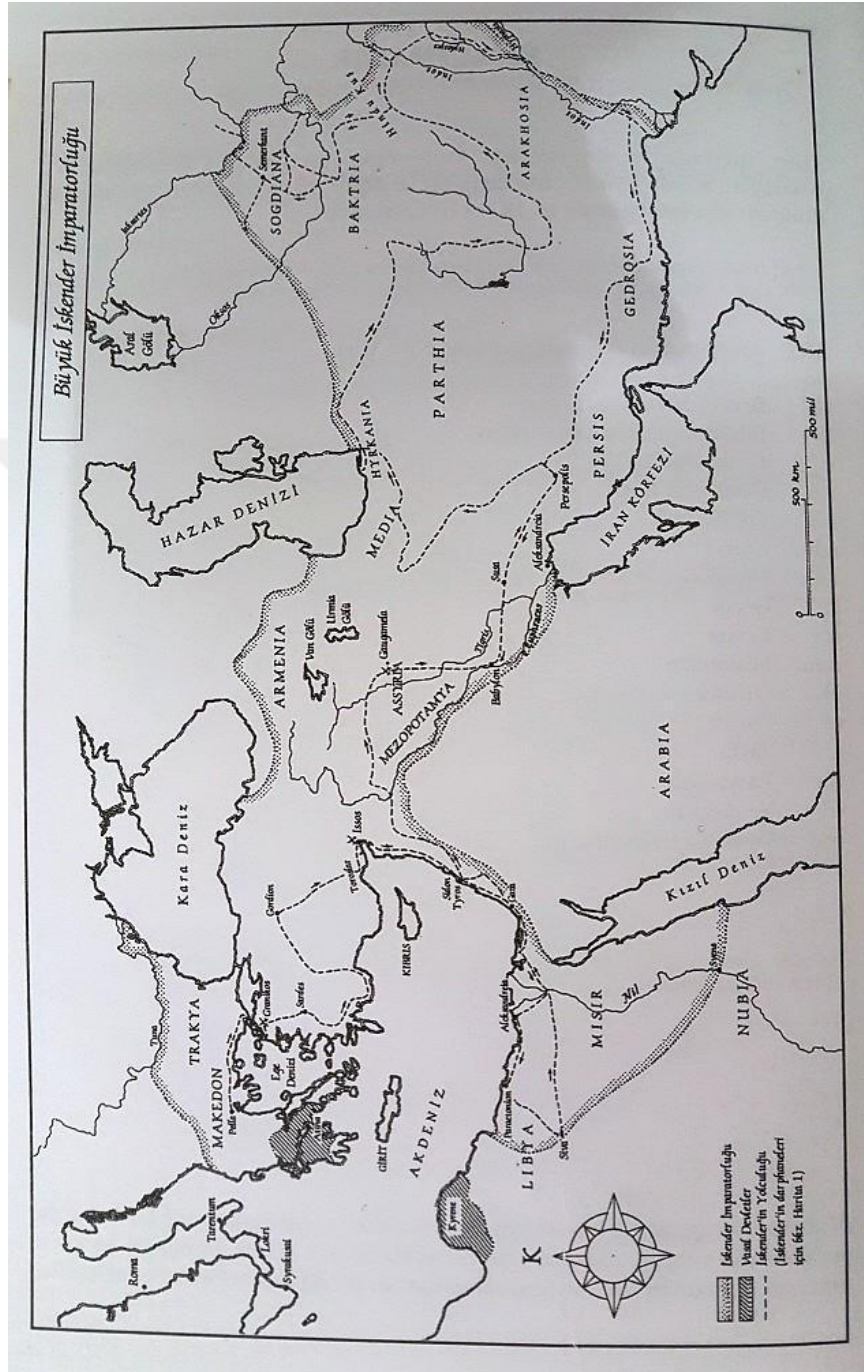
Harita 1: Büyük İskender'in Fetih Haritası MÖ 334 - 323

Kaynakça:Wikipedia,

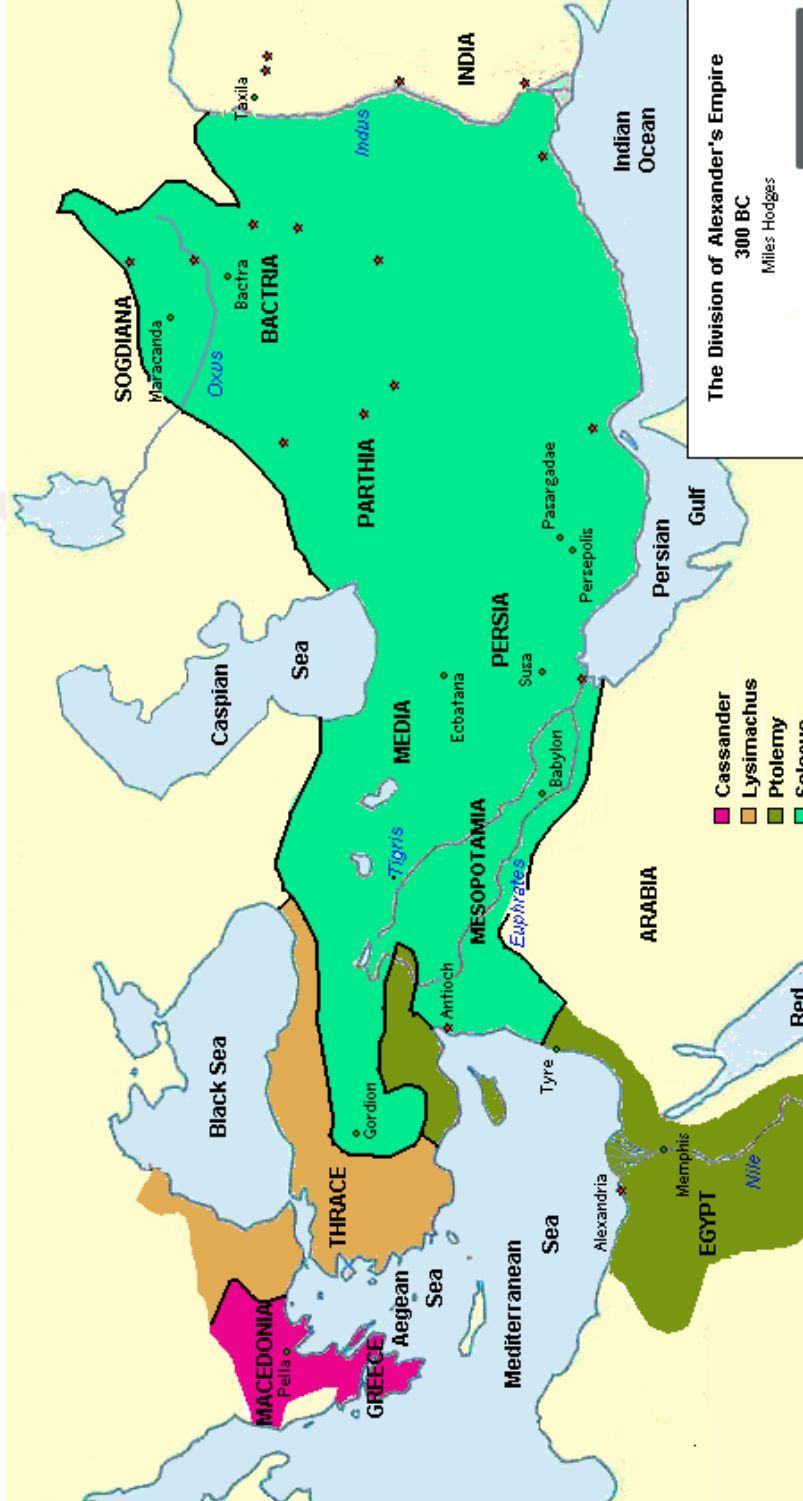
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7f/MakedonischesReich.jpg> (15.05.2018)

Harita 2: Büyük İskender İmparatorluğu Haritası

Kaynakça: Otto Morkholm, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar* (M.Ö. 366 – 188), çev.Oğuz Tekin, Homer Kitapevi ve Yayıncılık, İstanbul, 2000

Harita 3: İskender Sonrası Krallıklar

Kaynakça: <https://www.thinglink.com/scene/700337678960295938> (10.08.2018)

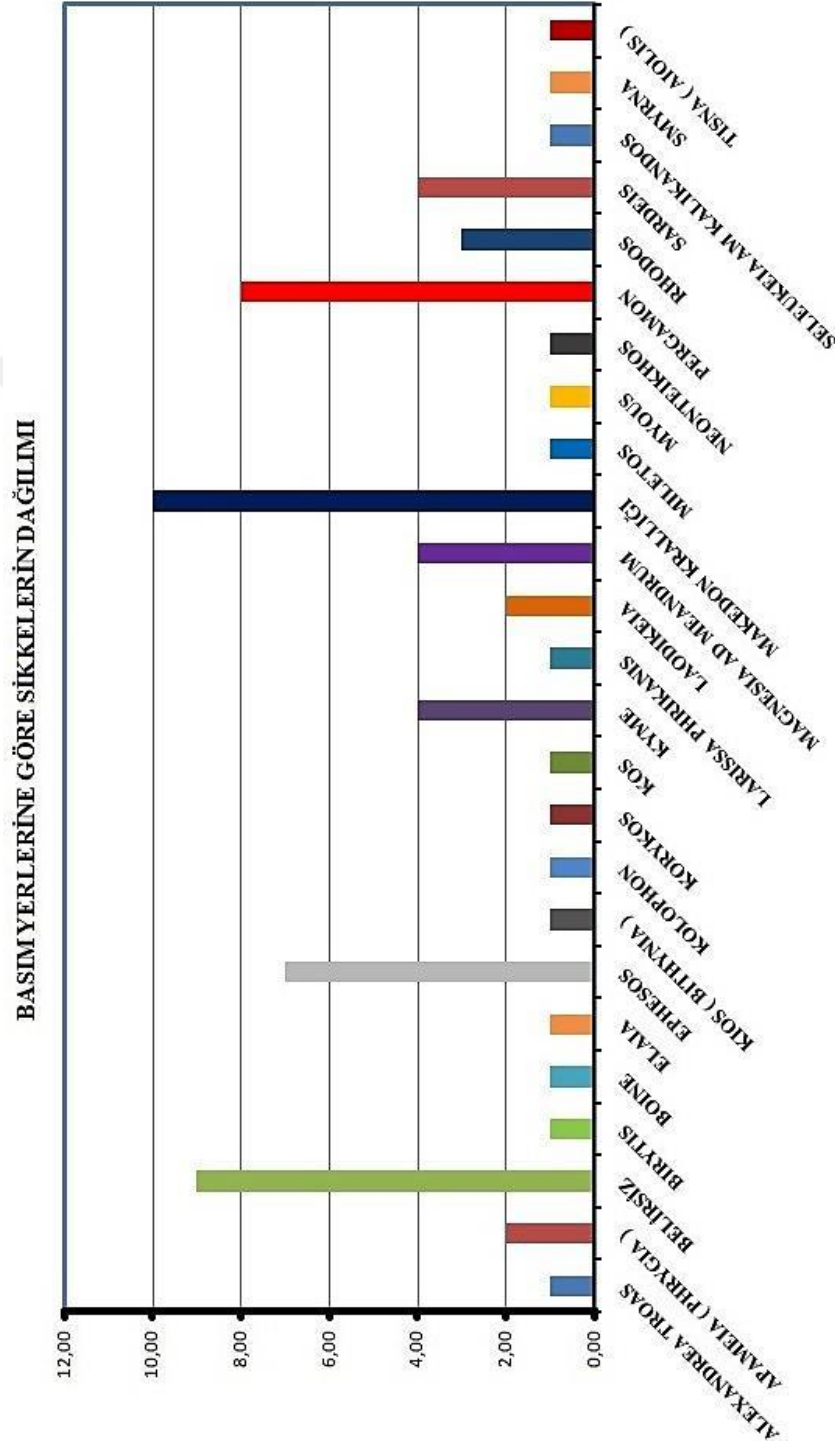
Harita 4: Hellenistik Dönem Yunanistan ve Anadolu, MÖ 4 – 1 yy.

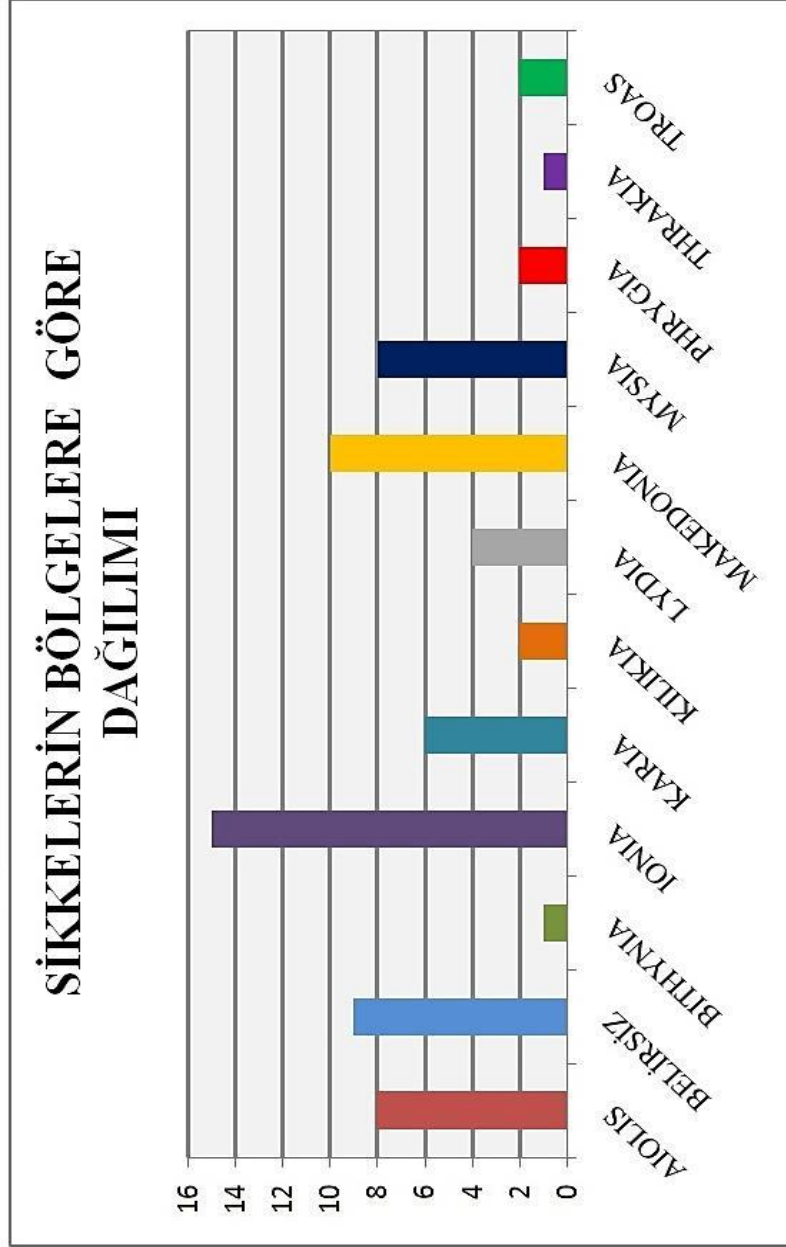
Kaynakça: Altes Museum - Berlin

Ek. 3 GRAFİKLER

Grafik 1: Basım Yerlerine Göre Sikkelerin Dağılım Grafiği

Grafik 2: Sikkelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Ek.4 TABLO

Tablo 1: Yunan Alfabeti

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
Alpha	Beta	Gamma	Delta	Epsilon	Zeta
Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ
Eta	Theta	Iota	Kappa	Lambda	Mu
Ν	Ξ	Ο	Π	Ρ	Σ
Nu	Xi	Omicron	Pi	Rho	Sigma
Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω
Tau	Upsilon	Phi	Chi	Psi	Omega

α	β	γ	δ	ε	ζ
Alpha	Beta	Gamma	Delta	Epsilon	Zeta
η	θ	ι	κ	λ	μ
Eta	Theta	Iota	Kappa	Lambda	Mu
ν	ξ	ο	π	ρ	σ
Nu	Xi	Omicron	Pi	Rho	Sigma
τ	υ	φ	χ	ψ	ω
Tau	Upsilon	Phi	Chi	Psi	Omega